

Tidskriften *Kommunist* om Portugal

Kommunist var Förbundet KOMMUNISTs teoretiska tidskrift

Samtliga texter från 1976

Innehåll

Introduktion	1
Portugal – slutet på den förrevolutionära perioden	2
Från Spinola till vägledningsdokumentet 25 april 1974 – 8 juli 1975	2
MFAs roll	3
Den för-revolutionära perioden	6
Folkmaktens utveckling	9
Frågan om den politiska ledningen	14
November-kuppen	18
En ärelös historia	23
Om trotskismen och Portugal 1975	24
MFA, borgarklassen och folkmakten	25
Enhetsfront med Soares?	27
Trotskisterna och FUR	28
Sammanfattning	31
Solidaritetsarbetet	31
Portugal	32
Portugal – revolutionärerna inför nya uppgifter	32
MES – organisationens ursprung och utveckling	33
Frågan om revolutionär ledning	35
Frågan om reformismen	36
Regeringsfrågan och dubbelmakten	37
Arbetarklassen revolutionärerna och den nya fasen	41
Orsakerna till nederlaget – Portugal november 1975	45
Kampen om statsmakten	46
Styrkeförhållandena	48
Kampen för en revolutionär förtrupp	50
Revisionismen och den 25 november	53
Förbundet kommunist och revolutionen i Portugal	57

Introduktion

Diktaturens fall i Portugal 1974 satte igång en fantastisk radikaliseringsprocess med stora massmobiliseringar. Det var på sin plats att tala om en ”förrevolutionär situation”. Hela den europeiska vänstern – från yttersta vänstern till socialdemokratin – följde med stort intresse utvecklingen.

Socialdemokratin, de traditionella kommunistpartierna, liksom de lite mer politiskt sofistikerade vänstergrupperna upprättade kontakter med meningsfränder i Portugal. Detta gjorde också trotskisterna (dåvarande RMF – Revolutionära Marxisterna Förbund) liksom FK (Förbundet KOMMUNIST).

FK tog upp Portugal såväl i sin veckotidning (*ArbetarKamp*) som sin teoretiska tidskrift *Kommunist*. Det är artiklarna ur den senare som vi samlat här.

I den redaktionella inledningen till *Kommunist* nr 22 (1976) presenterade man ämnet på följande sätt:

Med artikeln *Portugal – slutet på den förrevolutionära perioden* har Förbundet KOMMUNIST endast inlett ett noggrannare analysarbete av den portugisiska erfarenhetens lärdomar. Vi kommer att fortsätta det i samarbete med de revolutionära organisationerna Revolution! i Frankrike och Avanguardia Operaia i Italien.

Kommunist tog upp Portugal även i det efterföljande numret (nr 23), men sen var det tyst. Anledningen var att det revolutionära uppsvinget i Portugal tog abrupt slut och borgarna återtog initiativet. Portugal förpassades till glömskan för FK:s del, som för i stort sett hela den övriga vänstern (detta gällde även trotskisterna, men de hade åtminstone en International som sporadiskt tog upp olika aspekter av Portugal).

Detta beklagliga faktum – att vänstern i stort sett tappade intresset för Portugal – förhindrar inte att följande artikelsamling är läsvärd och intressant, inte minst därför att den innehåller en häftig politik mot trotskisterna (som besvarade kritiken).

Litteraturtips – mer om Portugal

[Portugal reform eller revolution](#), bok av Svengöran Dahl/Göran Wiklander.

[Portugal mellan rött och svart](#). Intervjuer med representanter för den revolutionära vänsterfronten (FUR) i Portugal 1975

[Artiklar ur Fjärde internationalen om "den portugisiska revolutionen"](#)

Portugal – slutet på den förrevolutionära perioden

Ur *Kommunist nr 22*

De fascistiska blodhundarna sticker fram sina huvuden igen. Endast en bred folklig offensiv kan hålla dem tillbaka.

Den 25 november vann högern ett viktigt slag om kontrollen över militärapparaten i Portugal. Fascistiska militärer och poliser har återigen vågat visa sina ansikten. Den reaktionära vi regeringen vältrar krisen över på arbetarklassen för att restaurera den kapitalistiska ekonomin. Det revolutionära uppbygget har hejdats men inte krossats. Än har inte den avgörande striden om Portugals framtid stått. Men vad är det som har lett fram till dagens situation?

”Vi har förlorat ett viktigt slag, men inte kriget”. (MES, november 1975)

I en intervju i den franska tidskriften ”Le Nouvel Observateur” den 24 november sa utrikesministern Mélo Antunes följande: ”...Faktum är att det bara återstår några veckor, maximalt 5, 6 veckor, för att rädda det socialistiska projektet, för att rädda demokratin... Vi måste omedelbart återta det politiska initiativet. Den första oundgängliga åtgärden är att få kontroll över krigsmakten”. Vad man ska lägga märke till här är inte de påklustrade honnörsorden ”socialism” och ”demokrati”, utan det verkliga innehållet: ”Återta initiativet”, ”få kontroll över krigsmakten”. Det Antunes sa var precis vad hela högern syftade till, och det var också det den lyckades med dagen efteråt, den 25 nov. Genom ett skickligt manövrerande på politiskt och militärt plan, och med noggranna förberedelser inom militärapparaten kunde den utnyttja en tillfällig situation, fallskärmsjägarnas rättmätiga kamp, till att provocera fram en konfrontation där högern hade initiativet.

I centrum för 25 nov-händelserna stod just frågan om kontrollen över krigsmakten. Ty ingen statsmakt kan försvaras, och ännu mindre byggas upp och stabiliseras utan att förfoga över en våldsapparat. Det var just detta som Melo Antunes den portugisiska bourgeoisins främste strateg, förstod. Men 25 nov har långt ifrån löst alla frågor för bourgeoisin och högern. Den är fortfarande allvarligt splittrad inför framtiden. Massrörelsen och vänstern är långt ifrån slagen i grunden. Kontrollen över våldsapparaten möjliggör för bourgeoisin att utifrån ett bättre läge börja bygga upp en ny statsapparat, politiska instrument för att dominera och förtrycka och att successivt driva inom sitt politiska projekt. Men därmed är inte Portugals framtid avgjord.

Men hur var högerns novemberkupp överhuvud möjlig? Varför skedde det ingen motoffensiv från vänstern och massorna? Och vad gjorde de soldater som svurit att de alltid skulle stå vid folkets sida? Vad innebär denna seger för högern?

Innan vi går in noggrannare på 25 nov-händelserna och dess effekter, är det nödvändigt att analysera den förrevolutionära fas som föregick. Dels för att kunna ge vissa bitar som möjliggör en förståelse för styrkeförhållandena och revolutionens möjligheter, dels för att noggrannare analysera hur frågan om statsmakten har stått i den portugisiska processen.

Från Spinola till vägledningsdokumentet 25 april 1974 – 8 juli 1975

Kuppen den 25 april 1974 innebar slutet på ett fascistiskt, stelbent repressivt system, och inledningen till en demokratisering av det portugisiska samhället. MFA, en politisk rörelse inom krigsmakten, kunde bli den drivande kraften i störtandet av fascismen tack vare speciella förhållanden inom militärapparaten, kolonialkrigets effekter och framförallt avsaknaden av ett samlat projekt inom bourgeoisin. MFA som politisk rörelse var dock ytterst sammansatt. Dess program var snarast ett uttryck för en strävan att modernisera och

liberalisera samhället i kapitalistisk riktning. Det var också högern med Spinola i spetsen som dominerade MFA under den första tiden.

Sedan den fascistiska statsapparaten och våldsapparaten förklarats och delvis brutits ner, mycket till följd av den starka massrörelsen, så saknades det emellertid instrument och institutioner för att upprätta en ”ny” borgerlig statsmakt. Det uppstod ett vakuum som bourgeoisin inte var förmögen att fylla. De saknade verktyg för att snabbt ”modernisera” klassamhället och dominera massorna. Förutom på statsnivå, visade detta sig också i bourgeoisins oförmåga att samlas runt ett politiskt projekt och skapa sig ett starkt massparti. I stället uppkom en rad borgerliga småpartier.

Vad som ytterligare förvärrade situationen för bourgeoisin och högern var den mycket snabba och dynamiska utvecklingen av massrörelsen. Arbetarklassen började omedelbart efter den 25 april kämpa för sina egna klassintressen. En häftig ekonomisk kamp för att kompensera sig från fascismens tid och en dynamisk organisering utvecklades. Avsaknaden av en stark klassarbetande fackföreningsrörelse öppnade ett stort utrymme för militanta initiativ. Uppkomsten av en självständig, arbetardemokratisk organisering, arbetarkommissioner, bostadskommissioner o.s.v., stärkte hela tiden massrörelsen.

Men också den politiska utvecklingen av massrörelsen stimulerades, trots PCP:s (Kommunistpartiet) försök att dämpa motsättningarna. Just avsaknaden av en stark statsapparat och en politisk dominans från bourgeoisins sida medförde att massorna själva tog itu med en rad politiska frågor. Utrensningen av fascister inom företagen, administrationen, armén, tidningarna och krossandet av PIDE (fascismens hemliga polis) var uttryck för denna politiska aktivitet. Naturligtvis skärpte det motsättningarna. Den politiska utvecklingen av massrörelsen stimulerades ytterligare genom de olika kupp försök som delar av bourgeoisin gav sig in på.

MFAs roll

I denna process av skärpt klasskamp och avsaknaden av en stabil borgerlig statsapparat kom MFA att inta en mycket speciell roll som ”ställföreträdande stat”, det enda tillgängliga instrument som kunde ”medla mellan klasserna” för att upprätthålla ett minimum av stabilitet. MFA blev i själva verket det styrande organet och som sådant ytterst känsligt för klasskampens utveckling. MFAs sammansättning tog sig uttryck i att såväl bourgeoisin som arbetarklassen kunde rymmas under samma ”stat”. Som vi ska se så ledde utvecklingen till att det snarare var massrörelsen som stärkte sina positioner på institutionell nivå.

Bourgeoisins oförmåga att samlas runt ett politiskt projekt och knyta upp en viss massbas via ett politiskt parti ledde under en första fas till kupp försöken den 28 sept -74 och 11 mars -75.

Spinolas försök att med en mobilisering av den ”tysta majoriteten” ta makten den 28 sept och slå tillbaka vänstern misslyckades fullständigt. Massorna och vänstern och därtill stora delar av militären gick aktivt ut och stoppade manifestationen. Resultatet blev ytterligare utrensningar av reaktionärer. Vänstern stärkte sina ställningar inom MFA. Vidare så stärkte sig MFA som styrande makt ännu mer. Den 11 mars kom andra kupp försöket, också det lett av Spinola. Bourgeoisin var splittrad, hade ingen militär makt och misslyckandet var ett faktum. Inför den stundande valkampanjen påtvingades partierna nu ”pakten med MFA”.

MFA stärkte sig alltså, vänstern likaså både inom och utanför MFA, och högerns positioner inom militärapparaten försvagades. Möjligheterna för borgerligheten att få kontroll över statsapparaten och militären verkade mycket avlägsna.

Bourgeoisin gjorde då ”helt om” och bestämde sig för att lämpa kupp försöken överbord. I stället satsade man nu allt på valet till den konstituerande församlingen. Syftet var att vinna tid för att bygga upp en politisk styrka, ett politiskt parti. Samtidigt skulle man med hjälp av

valet kunna bromsa upp den revolutionära processen och skapa ideologisk splittring och förvirring av massorna. En seger i valet skulle också kunna försvaga MFAs position. Den största hjälpen kunde borgarna få av PS som nu steg fram som den konsekventa försvararen av ”parlamentarisk demokrati” och ”pluralism”, (flerpartisystem) mot både ”höger och vänsterdiktaturer” etc. PS hade aldrig haft en stark förankring i arbetarklassen. Nu skaffade det sig en massbas inom bourgeoisin och småbourgeoisin. Valet förvred tillfälligt den politiska situationen till högerens fördel och dess seger i valet går inte att förneka.

Men det viktigaste var att betydelsen av valet var betydligt mindre än bourgeoisin hade väntat. De tidigare kupp försöken hade skapat en klar uppfattning inom MFA att inte ge ifrån sig någon makt på central nivå.

Bourgeoisin befann sig alltså fortfarande i en situation av att inte kontrollera statsmakten, och inte heller våldsapparaten och paktens med MFA hade bundit upp svansen på den. Några möjligheter att stabilisera läget fanns inte för bourgeoisin.

Efter detta halva nederlag inträffade något som ytterligare skärpte krisen och som tvingade bourgeoisin, under ledning av PS, att sätta in en avgörande offensiv. Närmare bestämt var det Folkmaktens snabba utveckling, upplösningen av militärapparats strukturerna och MFA:s s.k. ”vägledningsdokument för alliansen MFA/Folket” den 8 juli 1975. I.o.m. denna utveckling hade frågan om statsmakten ställts på sin spets och bourgeoisin såg nu inte bara sina framtida möjligheter blockerade, utan fr.a. framväxten av en helt annan stat, Folkmakten som grunden till en proletär stat.

Utvecklingen fram till den 8 juli kännetecknades av en försvagning av bourgeoisin och en snabb framväxt och politisering av massrörelsen. Nationaliseringar, utrensningar av fascister, jordreformens tillämpanden via jordockupationer, framväxande soldatkamp och skärpta motsättningar till högerofficerarna och viktigast: en snabb utveckling av folkmaktorganen som nu tog på sig allt fler uppgifter, och en begynnande samordning.

Samtidigt stärkte MFA sin ställning som styrande organ och inom MFA stärkte sig hela tiden vänstern, fr.a. genom PCP:s allians med vissa militärer, Copcons ökade betydelse o.s.v. Därmed hade Folkmakten, massrörelsen och vänsterns lyckats skapa sig viktiga stödjepunkter på nationell nivå som kunde utnyttjas för att skapa nya utrymmen för folkmakten att växa i. Genom vägledningsdokumentet gavs det nu stöd till Folkmakten, mot alla andra former av statsuppbyggen. Det var detta bourgeoisin i sin helhet förstod.

Inte ens den ideologiska offensiven om ”demokrati, socialism och pluralism” hade kunnat hejda massrörelsen och vänstern. Ett nationellt uppbygge av Folkmakten skulle vara slutet på möjligheterna att bygga upp en borgerlig stat. Det var därför offensiven satte igång med sikte på att spräcka MFA och få kontroll över våldsapparaten.

Vägledningsdokumentet var långt ifrån ett ”revolutionärt program för socialismen”, och ännu mindre var det ett revolutionärt avantgarde som stod bakom det. I många stycken var det ett uttryck för vänstermilitärernas tilltro på sig själva som ledning, det fanns fortfarande genom PCP:s inflytande tilltro till ”den fredliga vägen till socialismen” och dokumentet präglades ofta av en syn på revolutionen som en gåva uppifrån till massorna och inte som ett resultat av massornas kamp. En annan svaghet i dokumentet var vacklan på frågan om det fullständiga nedbrytandet av den borgerliga våldsapparaten. Det fanns dock ett vagt perspektiv på Folkarmén.

Det historiskt avgörande var ändå att ett förverkligande av vägledningsdokumentet skulle innebära ett avgörande tillfälle för Folkmakten och det revolutionära avantgardet att växa till sig och lägga grunden för en framgångsrik revolution.

Något som ”förvirrat” många var att det var MFA som stod i spetsen för detta beslut. Hur kunde det komma sig?

MFA — ”Ställföreträdande stat”, politisk rörelse

Som vi tidigare har sett innebar nedbrytandet av det stela fascistiska systemet och dess statsapparat inte att bourgeoisin omedelbart kunde säkra en jämn övergång till en moderniserad statsapparat. Tvärtom så skapades ett vakuum som i detta speciella fall möjliggjorde för MFA att stiga fram som styrande kraft. Dynamiken i klasskampen efter den 25 april förklaras till stor del av avsaknaden av en väl strukturerad stat som kunde dämpa klassmotsättningarna. I själva verket inleddes en process där två vägar var möjliga: antingen ett upprättande av bourgeoisins makt över de styrande organen och då fr.a. våldsapparaten och skapandet av ett nytt politiskt system, eller ett fördjupande av krisen, nedbrytandet av de borgerliga strukturerna och ökat utrymme på alla nivåer för en ny makt att växa fram Folkmakten. Det unika med Portugal var att i denna process var det MFA som fick kontrollen över statsapparaten, vilket ytterst vilade på dess kontroll av våldsapparaten. MFA spelade rollen som ”ställföreträdande stat”. Samtidigt var det en politisk rörelse som försökte definiera ett projekt där MFA som sådant kunde vara ledningen. Just denna dubbla funktion gjorde MFA till ett ytterst instabilt och känsligt instrument. Avgörande för både arbetarklassen och bourgeoisin var hur MFA påverkades. Konkret kan vi se hur högerens misslyckade kuppöversök hela tiden försvagade borgarna inom MFA, samtidigt som massrörelsen tvingade MFA åt vänster.

Det unika var alltså att i en situation av förlamning av bourgeoisins centrala maktapparat, så kunde massorna ”rycka loss” viktiga delar av statsapparaten och använda dem som stödjepunkter för sin kamp och organisering. Denna situation gynnade den revolutionära processen i den meningen att det skapade ständigt nya utrymmen för Folkmakten att stärka sig, och även för det revolutionära avantgardets uppbygge och sammansvetsning.

I den meningen kunde MFA också spela rollen av revolutionens 'motor'. Med detta menar vi att möjligheterna för den revolutionära processen att få viktiga stödjepunkter på institutionell nivå tack vare MFA aktivt stimulerade massrörelsen, samtidigt som bourgeoisins politiska manöverutrymme blockerades. Därtill kommer det viktiga faktum att MFA var en politisk rörelse som strävade efter att definiera ett eget politiskt projekt. Beslutet om ”vägledningsdokumentet”, de revolutionära officerarnas och soldaternas aktiva stöd till massrörelsen, pakten mellan partierna och MFA, MFA:s stöd till en enad fackföreningsrörelse o.s.v. belägger fullständigt denna analys.

Därmed menar vi inte, och har aldrig menat, att MFA kunde ersätta uppbygget av ett revolutionärt parti. MFA hade förr eller senare tvingats ta ställning till olika klassintressen på ett entydigt sätt, och inte som resultatet av påtryckningar, MFA måste förr eller senare ta ställning till frågan om krossandet av den borgerliga våldsapparaten, något som knappast kunnat ske med MFA:s enhet i behåll. Men vad frågan gällde var att MFA och dess speciella plats, möjliggjorde för Folkmakten att utvecklas, och gav tid och utrymme för ett revolutionärt avantgarde att växa fram.

Det var därför helt riktigt att motarbeta högerens offensiv som inriktades på att splittra MFA. Varje revolutionär förstod att MFA förr eller senare måste splittras under trycket av klasskampen. Men så länge MFA blockerade högern och öppnade för vänstern fanns det all anledning att försvara enheten. Det var högern som hade initiativet i att splittra MFA och en seger för detta skulle under de då rådande förhållandena också innebära en stärkt position för högern att bygga upp sin statsapparat. Varför? Jo, därför att Folkmakten ännu inte var tillräckligt stark, i själva militärapparaten dominerade fortfarande reaktionärer (endast ca 20% av officerarna var med i MFA), därför att den revolutionära vänstern ännu långt ifrån framstod som ett nationellt alternativ. Det behövdes tid, och denna tid fick man om MFA:s ställning stärktes.

MFA splittras

Högerns offensiv grundade sig just på det faktum att arbetarklassen hade större stöd av stats- och våldsapparaten än bourgeoisin. Därtill hade landets högsta beslutande organ direkt givit sitt stöd till Folkmakten, och inriktade sig nu på att lägga grunden till en ny stat. Oavsett meningsskiljaktigheter inom bourgeoisin om hur en borgerlig stat skulle återskapas så vara alla, från socialistpartiet PS och högerut ense om att en borgerlig stat måste upprättas. Därmed var grunden lagd för en gemensam offensiv.

Inriktningen var att spräcka MFA, störta den 5 regeringen och få kontroll över våldsapparaten. Utefter dess linjer utvecklades sen en offensiv på civil och militär nivå. PS blev den ledande kraften på civil nivå och ökade kraftigt sina attacker på PCP. Som ideologiskt stöd hade man valresultatet från april. Ett argument som PCP hade svårt att bortse ifrån med sin valinriktade politik. PCP passiviserades också fullständigt inför offensiven efter ett första misslyckat försök till regelrätt konfrontation med PS. PS fick stöd inom MFA av den s.k. 9-gruppen runt Melo Antunes. Antunes tog upp alla viktiga argument som PS hade och inriktade huvudkritiken mot upplösningen av våldsapparaten. Därmed var hela borgerligheten ense: frågan om den politiska makten måste lösas och det går över kontrollen av militären. Det viktiga med Antunesdokumentet var att det öppet bröt enheten inom MFA och vände sig till hela krigsmakten. Oavsett Antunes avsikter blev denna manöver ett direkt stöd till de reaktionära officerarna (c:a 80%) som nu kunde aktiveras.

Sedan enheten inom MFA var bruten och högern på alla plan riktade attacker mot Folkmakten och försökte få kontrollen över de styrande organen, fanns det inte längre utrymme för kompromisser. Två olika politiska projekt stod mot varandra – ”Väglednings-dokumentets Folk-makt mot auktoritär borgerlig demokrati. MFA kunde inte längre kontrollera utvecklingen.

Motoffensiven från vänstern kom den 13 aug, 6 dagar efter Antunes-dokumentet. Det var ett antal revolutionära officerare inom Copcon som publicerade ett dokument som tog upp samma punkter som Antunes, men anvisade en helt annan väg: Stödet till Folkmakten, offensiv mot högern, fördömande av socialdemokratin och för upprättandet av en folkarmé. Nu tog den revolutionära vänstern initiativet. Den 20 aug samlade man 140 000 i Lissabon till stöd för Copcon-dokumentet. Den 25 aug bildades FUP Folkliga enhetsfronten – med alla viktiga vänsterorganisationer (förutom UDP) och PCP tvingades med. Fronten försvarade kritiskt Goncalves V:e regering och krävde omedelbar tillämpning av Copcon-dokumentet. Några dagar senare gör PCP ett försök att kompromissa och vänder sig till PS med förslag om gemensam kamp mot reaktionen (!). Naturligtvis avvisas det av PS. PCP slängs ut ur FUP p.g.a. sitt kompromissmakeri och FUR bildas 10 sept. Kort därefter uppstår SUV (Enade Soldater Segrar) i Oporto och samlar en jättedemonstration en vecka senare i Lissabon.

Motoffensiven kan inte rädda situationen. Högern vinner, VI:e regeringen bildas, de 9 som uteslutits ur Revolutionsrådet återinsätts, Gonçaves tvingas avgå från sin reträttspost som ÖB. Ett viktigt slag är förlorat för vänstern. VI:e regeringen med Pinheiro de Azevedo som premiärminister består vad gäller partirepresentanter av 4 från PS, 2 från PPD och 1 från PCP.

Den för-revolutionära perioden

Den nya VI:e regeringens program innehöll i korthet följande:

- Återupprätta den centrala statsmaktens auktoritet med sikte på en ”stark stat”. Kväsa alla former av ”anarkistiska och populistiska” maktorgan som skapade ”kaos”, d.v.s. Folkmakten.
- Återupprätta disciplinen och den militära hierarkin, ersätta vissa officerare, göra slut på den framväxande demokratin.

- Skaffa sig kontroll över den samhällsliga informationen, d.v.s. tidningar, radio, TV så att ”regeringsfientlig” propaganda upphör.
- Inlemma Portugal i västekonomin och imperialismen genom att stimulera utländska investeringar och krediter.
- För att klara detta: en gång för alla göra slut på arbetarkontrollen, ”oskäligen lönekrav”, och arbetarkommissionerna. Begränsa nationaliseringarna. Konkret uttryckt lösa den ekonomiska krisen på arbetarnas bekostnad.
- ”Justera” jordreformen. I klartext: slut på alla jordockupationer.
- Inriktning på upprättandet av en parlamentarisk demokrati, överlämna makten till civila politiker.

Men avgörande för den VI:e regeringens framtid var frågan om statsmakten, den politiska makten. Varje uttryck för krisen som nu utvecklades alltmer, kretsade runt frågan om högern skulle klara att stabilisera en statsmakt eller inte. Ty dittills hade högern bara tagit vissa delar av statsapparaten i besittning. Huvudfrågan var fortfarande att bygga upp statsmakten och den politiska auktoriteten.

Själva knutpunkten i den nya fas som nu öppnades var MFA:s upplösning och införlivande i den borgerliga militärapparats struktur. Därmed hade MFA fullständigt förlorat sin progressiva kraft, och övergick från att ha varit en stödjepunkt för massrörelsen till att bli ett ideologiskt vapen i högerns händer.

I.o.m. denna upplösning blottades också de antagonistiska klassintressena fullständigt i sin nakenhet, ställdes mot varandra utan den ”buffert” som ett styrande och progressivt MFA hade inneburit.

Den V:e regeringens fall och bildandet av den VI:e reaktionära regeringen var ett stort bakslag för de progressiva krafterna. En mycket stor del av ansvaret för denna utveckling vilade på den vacklande och i dominerande utsträckning reformistiska ledning som MFA och PCP representerade. Deras ständiga försök att kompromissa ihop de nios dokument med Copcondokumentet (!) blockerade för massrörelsen att kraftfullt gå till motoffensiv.

I och med VI:e regeringens tillträde fanns nu bara två utvecklingsperspektiv. Antingen skulle regeringen klara av att pressa tillbaka massrörelsens positioner, stärka statsapparaten och kontrollen över våldsapparaten, och därmed hela tiden öppna nya utrymmen för att stabilisera sin makt. Eller skulle massorna lyckas slå tillbaka regeringens attacker och därmed fördjupa krisen, blockera möjligheterna till borgerlig kontroll över våldsapparaten och genom stärkt folkmaktsuppbygge hävda en ny makt med inriktning på revolutionen.

Den politiska makten i förgrunden

Varje framsteg för ena parten skulle innebära ett minskat utrymme för den andra, och omvänt. I denna explosiva situation förklarade den revolutionära vänstern att *maktövertagandet hade ställts som en dagsfråga*. Vad menar man med det? Det innebar inte att det var en situation som endast kräver en slutlig uppgörelse. Men det innebär att varje fråga fördes upp till den nationella politiska nivån och blev en kraftmätning mellan två klasser om makten i samhället. Läget var så instabilt att en isolerad kamp plötsligt kunde omvandlas till en fråga om regeringens existens eller inte. Och bakom regeringen fanns inga alternativ, bourgeoisin hade satsat allt på denna regering och hade knappast några andra kort att spela ut. För massorna innebar detta att enda möjligheten att lägga grunden till en seger för revolutionen var att slå tillbaka varje attack. Lyckades man inte med det skulle hela tiden utsikterna att klara en seger minska. Detta minimala manöverutrymme ökade hela tiden risken för en avgörande kraftmätning, som skulle kunnat tvinga fram ett maktövertagande.

Möjligheterna för några kompromisser, var obefintliga. Lösningen av krisen krävde att någon klass definitivt kunde hävda sin makt. Till saken hör också att VI:e regeringens och PS' offensiv på ett avgörande sätt ökade utrymmet för direkt fascistiska och reaktionära krafter. Fr.a. inom militärapparaten hade de en tillräckligt stark ställning för att kunna hävda sin lösning om regeringen inte lyckades stabilisera läget. Risken för en fascistisk utveckling låg därför hela tiden nära till under denna fas.

Högerns styrka

På politiska planet: Den VI:e regeringen var en PS-regering i första hand. PS hade under offensiven utvecklats starkt åt höger och blev den samlande, och tvivelsutan, den mest effektiva kraften i bourgeoisins händer. PS har aldrig traditionellt haft någon arbetarbas. Det stöd man fick i valet från viktiga arbetargrupper vilade på en bräcklig grund. Man saknade en organiserad struktur inom arbetarklassen. Under "Sommaroffensiven" framstod PS som ett öppet borgerligt parti och tappade därför lejonparten av det stöd PS i valkampanjen fått inom arbetarklassen. Under den VI:e regeringen tappade de resten p.g.a. att partiet systematiskt stod "på fel sida" i klasskampen. I varje sammanstötning var PS fienden. I takt med detta förlorade deras ideologiska inramning betydelse, och förändrades också avsevärt till parollerna om "disciplin" och hets mot "oskäligen lönekrav" och "revolutionsledare" som Rosa Coutinho och Otelo. Särskilt tydligt var PS' reaktionära politik på militär nivå där deras praktik sammanföll med direkt fascistiska krafter som Jaime Neves och hans Commandos.

Ett viktigt stöd som PS dock fortfarande kunde behålla, var bland småbourgeoisin och mellanskikten i städerna. Dessa grupper reagerade mot PCP:s auktoritära öststatssocialism och samtidigt kunde de inte tillräckligt aktivt dras in i Folkmaktsuppbygget vilket huvudsakligen berodde på att detta inte lyckades uttrycka sig som ett nationellt helhetsalternativ. De vinster dessa grupper hade dragit på revolutionen räckte inte till för att få med dem i ett försvar mot högern.

PPD hade hela tiden sin förankring bland klart borgerliga skikt fr.a. storbourgeoisin och ett viktigt inflytande bland bönderna i norr. Det var ett uttalat reaktionärt parti och ytterst komprometterat. Inom ramen för den VI:e regeringen hade de fått det mesta av sina krav tillgodosedda och kunde utan problem ingå allians med PS.

De fascistiska krafterna hade fått ett betydande manöverutrymme, fr.a. på militär nivå, som de inte var sena att utnyttja. Problemet för dem var att de var illa organiserade, saknade massbas och blockerades på politisk nivå. Man ska dock inte underskatta deras betydelse under denna period då det gällde att skärpa motsättningarna och driva fram provokationer. Deras styrka och manöverutrymme ökade avsevärt 25 nov.

På militära planet

Inom det som nu återstod av MFA var det "de 9" som dominerade. Revolutionsrådet behärskades av dem. Inom officerskåren i stort är det fullt klart att 80% stödde högern. Men huvudproblemet var hela tiden att man saknade stöd från soldaterna och drevs tillbaka av en rad revolutionära officerare. Det var ytterst få regementen man kontrollerade. På den militära nivån fanns det hela tiden en motsättning mellan de uttalat reaktionära officerarna som förberedde sig på en kupp för att lösa krisen, och de 9 som i det längsta var för en politisk lösning. Det blev något av en kompromiss mellan dessa två vägar som möjliggjorde 25 nov-kuppen.

På ekonomisk nivå

Detta är visserligen ett ämne för sig, men det räcker här att säga att den ekonomiska krisen hade gått så långt att det saknades varje form av manöverutrymme för en mellanväg. Regeringen saknade medel att, utan en politisk lösning, komma åt krisen. Det fanns ingen

möjlighet till klassamarbetsalternativ inom ramen för de rådande styrkeförhållandena. Pressen från Västeuropa och USA var hård. Utan ett tillbaka-pressande av arbetarklassen och ett lugnt arbetsklimat, inga investeringar eller krediter. Denna kris på det ekonomiska planet förklarar också att varje viktigare ekonomisk kamp (som t.ex. byggnadsarbetarnas i början på nov.) omedelbart ledde till en kris för regeringen.

Folkmaktens utveckling

Revolutionärernas uppgifter

I och med VI:e regeringens tillträde ställdes revolutionära vänstern inför en rad uppgifter:

- Målmedvetet slå tillbaka regeringens och högerens attacker. Inga kompromisser med VI:e regeringen.
- Stärka, samordna och politisera Folkmakten.
- Bygga upp en revolutionär politisk ledning.
- Fortsätta upplösandet av krigsmakten och påbörja en beväpning.
- Underordna den ekonomiska kampen den politiska.

Avgörande för allt detta var stärkandet av den folkliga offensiven för att lägga grunden till en slutlig uppgörelse med bourgeoisin om makten. Det viktigaste vapnet i denna kamp var Folkmaktsorganen. Dessa hade först vuxit fram som kamporgan på olika områden, men utvecklade under hela denna tid en förmåga till politisering och uppbyggnad av en ”motmakt”. Det var utefter denna väg som offensiven måste inrikta sina huvudkrafter. Samordningen, förenhetligandet och politiseringen av de olika folkmaktsorganen syftade till att öka slagstyrkan, och utveckla en dubbelmaktssituation, inledningen till den nya proletära statens uppbyggnad. Endast genom att uttrycka sig som socialt maktalternativ kunde Folkmakten dra in nya skikt, knyta klassallianser och övervinna ojämnheten i utvecklingen.

Kampen på militär nivå

I kampen mot regeringens och högerens försök att få kontroll över våldsapparaten blev det den revolutionära vänstern och soldatmassorna som svarade beslutsamt. I den nya fasen var det endast soldaternas självständiga kamp och organisering som kunde slå tillbaka attackerna. Illusionerna om de progressiva officerarnas enastående betydelse föll och inom armén framträdde SUV som det revolutionära avantgardet. Perspektivet var klart, att bryta ned den borgerliga våldsapparats struktur och bygga en Folkarmé, grundad på Folkmakten. Därför satte man sig som huvuduppgift att via uppbyggnaden av soldatkommissioner införliva soldaterna i Folkmaktsuppbyggnaden och ge folket ”en väpnad makt”. Inriktningen på soldatkommissionsuppbyggnaden innebar en stark skärpning av kampen mot de reaktionära officerarna, men också mot officerskåren i sin helhet. De progressiva officerarnas självständiga roll minskade och de tvingades snabbt välja sida.

Uppbyggnaden av soldatkommissionerna och SUV gick oerhört snabbt. På en månad hade SUV etablerat sig på nästan alla regementen. Det fanns dock en viss ojämnhet i uppbyggnaden av soldatkommissionerna. På många regementen var SUVs styrka främst ideologisk, snarare än organisatorisk.

I Lissabonområdet, vänsterns huvudfäste, kunde man på några veckor upprätta soldatkommissioner på alla regementen. Genom aktivt stöd från revolutionära officerare omvandlade man helt enkelt de klassarbetsorgan (delegatförsamlingar gemensamma för soldater och officerare) som tillkommit under en tidigare epok, till soldatkommissioner.

Men på andra ställen var det fr.a. i kampsituationer som viktigare soldatkommissioner kunde uppstå. Bästa exemplet är RASP/CICAP i Oporto där kampen mot reaktionära officerare och

befälhavaren Pires Veloso utvecklades till en kraftmätning. Under kampens gång valdes kamporgan på stormöten där officerare som stödde soldaterna tvingades agera på lika villkor. Under kampen bröts också den tidigare hierarkin effektivt ner och de första fröna till en Folkarmé kunde skönjas. Ett annat exempel är fallskärmsjägarnas kamp där en mycket snabb radikaliserings gav upphov till en utvecklad soldatdemokrati. Här visade det sig också hur officerarna ställde sig. I samband med kampen mot befälhavaren da Silva skärptes motsättningarna till den grad att 123 av 127 officerare lämnade regementet. Underofficerarna ställde upp bakom soldaterna.

På samma sätt var det med samordningen av soldatkommissionerna med Folkmaktsorganen lokalt. I Lissabon var det en självklarhet. Soldaterna och regementscheferna tog ofta initiativ till att samordna Folkmaktsorganen till Folkförsamlingar. Direkt stöd gavs vid ockupationer. På andra ställen som vid RASP/ CICAP upprättades kontakten i kampsituationer, då Folkmaktsorganen organiserade stöddemonstrationer. I fallet med fallskärmsjägarna i Tancos organiserade Folkmaktsorganen matförsörjningen sedan da Silva beslutat att stänga regementet, men soldaterna stannat kvar.

Utvecklingen var dock rätt ojämn i uppbygget. I flyget gick det dåligt. Inom flottan har det traditionellt funnits en mycket stark demokratisk tradition bland officerarna, och detta har varit ett viktigt fäste för PCP. Dominerande inom flottan var därför de PCP-influerade klassarbetsorganen CDAP. Detta hindrade dock inte revolutionära ställningstaganden bland soldaterna.

Det enda regemente regeringen helt kontrollerade fram till den 25 nov var 'Commandos' i Amadora. 800 vältränade robotar under fascisterna Jaime Neves ledning. Varje försök från regeringen att utnyttja andra trupper som man tillfälligt behärskade i repressionen, slutade med att soldaterna befann sig lurade, inledde en omfattande diskussion och vände sig mot regeringen. Det mest typiska fallet är fallskärmsjägarna som användes vid bombningen av Radio Renascença. Förlusten av dessa soldater var kanske det allvarligaste slaget mot regeringen.

Av detta framgår att styrkeförhållandena var ytterst gynnsamma för vänstern och revolutionen på militär nivå. En SUV-representant sa t.o.m. att ”de objektiva förutsättningarna för revolution på militär nivå är bättre idag i Portugal än i Ryssland 1917”. Detta var troligen sant om man ser till den ideologiska stämningen. Men 25 nov-kuppen visade dock att allvarliga brister fanns. Fr.a. hänför detta sig till PCP:s politik och inflytande.

PCPs militära projekt

PCP klick allvarligt försvagat ut ur den kris som ledde till VI:e regeringens tillsättande. Man hade satsat alla sina krafter på att stärka sin ställning på toppnivå inom MFA. Upplösningen av MFA försvagade därför PCP. En viktig del av deras politiska projekt under krisen från september till 25 nov gick ut på att återupprätta enheten mellan de tre tendenserna inom MFA via en kompromiss med de 9. Här spelade man med vänstermilitärerna, de s.k. ”Gonçalvisterna”.

Det finns dock inget utrymme för denna kompromiss. Det fanns inga möjligheter för de 9 att manövrera med den starka pressen från högern. Starkt bidragande till att PCP:s projekt föll var också att de revolutionära officerarna (den s.k. ”Copcon-tendensen” inom MFA) blockerade. Detta hindrade dock inte att PCP fortfarande hade en stark ställning bland många ledande militärer. Deras inflytande skulle visa sig ödesdigert den 25 nov.

PCP ägnade sig mycket åt att undergräva SUV och soldatrörelsen, dels för att minska motsättningarna inom militären och skapa utrymme för sin kompromiss, dels för att minska revolutionära vänsterns inflytande. Det mest slående exemplet var utropandet av de s.k. ”pro-

SUV-cellerna” som ställde upp i en PCP-demonstration (23 okt) som SUV inte stödde. Dessa celler var naturligtvis pappersprodukter.

Oaktat revisionisternas alla manövrer var läget inom militären mycket gynnsamt för vänstern trots svårigheterna att effektivt samordna soldatkommissionerna, knyta dem fast till Folkmaktsorganen, o.s.v.

Problemen för revolutionärerna

Problemet för vänstern rörde fr.a. skapandet av en enhetlig politisk ledning. SUV hann aldrig bli denna centraliserade revolutionära ledning. SUV var ett oundgängligt medel för politisk stimulans, mobilisering och organisering. Men det räckte inte till för att förenhetliga rörelsen. Ytterst sammanhängde det med avsaknaden av ett revolutionärt leninistiskt avantgarde med ett självständigt helhetsalternativ på såväl civil som militär nivå.

I stället utgjordes till stor del ledningen av ”revolutionära officerare”, som besatte viktiga poster inom bl.a. Copcon och behärskade vissa regementen (RALIS, PM, DGMG o.s.v.) Det visade sig också vilken betydelse det dokument hade som 18 revolutionära officerare gav ut den 20 nov och som manade till offensiv. Detta kunde blivit den verkliga samlingspunkten för att förenhetliga rörelsen.

Problemet visade sig vara att dessa revolutionära officerare, oavsett deras ärlighet och hängivenhet, snarare var snabbt ”radikaliserade”. De saknade den kommunistiska medvetenhet och centraliserade ledning som skulle krävs för att leda en revolutionär offensiv på militär nivå, mobilisera massorna etc. 25 nov visade de sig brista i just dessa frågor varför ingen offensiv inleddes mot högerkuppen. Även i rent ”teknisk”, mening brast de i initiativ och samordning.

Vi ska inte överskatta betydelsen av dessa brister vad gäller händelserna den 25 nov. Naturligtvis vilade en framgång ytterst på den ”civila” massmobilisering som kunnat vända utvecklingen. Vi vill här bara peka ut en svaghet i den revolutionära processen.

Arbetarkommissionerna

Arbetarkommissionerna växte fram efter 25 april som enande fackliga kamporgan med uppgiften att övervinna de fascistiska splittrande fackföreningarna. Avsaknaden av en stark reformistisk fackföreningsrörelse, och den dynamik som själva kampen utvecklade bidrog till att denna typ av arbetardemokratisk facklig organisering kunde växa sig stark. Politiseringen av arbetarkampen (nationaliseringar, utrensningar av fascister, arbetarkontrollen etc) och krisens skärpning genom VI:e regeringen ställde arbetarkommissionerna inför nya uppgifter och bidrog till att de mer och mer blev ”Folkmaktsorgan”.

I den nya fasen som inleddes med VI regeringens tillträde, ställdes arbetarkommissionerna inför följande huvuduppgifter:

- Mot regeringens försök att lösa den ekonomiska krisen på arbetarnas bekostnad. Utveckla kampformerna på alla områden, fr.a. arbetarkontrollen över hela företaget.
- Utveckla kommissionernas politik så att den ekonomiska kampen kan underordnas den politiska; överflygla fackföreningarna som hela tiden tenderar att hämma politiseringen av kampen.
- Samordna AK (arbetarkommissionerna) regionalt och nationellt runt ett kampprogram för de omedelbara uppgifterna och en gemensam politisk inriktning. Med detta som medel också dra in nya arbetargrupper som ännu inte deltagit i den revolutionära processen.
- Samordna AK lokalt, regionalt och nationellt med övriga Folkmaktsorgan. Se till att AK kan vara drivande i denna process så att arbetarklassen blir ledande i Folkmakten.
- Stärka och organisera ett självständigt politiskt avantgarde för att säkra en revolutionär ledning.

- Påbörja en beväpning.

Om vi ser till de två första uppgifterna så var utvecklingen klart positiv under denna period. Överallt stärktes arbetarkontrollen och vi kan också se att många konflikter på ekonomiska nivåer mycket snart ledde till politisering och konfrontation. Ett belysande exempel på hur den ekonomiska kampen omedelbart slog över i en politisk och hur kampen drog in nya arbetarskikt, var byggnadsarbetarnas strejk och belägring av konstituerande församlingen i november. Denna aktion höll på att störta regeringen, och var en viktig anledning till krisens förvärring där 25 nov markerar slutpunkt.

Trots denna politisering så dominerade i de flesta AK och arbetargrupper fortfarande den ekonomiska kampen och organiseringen, och med endast tillfälliga, om än viktiga, politiska mobiliseringar. Denna starka ojämnhet jämte avsaknaden av stark revolutionär ledning skapade problem med samordningen.

PCPs initiativ

Olika initiativ togs för samordningen. Det viktigaste skedde i Lissabonområdet. Det kom i början av nov då ett PCP-kontrollerat "Provisoriskt Sekretariat för Arbetarkommissionerna i Lissabons industriområde" kallade till en konferens för att samordna AK. Det var från början till slut ett typiskt byråkratiskt projekt å la PCP. För det första samlade man bara drygt 100 av sammanlagt 5-600 AK. Sammankallandet hade inte föregåtts av några diskussioner runt samordningen och det program som skulle ligga till grund för diskussionerna. Därav ingen mobilisering. För det andra hade man inget perspektiv på en lugnare och mer effektiv samordning utgående från basen för att sluta med ett enat sekretariat. För det tredje visade det sig klart att PCP varken ville ha några politiska ställningstaganden eller diskussion om det aktuella läget, kampuppgifter etc. Därmed förtogs dynamiken i samordningen. Mot PCP stod en viktig opposition, som dels tog sig uttryck i att man inte ställde sig bakom initiativet, dels i form av en organisation som kallade sig TUV (Enade Arbetare Segrar). TUV tillkom på MES' initiativ och var en fastare organisering av revolutionära arbetare och med stöd från ett antal AK. TUVs linje var dels en "lugnare" och mera dynamisk samordning organisatoriskt, dels att starta en omfattande diskussion inom alla AK för att enas runt en politisk inriktning och ett kampprogram. Därtill var TUV som organisation tänkt som en bredare organisering av arbetaravantgardet.

PCP:s initiativ visade för det första att man "övergivit" Intersindical (den traditionella fackföreningsrörelsen) till förmån för AK-rörelsen för att få ett bättre mobiliseringsinstrument. Deras avsikt var enbart att försäkra sig om ett masstöd för att få tillräckligt mycket politiskt manöverutrymme för PCPs politiska spel på toppnivå. Därav avsaknaden av politiskt program för AK. Men trots att mobiliseringarna spontant ofta gick utöver PCP:s ramar, trots revolutionärernas styrka på basnivå, så kunde PCP på detta sätt få en tillräcklig kontroll över massrörelsen. Det berodde dels på att PCP organisatoriskt var ett mycket starkt parti inom arbetarklassen, dels på att krisen hela tiden förde upp frågorna på en nationell politisk och institutionell nivå (regeringsfrågan) där PCP var i ett helt annat styrkeläge än revolutionärerna. I detta läge kunde revolutionärerna inte göra något annat än att arbeta för en revolutionering inom denna samordning av AK och utnyttja sin styrka i basen. En alternativ samordning hade framstått som splittring och hade knappast möjligheter att lyckas.

Med PCP:s kontroll, den politiska svagheten hos det bredare arbetaravantgardet och förskjutningen av den politiska kampen till nationell-institutionell nivå lämnades det rätt lite utrymme för ett revolutionärt alternativ att växa. I kampen mot reformismen hade man inga tillräckligt starka instrument.

Bostadskommissionerna

Uppkomsten av bostadskommissionerna innebar ett viktigt steg framåt i masskampen, då man därmed öppnade nya kampområden på det sociala om. rådet. Grunden för bostadskommissionerna var viktiga ekonomiska och materiella frågor som berörde breda skikt av befolkningen. Husockupationer och självstyre utvecklades på många ställen. Mest utvecklat var kanske kampkommittén i Setubal som grupperade alla kommissioner i denna stad. Där utarbetades helt nya ”proletära” normer för hyra etc. och kampkommittén övertog i praktiken en rad kommunala och statliga uppgifter. Bostadskommissionerna utvecklades fr.a. i proletära områden och i de viktiga slumområdena (kåkstäder). Klassammansättningen var här homogen, kampfrågorna klara och militansen hög. Däremot visade det sig svårare i blandområden och rena medelklassområden. Här växte inte organ för revolutionär Folkmakt fram, den politiska inriktningen var tvärtom ofta mycket oklar, ända till direkt reaktionär.

Det viktiga med bostadskommissionerna var att de bidrog till att utveckla Folkmakten till hela det samhälleliga området, att bygga upp en ”motmakt”. Därmed var dessa organ mycket viktiga för klassallianserna. Utgående från materiella frågor och med perspektiv på att ersätta den borgerliga staten, kunde dessa organ visa inför andra skikt och klasser att endast den proletära makten kan lösa problemen. Bostadskommissionerna utvecklades dock inte tillräckligt långt för att kunna bryta småbourgeoisins ideologiska stöd till PS och regeringen. Därtill krävdes det ett politiskt helhetsalternativ som folkmaktsorganen som sådana inte var förmögna att utveckla.

Samordning av folkmakten

På organisatorisk nivå fanns det två kompletterande vägar:

1. Sektorsvis, d.v.s. bostadskommissioner för sig, arbetarkommisioner för sig o.s.v., via s.k. samordningskommittéer (inter-commissoes) på regional och nationell nivå. Syftet var förenhetligande av kommissionerna och en politisering samt att ge dem en gemensam verkställande ledning som kunde öka slagstyrkan och övervinna ojämnheten. Det är rätt oklart hur långt man kom på denna väg. I ett område som Lissabon fanns det en reell samordning i vissa delar, men man kan inte säga att framstegen var så avgörande att man kunde inträda i en ny fas.

2. Upprättandet av Folkförsamlingar lokalt, regionalt och med sikte på en nationell folkförsamling – i verklig mening den nya staten. Folkförsamlingar uppkom redan sommaren 1975 och upplevde en kraftig tillväxt fram till 25 nov. Stora ojämnheter fanns. Det saknades en samlande inriktning för hur Folkförsamlingarna skulle se ut etc. Uppbygget av Folkförsamlingarna var en knutpunkt under denna period genom dess betydelse för att uttrycka folkmakten som ett socialt alternativ, en förutsättning för dubbelmakten.

Då revolutionärerna talade om Folkmakten som ett alternativ på social nivå under denna period (före den 25 nov), och maktövertagandet som en möjlighet under samma fas, så menade de inte att Folkmakten var ”färdigutvecklad” och att det bara krävdes det ”avgörande slaget”.

Försök till bedömning

Det unika med den förrevolutionära situationen i Portugal under denna tid var att krisen nått så långt att varje försök från bourgeoisin att bygga upp sin stats-och våldsapparat hotade leda till en konfrontation som kunde bli den avgörande. I en sådan konfrontation måste arbetarklassen, Folkmakten och vänstern vara beredda att ta över. Detta oavsett om Folkmakten var ”mogen”.

Denna situation var lika unik som allvarlig, därför att Folkmakten egentligen behövde tid och utrymme att växa till sig. Massrörelsen tvingades nu tvärtom in i en oerhört snabb process att ständigt gå till motattack, att söka ta ställning på nationell nivå när man ännu höll på med

uppbygge lokalt, att hastigt organisera sig, o.s.v. Varje angrepp måste slås tillbaka, annars skulle det bli utrymme för borgarna att stärka sig.

I det läget stod inte valet att antingen i lugn takt bygga upp Folkmakten och det revolutionära avantgardet, eller gå på offensiven mot maktövertagandet. Krisen tillät inte ett sådant val. Det fanns bara offensiven.

Bl.a. trotskisterna har riktat kritik mot den offensiva taktik som vänstern i Portugal tillämpade. De menar att det vore ett äventyr att gå mot maktövertagandet, då det skulle komma för tidigt. I stället (!) skulle man bygga upp Folkmakten i lugn takt så att den blev mogen att bygga upp en ny stat med fullt utvecklad proletär demokrati. Samtidigt skulle man i lugn takt ta massa enhetsinitiativ gentemot borgare och reformister för att avslöja dem. Då allt detta var färdigt, då kunde man ta makten.

Som vi har visat fanns inte detta val tillhands. Offensiv och Folkmaktsuppbygge var enda lösningen och där var problemet att krisen inte lämnade tillräckligt med tid och utrymme för en stabil utveckling. I detta läge blev trotskisternas linje med nödvändighet defensiv och tillbakahållande. Mycket riktigt ställde sig LCI efter den 25 nov med ”rena händer” och anklagade såväl reformister som revolutionärer för att vara ”äventyrare”. Så kan ju alltid de som vägrar delta i kampen göra.

Folkmakten måste avmystifieras och sättas in i ett konkret sammanhang. Det finns inte en given Folkmakt en gång för alla. Folkmakten är ett politiskt projekt för den revolutionära kampen. Det är det bästa sättet att organisera massorna för revolutionär kamp och lägga grunden för en dubbelmakt med sikte på uppbygget av den proletära staten.

Det finns ingen Folkmakt som kvantitativt och kvalitativt växer linjärt för att slutligen komma fram till den stora konfrontationen då man står där med en helt ny makt och borgarstaten rasar samman inför tyngden. Folkmakten liksom klasskampen genomlöper alltid vissa faser med uppsving, konsolideringar, nedsving, politiskt klargörande.

Huvudproblemet för folkmakten och det revolutionära alternativet i Portugal under de heta höstmånaderna var att det inte fanns några möjligheter att lösa krisen förutom med en uppgörelse på nationell institutionell nivå. Och på det planet var Folkmakten och revolutionärerna svaga. De kunde inte uttrycka sig som ett helhetsalternativ och med instrument att ”spela med”. Revolutionärerna klarade inte av att inom massrörelsen uppnå en ledande ställning.

PCP-reformismen var för stark. Slutligen måste vi tillägga att själva den politiska nivån inom massrörelsen inte var så hög som den starka mobiliseringen och militansen ibland gav intryck av. Själva krisen gjorde att det var ideliga konfrontationer på politisk nivå med bourgeoisin och regeringen. Men dessa åtföljdes inte av en verklig politisk medvetenhet i massrörelsen om vad dessa konfrontationer innebar, vilka lösningar som var möjliga och vilket ansvar som åvilade massorna, d.v.s. möjligheten av revolution. Faktum är att massrörelsen och Folkmakten under den förrevolutionära utvecklingen i Portugal inte bara gick på ständig offensiv och vann viktiga segrar, de vann mycket lätt. Innan 25 nov hade massorna inte fått vidkännas ett enda nederlag som tvingat dem till taktisk reträtt, omgruppering, politiskt klargörande etc.

Detta tillsammans med avsaknaden av en revolutionär ledning och de dåliga styrkeförhållandena till reformismen, är några viktiga bestämmningar för att förstå utvecklingen.

Frågan om den politiska ledningen

MFA

utvecklades fram till augusti som en stödjepunkt för massrörelsen och också en stödjepunkt för revolutionära vänstern och gav ökat utrymme för uppbygget av ett revolutionärt

avantgarde. Detta faktum kunde aldrig skymma nödvändigheten av ett självständigt avantgarde, som inte förlitade sig på MFA:s ställningstaganden. PS' offensiv och högerns seger i september upplöste den övergångsfas som revolutionärerna så väl hade behövt, och arbetade för. En övergångsfas av fortsatt revolutionärt initiativ som skulle möjliggjort sammansmältningen av massrörelsen, MFA:s revolutionära delar och revolutionära vänstern. Nu ställdes revolutionärerna plötsligt inför den omedelbara uppgiften att skapa en nationell ledning för kampen. Det var i

detta sammanhang initiativet till FUR och SUV togs som ett allvarligt försök att avhjälpa svagheten inom vänstern, ge ett helhetsalternativ till reformismen och kunna ta ledningen i en motoffensiv. Revolutionärerna stärktes genom att ta detta initiativ. Men det återstod ett stort arbete för att smida fram en ledning i leninistisk mening.

Som vi har sett tidigare innebar inledningen av den nya fasen att frågan om den politiska makten ställdes i förgrunden. Bourgeoisin hade med den VI:e regeringen spelat ut det sista kort man då hade, och kunde tillfälligt enas, fast på mycket bräcklig grund. Den nya fasen fr.o.m september innebar att processen accelererade i ständigt ökad takt. Det gav allt mindre tid för massrörelsens politiska utveckling och framväxandet av ett revolutionärt avantgarde. Revolutionärernas svaghet på den nationella politiska scenen, den relativt sett svaga politiska medvetenheten (jämfört med var situationen krävde) inom massrörelsen, behovet av ett helhetsalternativ och slutligen PCP:s styrka och förmåga att inlänka och suga upp massrörelsen för sitt projekt var problem som hela tiden blockerade uppbygget av en nationell revolutionär politisk ledning för massrörelsen.

I inledningsperioden av den nya fasen hade revolutionärerna ett styrkeläge då de tog initiativet till en motoffensiv, lyckades ena sig inom FUR, skapade SUV o.s.v. Samtidigt befann sig PCP i ett svårt läge. Alliansen med PS var bruten, stödet inom militärapparaten i form av vänstermilitärerna och MFA i sin helhet var allvarligt försvagat och utrymmet för ett uttalat klassarbetsprojekt var i det läget mycket litet. Därför tappade man "fart", men som det senare visade sig försattes man aldrig i kris. Tvärtom, så lyckades man vända situationen, gå på offensiven, suga upp massrörelsen, bara för att leda den in i en återvändsgränd och ideologiskt avvärja den. Till slut kom konfrontationen med högern där PCP utan vidare vek sig.

FUR

FUR bildades den 10 sept som ett offensivt instrument till stöd för Folkmakten, mot borgaroffensiven och för en fortsatt revolutionär utveckling. FUR var något mer än den enkla summan av de ingående organisationerna. Den var, förutom det propagandistiska värdet, ett seriöst försök att ställa frågan om partibygget på dagordningen. Att i den nya fasen ta frågan om den politiska ledningen på allvar, övervinna splittringen inom vänstern och med en konkret taktik, anpassad till läget och de nya kraven, sammansvetsa det nödvändiga avantgardet inom massrörelsen.

För att fungera på nationell nivå, krävdes att FUR kunde utveckla sig programmatiskt, strategiskt och taktiskt. Lokalt och regionalt satsade revolutionärerna därför på uppbygge av FUR-kommittéer. Detta var också en viktig taktik för att organisera och politiskt utveckla ett massavantgarde som kunde brytas loss från PCP:s inflytande.

Revolutionära vänstern hade under september visat prov på en förmåga att vara ledande i mobiliseringar, och utveckla en styrka i kampen. Det fanns en spontan respekt för revolutionärerna, fr.a. i kampsituationer då PCP bromsade. Men detta räckte inte längre, fr.a. därför att situationen omedelbart krävde ett revolutionärt alternativ på nationell nivå. Dessutom var det viktigt att skapa bredare instrument för att utveckla arbetaravantgardet.

Men FURs utveckling till nationell politisk ledning blockerades från flera håll.

Dels av en organisation som stod utanför fronten, dels av två organisationer inom FUR.

UDP var den enda viktiga organisationen som stod utanför FUR. UDP är en, vad man kan kalla ”intelligent” maoistisk organisation med ett klart klasskampsperspektiv. Det är en stark organisation, med en viktig närvaro över hela landet. Jämfört med andra maoistiska krafter måste de bedömas seriöst och deras styrka kan inte negligeras.

Tyvärr bromsade de den revolutionära processen genom en extremt defensiv politisk linje som rättfärdigades med argumentet att det idag inte finns ett revolutionärt parti, därför kan vi inte gå på offensiven. Enligt UDP fanns det ingen Folkmakt, bara organ för folkviljan. Därmed avsvor de sig varje ansvar för att driva processen framåt.

Problemet var att möjligheterna för revolutionärerna att sätta upp ett alternativ till PCP som kunde vara trovärdigt till en del berodde på om UDP kom med i fronten. I alla fall om vi ser till den tidsperiod det rörde sig om. Med UDPs linje var det omöjligt, även om UDP och FUR samarbetade lokalt bra.

LCI var en av de organisationer som inom FUR hämmade dess utveckling. Dels därför att de hade en defensiv syn på fasan, dels därför att de hellre ville satsa på uppbygget av sin egen organisation eftersom de visste att deras inflytande inom FUR inte skulle bli speciellt stort.

MDP, PCP:s satellitorganisation, hade som klart syfte att vara PCP:s agent inom FUR. Det visade sig också helt klart att i takt med att krisen skärptes och PCP aktiverade sig, så vägrade MDP varje form av fördjupad diskussion, organisatoriskt uppbygge eller viktigare initiativ.

Denna blockering av FUR:s utveckling frantog revolutionärerna ett av de viktigaste instrumenten de hade för att övervinna sin svaghet. Initiativtagarna till FUR, revolutionära officerare och organisationerna MES och PRP, som drev på för att utveckla FUR, tvingades i det läget ut till självständiga ageranden.

PCP

PCP:s projekt gick ut på följande:

- Återupprätta enheten inom MFA genom att pressa på för att få en kompromiss mellan vänstermilitärerna och de 9.
- Med denna styrka krossa alliansen PS+PPD och tvinga PS in i en allians med PCP som hegemonisk kraft. Detta byggde också på att PS hade ett politiskt behov av att avgränsa sig åt höger.
- Mobilisera massrörelsen runt detta för att pressa PS och driva ut PPD.
- Få kontroll över Folkmaktsorganen och isolera den revolutionära vänstern på civil och militär nivå.

PCP:s projekt var ett uttryck för dess borgerliga klassamarbetspolitik som syftade till maktförändringar inom den borgerliga statens ramar och inte erkände någon självständighet för massrörelsen på politisk nivå.

De militanta medel och massmobiliseringar PCP under en viss tid stödde gav emellertid partiet en ”revolutionär“ framtoning och beslöjade för många radikala arbetare den *borgerligt-reformistiska grundlinjen*.

Men PCP lyckades inte genomdriva sin linje. Det fanns inte utrymme för några som helst kompromisser på frågan om stats- och våldsapparatusens auktoritet och tillbakapressandet av massrörelsen; det fanns inget som helst ekonomiskt utrymme för en klassamarbetspolitik; PCP hade inte tillräcklig kontroll över massrörelsen för att kunna påtvinga arbetarna den ekonomiska politik borgarna krävde. Slutligen blockerades PCP av revolutionära officerare och soldatkampen.

Däremot lyckades PCP mobilisera massrörelsen, d.v.s. utnyttja olika mobiliseringar för sina egna syften och själv blockera en revolutionär utväg. Här visade det sig vilken styrka PCP hade på nationella planet. Trots att mobiliseringarna ofta kampen gick utanför PCP:s ramar, så försattes aldrig revisionismen i allvarlig kris.

Därför kunde PCP, på ett katastrofalt sätt, föra massmobiliseringen framåt mot den oundvikliga konfrontationen, utan att massorna förbereddes på denna strid. Detta är PCP:s äventyrspolitik som lämnade maximalt manöverutrymme åt högern den 25 nov.

Revolutionärerna saknade tid och utrymme i denna snabba skärpning av krisen, såväl på militär som civil nivå, att svetsa samman ett avantgarde med partifunktioner. Det vore ytterst felaktigt att tro att det under skärpningen av krisen skulle vara möjligt att låta PCP mobilisera massorna (visserligen med ett reformistiskt projekt i sikte) och utnyttja detta ända fram till den kritiska punkten, då en brytning skulle komma, PCP hamna i kris p.g.a. ”tvekan” eller ”förräderi” och själva dynamiken skulle föra rörelsen framåt till maktövertagandet. Brottet med reformismen måste göras betydligt tidigare, vara resultatet av ett långt arbete där viktiga delar av arbetarklassen utvecklas politiskt till en medveten revolutionär hållning, vilket är kvalitativt något annat än militans och ”radikalism”. Man kan möjligen kritisera revolutionärerna för att de inte insåg vidden av revisionismens desorienterande funktion.

Regeringsfrågan

Vi hoppas att det så här långt står rätt klart vilka problem revolutionen i Portugal stod inför då högers kupp kom den 25. Vi ska allra sist ta upp frågan om regeringen, d.v.s. vilken lösning på institutionell nivå som var möjlig under denna kris.

Det stod helt klart att någon form av lösning på denna nivå var nödvändig inom en kort tid. Revolutionärerna förde då fram parollen om en revolutionär enhetsregering. Innehållet i denna paroll var helt enkelt att det måste till en regering som en gång för alla slår tillbaka högers attacker, skapar nya utrymmen för Folkmakten att ytterligare växa och samordnas och påbörja lösandet av den ekonomiska krisen på ett revolutionärt sätt. Endast i regeringsställning skulle vänstern kunna ta itu med de problem för viktiga folkgrupper som revolutionen ännu inte löst varför dessa grupper blivit instrument i högers händer.

Det rörde sig fr.a. om bönderna i norr som måste vinnas för revolutionen.

Med hänsyn till krisens omfattning och styrkeförhållanden på politisk nivå kunde man tänka sig i grova drag två modeller:

- En revolutionär enhetsregering som ett resultat av en generalkonfrontation där PCP svikit varför revolutionära vänstern och revolutionära officerare ställts ensamma. En sådan regering skulle visserligen utan svårigheter kunnat anta ett revolutionärt program. Men den är ändå inte speciellt trolig. De ledande krafterna hade varit alltför svaga för att kunna hålla ihop situationen. Maktövertagandet skulle skärpt motsättningarna på alla nivåer med ett säkert inbördeskrig och ev. utländsk intervention på halsen. Med otillräckliga klassallianser och Folkmaktens fortfarande omogna läge skulle den sociala basen blivit för smal och en sådan regering skulle knappast överlevt.

- En revolutionär övergångsregering som i en konfrontation med högern ställt revolutionära vänstern, revolutionära och progressiva officerare och PCP på samma sida. Detta hade kunnat vara en utväg ur en mindre konfrontation där regeringen hade fallit. Programmet för denna regering skulle kunna vara tillräckligt avancerat för att öppna ett bra utrymme för den revolutionära processen att gå vidare, uppbygga av tolkmakten, knytande av klassallianser, genom ekonomiska subventioner, neutralisera vissa skikt, fortsätta nedbrytandet av den borgerliga militärapparaten, systematiskt försvara revolutionens landvinningar.

Det är ytterst osäkert om det senare alternativet var möjligt med hänsyn till PCP. Men under krisens slutskede hade det definitivt behövts ett konkret projekt en konkret taktik som kunnat kanalisera massornas kamp i revolutionär riktning och därmed upphävt PCPs ledning och kontroll.

November-kuppen

Händelseförloppet

Den konfrontation som kom den 25 var oundviklig. För första gången sedan den 25 april 1974 har bourgeoisie lyckats vinna en viktig seger över massorna, nämligen kontrollen över våldsapparaten. Därmed har den skaffat sig ett ökat manöverutrymme för att driva igenom de övriga delarna av sitt politiska projekt.

Situationen är långt ifrån klargjord varför det idag är omöjligt att teckna en säker bild av Portugals framtid.

Men utifrån själva händelseförloppet som föregick 25 nov, det sätt som högern genomförde sin kupp och de reaktioner som har kunnat märkas bland de portugisiska massorna kan vissa slutsatser dras.

Som framgått av tidigare beskrivningar blev situationen ohållbar för regeringen i slutet av nov. På en rad punkter hade man förlorat. Massmobiliseringarna ökade (Radio Renascença och förlusten av fallskärmsjägarna, byggnadsarbetarstrejken, de revolutionära officerarnas stärkta position, de magra mobiliseringarna till stöd för VI:e regeringen, PCP:s massmobilisering den 16 nov. etc).

Den 20 började hela den operation som skulle kulminera den 25 och som klart visar på den samordning på alla plan som fanns för att utlösa kuppen mot massorna och vänstern. Denna dag förklarar regeringen att man vägrar att regera om inte de militära förutsättningarna kan garanteras. Någon dag senare förklarar flyggeneralen da Silva att fallskärmsjägarnas regementen är upplösta. Ytterligare en dag senare ger de sig på Otelos Carvalho, först för att avsätta honom från Copcon, sen för att avsätta honom som chef för Lissabons militärområde, och ersätta honom med Vasco Laureço. Denne förklarar att situationen är ”skandalös i Lissabon” och att han inte kommer tillåta någon demokratisk soldatorganisering. Den 23 håller PS och PPD stora möten över hela landet där man öppet förklarar att man är beredd att möta kommunisterna på gatan med ”vapen i hand”, att man är beredd att skära av landet på mitten och flytta konstituerande församlingen. Soares förklarar att inga förhandlingar med PCP är tänkbara. Såväl PS som PPD går till attack mot Costa Gomes' medlingsförsök. I en artikel i tidningen ”Journal Novo” förklarar man att ”ett klargörande av den militära situationen är nödvändig”. Den 24 håller revolutionsrådet möte och förklarar att Vasco Laureco ska ersätta Otelos, trots alla protester. I kommunikén är man ytterst hård och förklarar att man är beredd att försvara beslutet med alla medel. Samma kväll mobiliserar storgodsägare, fascister och CDS ett möte med 15 000 bönder där de kräver Otelos avgång, direkt hotar med inbördeskrig och skär av alla tillfartsvägar till Lissabon från norr. Under natten till den 25 dyker en större grupp Commandos under fascisterna Neves ledning upp utanför PM-regementet (militärpolis). Samma natt och på morgonen ockuperar fallskärmssoldaterna alla flygbaser med krav på att da Silva avsätts. Copcon reagerar inte förrän senare då de ockuperar radiostationerna, vilket är naturligt vid spända situationer. Därefter rullar hela högerkuppen igång. Omedelbart finns två högkvarter på plats. Ett vid Belem som sköts av Presidenten och ett på Amadoregementet med commandos som operativ enhet. All press stryps, TV och radio kontrolleras av presidenten som endast skickar ut lögnaktiga kommunikéer, undantagstillstånd proklamerar i Lissabon. Möten och demonstrationer förbjuds. Högern tar kontroll över det militära läget, 100-tals revolutionära officerare arresteras, hela progressiva regementen upplöses nu.

Allt detta sker på knappt två dygn och därefter står det klart att en omfattande högermanöver är på marsch och faktiskt har lyckats få kontroll över den militära situationen. Reaktionen från massorna och vänstern är oerhört svag och utan något som helst sammanhang. Efter dessa händelser står det klart att en helt ny fas har inletts i den portugisiska klasskampen.

Hur var detta möjligt?

Antunes mot den fascistiska högern

Bourgeoisin gick in i den för-revolutionära fasen i september med en allvarlig splittring, såväl på militärt som civilt plan. Massoffensiven pressade dem mot väggen utan möjlighet att manövrera. I stället slog man ursinnigt omkring sig utan att lyckas. Omkring den 19 nov beslöt man att ta steget fullt ut och satsa på en avgörande konfrontation.

Alla var då ense om en sak: utan en uppgörelse på militär nivå, d.v.s. kontroll över våldsapparaten, var det omöjligt att skapa sig svängrum och pressa tillbaka massrörelsen. PS och PPD:s offensiv räckte nu inte ensam till. Militärerna fick ta över. Vidare kunde klart fascistiska krafter på civil nivå såsom CDS mobiliseras. På militär nivå fanns i huvudsak två linjer.

- Dels Antunes och de 9. Antunes förstod utmärkt väl att den militära frågan stod i centrum. Men hans projekt var att endast ha en kort väl avgränsad väpnad uppgörelse med sikte på att skapa de nödvändiga styrkeförhållandena för att återställa alliansen PCP och PS på civil nivå, med PCP som förtryckare av massorna. Han saknade definitivt tillit till PS och PPD att lösa krisen, utan var snarare rädd för den hejdlöst reaktionära våg som deras offensiv släppte fram. Därför var han också för ett återupprättande av MFA:s auktoritet, men nu i ett läge där han kunde dominera vänstermilitärerna, och där revolutionärerna var utrensade. Denna utmärkte strateg spelade likväl på en djup förståelse för revisionismens väsen. Det räckte med att en gång för alla göra klart att nu, nu tänker vi ta en konfrontation! Han visste mycket väl att PCP skulle vika inför detta, och han fick mycket rätt. Vad han däremot inte förstod var det djupt reaktionära i hans manöver, då det öppnade nya utrymme för högern, fr.a. den militära högern, att gå på offensiven.

- Dels fanns det den reaktionära och ofta fascistiska militära högern. Bakom sig hade man en klart reaktionär och fascistisk massbas och deras projekt var ett fullständigt förtryck av massorna på alla nivåer, stöd till alliansen PS och PPD, upplösandet av MFA. Denna kraft inom militären hade under tiden före kuppen noggrant förberett sig, organiserats och förhandlade med de 9 om vilken väg man skulle välja. Till skillnad från de 9 hade dessa en militär styrka. De hade stöd från den reaktionära officerskåren, de kontrollerade de få regementen som kunde användas i en kupp. Under kuppen spelade de över de 9.

När bourgeoisin bestämde sig för en militär konfrontation så innebar det också att den militära högern och de krafter som stod bakom den fick initiativet.

Fallskärmsjägarnas kamp med ockupationen av flygbasarna var dels resultatet av en mycket hård kamp som förts under perioden före den 25 och dels av de provokationer man utsattes för. PCP stödde i början aktivt kampen då de räknade med att denna styrkemätning på militär nivå skulle tvinga högern tillbaka och därmed också förbättra förhandlingspositionen mot Antunes och de 9. Vad som ytterligare stimulerade fallskärmsjägarna var en häftig militans och snabb radikaliserings som i hög grad saknade perspektiv och en revolutionär ledning. Därför kunde de kasta sig in i denna kamp utan att egentligen veta vad konsekvenserna skulle bli. Det visade sig snart. Dels svek PCP helt inför den högeroffensiv som utvecklade sig, manade sina militanter att demobilisera och fann ett bra tillfälle att skjuta över hela skulden på revolutionära vänstern och de revolutionära officerarna. I det läget fick högern ett utmärkt tillfälle att utnyttja denna kamp för att sätta in sin offensiv under förevändning att det rörde sig om en vänsterkupp. Fallskärmsjägarnas kamp var fullt rättmätig och hade inget med en

vänsterkupp att skaffa. Deras aktion var visserligen oövertänt men då situationen en gång uppstod och högern gick till attack kunde den enda riktiga inställningen vara att med alla medel stödja dem och mobilisera till motoffensiv. PCP gjorde alltså motsatsen.

Revisionismens roll och revolutionärerna

Med detta som utgångspunkt kan vi förstå PCP:s roll. Deras satsning på en kraftfull mobilisering för att stärka sin förhandlingsposition hade som enda perspektiv en maktförändring inom den borgerliga statens ramar. Antunes och högern visste mycket väl att PCP aldrig var ute efter makten och detta kunde de utnyttja. Det skulle räcka med att ta en konfrontation för att PCP skulle backa. Därmed visst man också att massorna skulle förvirras, splittras och sakna en alternativ ledning. Det låg i PCP:s natur att svika kampen och lämna maximalt utrymme för högern. Det låg i PCP:s natur att skylla allt på revolutionära vänstern för att rädda sitt ansikte och inte tappa för mycket manöverutrymme i förhållande till de 9. PCP:s äventyrspolitik består just i deras kuppstartade sätt att föra politiken på. Med snabba mobiliseringar skulle de skrämja högern och stärka sig själva. Dock utan att för en enda stund ta ansvar för massornas offensiv.

Revolutionära vänstern och massornas läge under dessa händelser var mycket svårt. Revolutionärerna kunde inte göra något annat än att försvara fallskärmsjägarna och i den stund de förstod att högern skulle utnyttja tillfället till en kupp, med alla medel försöka mobilisera massorna till försvar. Någon annan linje fanns inte. Men som vi vet så blev det aldrig någon motoffensiv, varken militärt eller civilt. Om vi tar hänsyn till allt det som tidigare sagts om utvecklingen så kan vi sammanfatta orsakerna till denna svaghet så här:

- På militär nivå saknade soldaterna en revolutionär ledning. SUV var inte uppbyggt och starkt för sådana uppgifter. De revolutionära officerarna saknade en klar politisk medvetenhet utan präglades snarare av en spontan ”radikalism”.

De saknade en verklig självständighet mot PCP:s reformism och en förståelse för massmobiliseringens betydelse i försvaret mot högern. Soldatmassorna och deras organisationer var inte tillräckligt politiskt utvecklade för att kunna ta ledningen från officerarna.

Den betydelse det fick när PCP svek – fruktansvärd förvirring och handlingsförlamning – visar på att PCP på intet sätt var en överspelad kraft, och att deras handling i denna situation inte ledde till något brott med reformismen från massornas sida.

- På samma sätt visar det på avsaknaden av en alternativ revolutionär ledning som kunde ta ansvar för en massmobilisering och bryta högerns offensiv.
- Massrörelsen och Folkmakten hade, mycket p.g.a. reformismens grepp, inte utvecklat en självständig politisk kraft. Trots förmågan till politisk mobilisering och kompromisslöshet fanns det ingen förståelse för vad krisen kunde innebära: ansvaret att ta en definitiv konfrontation och gripa makten.

Om vi analyserar dessa punkter noggrannare kan vi säkert säga att de portugisiska revolutionärerna i många fall undervärderade vissa faktorer (fr.a. PCP:s styrka) och i andra fall övervärderade vissa faktorer (massrörelsens politiseringsgrad, styrkeförhållandena på militär nivå). Det är säkert riktigt även om det måste analyseras konkret. Men det viktiga då vi analyserar själva 25 nov-händelserna är:

Att det var oundvikligt med en snar konfrontation och att det revolutionära alternativet inte fick tillräckligt med tid och utrymme för att konsolideras och utvecklas. Därmed måste alla fraser om ”äventyr” och ”kuppmakare” direkt avvisas.

Framtidsperspektivet

Den repression som sattes in efter 25 nov visar att Antunes-linjen inte nått någon klar seger. Tvärtom stärktes den fascistiska högern. Över 100 officerare och mängder av civila har fängslats. Antikommunism, hets i hela pressen, d.v.s. den som finns kvar, systematiska provokationer mot politiska organisationer, kooperativer och arbetsplatser under förevändning av att söka efter vapen, hets mot utlänningar etc. sköljer som en våg över Portugal.

Högern sökte till varje pris utnyttja resultatet av kuppen. Den militära högern samt PPD, CDS och PS ville nu en gång för alla isolera PCP, göra slut på MFA, slå ned arbetarklassen, förbjuda vänsterorganisationerna etc. Detta var den första reaktionen. Men de 9 hade fortfarande en styrka och efterhand lyckades de pressa tillbaka PS till en position att acceptera att PCP måste vara med i regeringen.

Antunes var nu rädd för att högern alltför snabbt skulle avancera och därmed köra över de 9 och PS. Detta fattade nog Soares. Dessutom visste man mycket väl att arbetarklassen och dess organisationer inte var slagna i grunden. Motoffensiven kunde komma snart och resultatet kunde mycket väl bli en förlängning av krisen. Antunes linje var klar: knyta upp PCP till en klassarbetspolitik på bourgeoisins villkor där PCP:s uppgift var att kontrollera arbetarklassen.

Men kampen inom bourgeoisin är långt ifrån avgjord. Efter att ha tvingat PPD till eftergifter var en minimal enhet upprättad. Men sen gäller det att genomföra den, att upprätta en regering. Den militära högern har fortfarande en styrkeposition, och fr.a. har den en militär styrka vilket Antunes inte har.

Det visade sig också att den utnyttjade sin styrka då revolutionsrådet beslöt att upplösa MFA, "civilisera" politiken etc. Det var en allvarlig förlust för Antunes.

Visserligen kommer den militära högern och de klart fascistiska civila krafterna troligen har ytterst svårt att konsolidera en makt om de öppet går emot Antunes och PS. Med dessa två krafter i opposition, och med ett PCP som därmed får ytterligare svängrum, finns det få chanser för yttersta högern att klara en regeringsmakt. Men hela frågan i utvägen för bourgeoisin beror på vad massorna gör. Kommer det inget starkt svar från massorna som kan förlänga krisen så finns det en möjlighet för Antunes och PS att lyckas. D.v.s. upprätta en auktoritär Stark Stat, med borgerlig demokratisk inramning, men med en tillräcklig repression för att hålla tillbaka massorna medan bourgeoisin konsoliderar sitt herravälde och sin stat.

25 nov är ett hårt slag för massorna och revolutionen. Man har förlorat ett viktigt slag men inte kriget. Arbetarorganisationerna, fackföreningarna etc. är i princip intakta. Men attackerna har haglat: provokationer mot revolutionärer, arbetarledare, arbetarkommissioner, fackföreningslokaler etc. Och viktigast: upphävandet av alla kollektivavtal och klar-görandet att nu ska krisen lösas på arbetarnas bekostnad. Frågan är vad det finns för förutsättningar till motoffensiv. Klart är att det nu rör sig om en defensiv period där försvaret av lönerna, arbetarkontrollen, demokratiska fri- och rättigheter och arbetarorganisationerna står i förgrunden. Nu ställs arbetarklassen inför provet av att kunna omgruppera sig och förstå den nya fasen. Faran för demoralisering är stor och har redan visat sig. De tidigare Folkmaktsorganen måste idag bli viktiga instrument för en bred motståndskamp. Problemet är att de snabbt byggts upp i en offensiv fas, ofta mycket lätt och saknar den nödvändiga samordning och enhetlighet som är absolut nödvändig för att klara en enad motståndskamp. Arbetarkommissionerna saknar helt enkelt erfarenhet av denna typ av kamp. Bostadskommissionerna har mycket små möjligheter att överleva då de är ytterst bräckliga. Folkförsamlingarna skulle kunna bli instrument för samordning av all motståndskamp som också innefattar kamp för pressfrihet, mot repression etc. Men det kräver en stor förmåga till omgruppering, utan att allt faller samman. Det finns i

denna period ett utrymme för PCP:s fackföreningsrörelse att växa. Om det sker på arbetar-kommissionernas bekostnad vore det katastrofalt för den dynamiska masskampen. Klart är att PCP strävar efter en traditionell reformistisk arbetarrörelse.

Endast om massorna snart lyckas gå till en kraftig motoffensiv mot repressionen och det hårda ekonomiska förtrycket finns det en klar möjlighet att 25 nov endast innebär en viktig taktisk seger för borgarklassen. För klarar inte bourgeoisin att på ett effektivt sätt börja lösa den ekonomiska krisen så hamnar den snart i ny handlingsförlamning.

Men om regeringen lyckas slå ner tillräckligt mycket av massrörelsens uppbygge, med några hårda slag demoralisera massorna, så kan vi vänta oss en betydligt längre period av återuppbygge under helt nya förhållanden.

Slutligen finns alltid risken för en direkt fascistisk utveckling om de ”moderata. krafterna fullständigt misslyckas stabilisera situationen. Detta skulle kunna inträffa i ett läge där massorna är demoraliserade och saknar förmåga att omgruppera sig för motoffensiv och den ”moderata” bourgeoisin helt misslyckats med att häva den ekonomiska krisen.

F N, Lissabon 9.12.75

Förkortningar

CDS, den ”demokratiska sociala centern” är ett högerparti samlat kring reaktionära borgare, storbönder och viktiga delar av det gamla portugisiska fascistiska etablissemanget. Under krisen 1975 blev det alltmer ett öppet organ för den aggressiva fascistiska reaktionen. Moderata samlingspartiet i Sverige har kontakt med detta parti.

COPCON bildades sommaren 1974 av MFA som då hade en svag bas inom militären. Målsättningen var då framför allt att få ett säkert grepp över armén genom de MFA-ledda säkerhetsstyrkorna i COPCON. Delar av COPCON, framför allt militärpolisen ersatte de traditionella fascistiska ”ordningsstyrkorna” PSP (kravallpolisen) och GNR (Nationalgardet). COPCON kom snabbt att domineras av de mest radikala regementena och officerarna, med chefen Otelo Carvalho i spetsen. Vid en rad tillfällen ingrep COPCON för att skydda arbetarockupationer av företag, t.ex. Republica, mot reaktionära attacker. COPCON upplöstes efter högerns novemberkupp, och på initiativ av bl.a. Soares har nu PSP och GNR återtagit sin gamla roll.

De nio – den grupp socialdemokratiska officerare kring Melo Antunes som splittrade MFA sommaren 1975 och spelade en viktig roll i bourgeoisins offensiv för kontrollen av statsmakten hösten 1975. FUP – den Folkliga Enhetsfronten, bildad av PCP, MES och PRP samt fyra andra vänsterorganisationer den 25 augusti 1975 för att kunna ge ett kraftfullt svar på reaktionens attacker. Då det snart blev uppenbart att PCP endast använde FUP för att stärka sin förhandlingsposition gentemot socialistpartiet, kastade revolutionärerna ut PCP. I stället bildades

FUR – Revolutionära Enhetsfronten, den 10 september. Sex vänsterorganisationer deltog, den enda av betydelse som stod utanför FUR var UDP. FUR var en viktig faktor i den offensiva massreaktionen mot den 6. regeringens attacker men förmådde inte ta ledningen på ett nationellt plan. Efter högerkuppen består inte FUR i sin ursprungliga form.

MES – Socialistiska Vänsterrörelsen bildades strax efter den 25 april av revolutionära krafter inom vissa fackföreningar, studentrörelsen, katolska vänstern och den antifascistiska fronten. Den politiska linjen var i början något oklar, men MES utvecklades snabbt och blev under 1975 tillsammans med PRP och UDP den viktigaste revolutionära organisationen. PRP – Proletariatets Revolutionära Parti, bildades redan 1971 ur en antifascistisk front. Fram till 1974 arbetade PRP underjordiskt med bl.a. väpnade aktioner mot fascismen. Under 1974-75 fick PRP en stark förankring bland avancerade arbetargrupper och spelade också en viktig roll

Om trotskismen och Portugal 1975

Den 12 december illustrerade trotskisternas tidning *Internationalen* en artikel om Portugal med en stor instruktionsbild på en 9 mm Walther-pistol av det slag som används i den portugisiska armén. Varför? Jo, omtalade bildtexten, detta var en ”bild ur PRP-BRs ’upprorsmanifest’ som publicerades under de senaste kupphändelserna”.

Bilden verkar bekräfta *Internationalens* beskrivning av vänsterns roll i vad som hände i Portugal dom svarta dagarna kring den 25 november: PRP-BR och MES, dom ledande organisationerna i den revolutionära fronten FUR, bär en stor del av ansvaret genom sin ”ultravänsteristiska äventyrspolitik”. Värst var PRP-BR, som hade den ”militaristiska och kupppartade inställningen” att ”det enda som fattades för upproret var tekniska förberedelser”. Man gav ut ett ”manifest som i hetsande ordalag slår fast att upproret står på dagordningen”. Under kuppdagarna gav man, tillsammans med MES, ut ett ”flygblad som förespråkade ett maktövertagande”.

Det hela verkar bekant på något sätt. Påminner det inte om Mario Soares’, högermilitärernas och borgarpressens försök att rättfärdiga högerkuppen den 25 november: En misslyckad vänsterkupp som slogs tillbaka. *Internationalen* är visserligen mer nyanserad. Men gemensamt är fördömandet av ”vänsterns kuppmakare”. Och bilden är till för att bekräfta: Kan det var annat än kuppmakare som ger ut ett hetsande upprorsmanifest med en kuslig bild på en pistol?

Det är bara det att bilden är förfalskad. Tittar man noga på bilden, ser man att det står något överst: ”14 de Novembro – Revolução – Página 15.” Det betyder, att bilden är hämtad från sidan 15 i PRPs veckotidning *Revolução* den 14 november – elva dagar före ”de senaste kupphändelserna”. Den ingår i en serie med instruktiva bilder på dom vanligaste vapnena, som tidningen haft under hösten. I en period när hela vänstern (inklusive trotskisterna) verkade för arbetarklassens beväpning, är det ju inte något konstigt med att en vänstertidning försöker komplettera med lite praktiska tips i denna fråga.

Något ”upprorsmanifest” är bilden således inte hämtad ur.

I samma nummer av *Revolução* finns däremot ett manifest som handlar om det väpnade upproret. I *ArbetarKamp* den 9 december återgav jag en kärnpunkt i detta manifest:

– En militär vänsterkupp skulle snabbt lida nederlag. Genom att byta ut folk i statsapparaten kan man inte lösa dom ekonomiska och sociala problemen. För att kunna göra det måste dom arbetande massorna medverka. Inte för att applådera en grupp vänsterofficerare, utan som dom verkliga huvudpersonerna i en revolutionsprocess.

Är detta militaristisk och kupppartad inställning, som säger att endast tekniska förberedelser återstår? Nej. Men *Internationalen* förvränger innehållet, stoppar in en bild från ett annat sammanhang, och ett tu tre har man fått ihop det: ”Upprorsmanifestet”.

Sånt kallas lögn och bedrägeri. Det fordrar en rättelse i *Internationalen*, och en ursäkt. Är allt bra sedan? Nej. För syftet med lögnen är att underbygga en felaktig analys, en felaktig politisk linje. Det är egentligen den vi är intresserade av.

I detta nummer av *Kommunist* finns en lång artikel av kamrat FN om utvecklingen i Portugal. Även om jag tycker att slutet kunde utvecklats mer, är det för övrigt en bra analys. Genom att den ger en riktig bild av utvecklingen blir den en bra bakgrund för att tillbakavisa felaktiga idéer. Syftet med min artikel är att bygga på den genom att direkt ta upp några av trotskisternas viktigaste argument i Portugal-frågan. Varför?

Fram till den 25 november var Portugal ett land i Västeuropa, där den socialistiska revolutionen var en näraliggande möjlighet. Det gjorde både soldaritetsarbetet och arbetet

med att dra lärdomar från Portugal brännande viktiga. Och så är det fortfarande, fast vänstern nu drabbats av ett bakslag där.

I det arbetet har *Förbundet Kommunist* hela tiden konfronterats med trotskisterna i *KAF/RMF*. Dom har liksom vi tagit ställning för den revolutionära sidan i Portugal. Men dom har, i stort sett, vägrat att ställa upp i solidaritetsarbetet. Och dom har, i sina omfattande skrivelser om Portugal, fört fram en mängd felaktiga linjer och sett som en av sina huvuduppgifter att rikta hårda angrepp mot Förbundet Kommunist.

Både för det politiska klagörandets skull, och för att bereda marken för ett bättre solidaritetsarbete, kan det därför ha betydelse att direkt ta upp trotskisternas argument.

Jag ska ta upp fyra avgörande fel i trotskisternas linje:

- Inställningen till officersrörelsen MFA.
- Inställningen till partierna, och särskilt socialistpartiet PS.
- Inställningen till den revolutionära vänstern.
- Inställningen till solidaritetsarbetet.

MFA, borgarklassen och folkmakten

”MFA är i dag en del av den borgerliga statsapparaten och dess viktigaste uppgift är att garantera det kapitalistiska produktionssättet”. Så skrev *Internationalen* den 30 maj 1975. Och den 22 augusti publicerar man en resolution från ”fjärde internationalens” sekretariat: ”Inte någon del av MFA har brutit mot bourgeoisin”. Detta har varit trotskisternas genomgående syn på officersrörelsen MFA under alla skeden av utvecklingen. Den stat som MFA kontrollerade kallade man *bonapartistisk*, vilket man själv uttyder så här: ”En borgerlig diktatur stödd på delar av statsbyråkratin och armén” 12/9).

Det unika med situationen i Portugal var emellertid, som FN beskriver i sin artikel, att borgarklassen efter fascismens störtande misslyckades med att etablera sin statsapparat. Istället fick MFA (som började som en småborgerlig proteströrelse inom krigsmakten, och aldrig omfattade mer än en liten, förhållandevis progressiv del av officerskåren) fungera som ställföreträdande stat, och blev som sådan mycket känslig för klasskampens utveckling.

Detta framgår klart om man ser på fakta: Den väldiga massmobilisering som följde på högerens misslyckade kuppörsök den 11 mars ledde till att MFA snabbt nationaliserade bankväsendet och halva industrin – nationaliseringar som i det läget, som svar på kraven från en aktiv massrörelse, kom att till stor del verkställas under arbetarkontroll och betyda ett stort steg framåt i utvecklingen. Höjdpunkten i MFAs radikalisering var MFA-församlingens beslut den 8-9 juli om ”Alliansen mellan MFA och folket” – ett dokument som genom sitt klara stöd åt folkmakten spelade en viktig roll för att denna skulle byggas ut och samordnas.

Dessa obestridliga fakta, att MFA var känsligt för massrörelsens tryck, och att MFAs radikala beslut i sin tur påskyndade massrörelsens utveckling, blir obegripliga om man som trotskisterna envetet tuggar vidare på fraserna att MFA utövade en ”borgerlig diktatur”. För att få dessa fraser att ”stämma” med verkligheten var trotskisterna hela tiden tvungna att nedvärdera betydelsen av MFAs radikala beslut. När det gällde ”Alliansen mellan MFA och folket” var således det viktiga för KAF ingalunda det som var viktigt i Portugal – att den auktoritativa MFA-församlingen gav en viktig impuls för att sprida och utveckla folkmakten. Nej, det viktiga för dom blev istället att inpränta det löjligt självklara: Att det fanns begränsningar i dokumentet, att det inte var en fullfjädrad marxist-leninistisk skiss till ett arbetarrådssystem. Precis som om någon hade förväntat sig detta! Precis som om någon hade trott att officersrörelsen var den marxist-leninistiska förtruppen!

Det är ingen tillfällighet att borgarklassen, med socialistpartiet PS som spjutspets, inledde sin våldsamma offensiv för att splittra MFA dagen efter det att MFA-folket-dokumentet antagits. Dom insåg mycket väl, att när MFA med sin auktoritet ställde sig bakom folkmaktsuppbygget, så påskyndades en utveckling som skulle lägga grunden för en proletär statsapparat och snart göra etablerandet av en borgarmakt till en omöjlighet. KAF saknade denna förmåga att placera dokumentet i sitt historiska sammanhang, och ägnade istället sina krafter åt att förfasa sig över att dokumentet inte motsvarade idealbilden av den färdiga arbetarmakten. I denna strävan hade man i början god hjälp av en felöversättning av ett viktigt citat i dokumentet (*Internationalen* 15/8). Men även sedan jag i *ArbetarKamp* 18/8 avslöjat felöversättningen framhärade trotskisterna i sin linje.

Detta om trotskisternas analys av MFA. Viktigare är kanske, att den ledde till en felaktig politisk linje, som hade varit katastrofal om någon viktig politisk kraft i Portugal försökt tillämpa den. Sammanfattningsvis gick den ut på att i alla lägen försöka avskaffa eller minska MFAs inflytande, och att splittra MFA.

Den 23 maj citerar *Internationalen* en portugisisk trotskist från LCI, som kräver att alla militärer ska lämna regeringen, liksom det reaktionära partiet PPD. Kvar skulle då bli Soares' socialistparti och kommunistpartiet PCP. Och under hela sommaren och hösten har man drivit linjen: Splittra MFA! Alternativen har varierat, från en "arbetarregering" av PS och PCP till en regering vald på en nationell folkförsamling av folkmaktsorganen. I inget av alternativen skulle någon del av MFA ha någon plats.

I verkligheten skulle emellertid det första alternativet betytt en *avsevärt mer reaktionär regim* än den MFA ledde från mars till MFAs upplösning. Den skulle dominerats av PS, som är svuren motståndare till allt vad folkmakt heter. Ja mer än så: Eftersom krisen i Portugal inte medger en traditionell borgerlig demokrati, skulle den leda vidare till en brutal högerdiktatur. Projektet att ersätta militärerna med civila politiker från dom största partierna är just vad borgerligheten syftar till sedan länge, och vad den också är på väg att lyckas med nu efter högerkuppen den 25 november.

Det andra alternativet var *blåögd idealism*. Problemet var nämligen just att folkmakten inte var tillräckligt utvecklad för att kunna vara ett nationellt maktalternativ. Den hade inte hunnit så långt att det var möjligt att sammankalla någon nationell folkförsamling, eller genomföra dom andra välmentade förslag trotskisterna ställde, t.ex. i en resolution från "Fjärde Internationalen" sekretariat i *Internationalen* 12/9: Upprätta monopol på utrikeshandeln, fördjupa jordreformen, genomföra en planering, osv, osv...

Detta är ju bara vackra önskelistor. För frågan stod så här: Hur ska folkmakten kunna utvecklas så långt att den kan bli arbetarnas organ för att ta makten? Under sommarens kris var det helt klart, att ett MFA som stödde folkmaktsuppbygget var en övergångslösning som hjälpte folkmakten att utvecklas. Splittring och upplösning av MFA innan folkmakten var tillräckligt stark, betydde däremot som vi nu tydligt sett ett hot mot hela den ännu bräckliga folkmakten.

Självklart måste en splittring av MFA komma förr eller senare. Men den skulle varit önskvärd först när det fanns ett starkt alternativ, så att splittringen kunde skett på vänsterns villkor. Borgarna försökte, och lyckades, med att splittra och krossa MFA innan dess. Det blev en splittring på den tidpunkt borgarna valt. Och genom sitt dogmatiska krav på "splittring av MFA i alla lägen" kom KAF att stämma in i borgarnas kör.

Ett helhjärtat arbete på att bygga upp alternativet, folkmaktsorganen och den revolutionära förtruppen, och samtidigt en förståelse för MFAs progressiva roll i ett visst historiskt läge och ett arbete för att utifrån och inifrån påverka MFA i radikal riktning: Det var den linje dom

mest mogna organisationerna i den portugisiska vänstern, MES och PRP-BR, förde, och den linje Förbundet Kommunist stödde. MFA-folket-dokumentet var t.ex. inte bara resultatet av massrörelsens tryck, utan också av dom förslag som officerarna från MES och PRP drev i MFA-församlingen. Det var inte fråga om att ”förlita sig på officerarna”, som KAF anklagat dom och oss för. Det var fråga om att bygga sin politik på en konkret analys, istället för att några envetet upprepade allmänna fraser.

Enhetsfront med Soares?

Har trotskisterna en negativ syn på MFA, så ser dom desto positivare på socialistpartiet PS. Det kallas genomgående ”Portugals största arbetarparti”, och har följaktligen i alla lägen rekommenderats som en lämplig samarbetspartner för revolutionärerna i olika former av enhetsfronter. Ja, det är t.o.m. så att revolutionärernas vägran att erbjuda samarbete med Mario Soares var den viktigaste punkten i trotskisternas kritik av den revolutionära fronten FUR under hösten (se t.ex. *Internationalen* 17/10).

KAF har helt enkelt slagit i den trotskistiska regelboken: PS är socialdemokratiskt, och således ett arbetarparti. Med arbetarpartier ska proletära enhetsfronter ingås, ty detta har Trotskij sagt. Saken är klar!

Än en gång har emellertid trotskisterna låtit sina ord skymma verkligheten. PS är nämligen inte i någon mening ett arbetarparti. Det bildades 1973 av exilpolitiker i Västtyskland, och saknar organiserad förankring i Portugals arbetarklass. Den enda organiserade arbetarfraktionen lämnade partiet redan i slutet av 1974 och bildade vänsterpartiet FSP. Under valet i april fick partiet tack vare sina radikala fraser ett betydande passivt stöd från många arbetarväljare. Men när partiet från sommaren klart profilerade sig som motståndare till en progressiv utveckling föll detta stöd bort, till förmån för ett ökat stöd från småbourgeoisin och mellanskikten. Detta har gjort att partiet nu helt kunnat kasta sin arbetarvänliga mask: På ett möte i Lissabon strax innan högerkuppen i november hetsade Mario Soares mot arbetarnas lönekrav ”för att dom drabbar medelklassen”.

Vad gäller klassförankringen är således PS ett helt annat slags parti än t.ex. svenska SAP eller dom tyska socialdemokrater Trotskij talade om.

Vad gäller politiken är PS ett heltigenom borgerligt parti. Ja mer än så: Det var PS som blev spjutspetsen i borgarklassens offensiv mot den revolutionära utvecklingen. Den ekonomiska och politiska krisen ger inget utrymme för den borgerliga demokratiska lösning PS helst önskar.

I det läget har det visat sig, att PS såsom borgerligt parti ingalunda skyggar för rent reaktionära åtgärder. Alltifrån angrepp mot folkmakten till hyllningsdemonstrationer till fascisten Jaime Neves och hans commandos, till aktiv medverkan i högerkuppen den 25 november med allt vad den inneburit av utrensning och fängslande av vänsterfolk, frisläppande av gamla fascister och PIDE-agenter, presscensur, dödsdjutning av demonstranter, osv.

Det var dessa fakta som gjorde, att FUR aldrig riktade några samarbetsinbiter till PS-ledningen. Någon organiserad arbetarbas stod inte att vinna där. Dom arbetare som passivt stödde PS skulle vinnas genom att organiseras i folkmaktsuppbygget och dom revolutionära mobiliseringarna, och där var inte PS närvarande som organisation.

Några utsikter att få PS-ledningen att gå med på något enda viktigt progressivt krav fanns inte – hur skulle det kunna finnas när huvudfrågan gällde folkmakten och partiet gjort just folkmakten till den främsta skottavlan i sin offensiv? Skulle då PS-ledningens avvisande av ett samarbetserbjudande vara just det som inför hela arbetarklassen skulle avslöja dess reaktio-

nära karaktär? Vackra tanke! Hur är den arbetare funtad, som inte reagerar för dom högst påtagliga reaktionära åtgärder han dagligen möter från PS och den PS-dominerade 6e regeringen, men plötsligt vaknar till insikt bara för att Mario Soares vägrar underteckna ett papper från FUR med begäran att han ska ingå i en proletär enhetsfront och stödja folkmakten? Denne arbetare är förvisso en skrivbordsfantasi. Det hela hade i själva verket inte varit mer uppseendeväckande än om Wallenberg vägrat skriva under ett uttalande till stöd för proletariatets diktatur.

I den mån trotskisternas analys skulle fått någon genomslagskraft i Portugal (nu stöddes den inte ens av dom portugisiska trotskisterna i LCI) hade den fått som effekt en skönmålning av socialistpartiet, vilket hade försvårat ett avslöjande av dess verkliga roll. I Sverige betydde KAFs linje i denna fråga, att man vägrade ställa upp i solidaritetsarbetet för FUR.

Några ord också om trotskisternas syn på *kommunistpartiet PCP*. Detta jämföras genomgående med PS – båda är ju ”arbetarpartier”. ”Inte ett dugg bättre än socialistpartiet är Alvaro Cunhals stalinistiska parti”, skriver t.ex. *Internationalen* 15/8.

I verkligheten är det emellertid så, att PCP i *motsats* till PS verkligen är ett *arbetarparti*, i den meningen att det har en fast organiserad förankring i arbetarklassen sedan årtionden tillbaka. Politiskt är PCP, fortfarande i *motsats* till PS, ett *reformistiskt* parti.

Därför har PCP fört en annan politik än PS. Man har inte attackerat folkmakten, utan istället försökt integrera den och utplåna dess revolutionära drag, och man försvarade MFA mot borgarnas splittringsmanövrer. Dels för att man arbetade för ett reformistiskt projekt, och dels för att man har en radikal och aktiv medlemsbas i arbetarklassen att ta hänsyn till.

Därför gjorde vänsterorganisationerna i FUR den bedömningen, att det fanns en möjlighet att driva PCP vänsterut, att tvinga PCP att medverka i en övergångslösning tills det revolutionära alternativet var moget. Styrkeförhållandena gjorde, att detta bara blev möjligt vid några sporadiska tillfällen – i samband med vissa mobiliseringar, och i fronten FUR under några dagar i augusti. Men det var en riktig taktik att behandla PCP på ett annat sätt än PS – givetvis utan att för den skull betrakta PCP som något revolutionärt parti.

Vad man kan kritisera dom portugisiska revolutionärerna för är däremot, att dom inte tillfullo insåg PCP-reformismens styrka som nationell politisk kraft, och hade falska illusioner om att PCP-ledningen lätt skulle spelas över i ett uppsving. Detta erkänner MES och PRP delvis själva idag. Även vi har ibland underskattat PCP-reformismens nationella styrka. Men lösningen var ingalunda att som trotskisterna fösa in PCP i samma fålla som det öppet kontrarevolutionära PS.

Trotskyisterna och FUR

När *Internationalen* för första gången presenterade *den revolutionära vänsterfronten FUR*, den 17 oktober, var det genom ett häftigt angrepp på FURs plattform. Detta är betecknande för KAFs ansvarslösa inställning till Portugals revolutionära vänster. Istället för att betona det riktiga och nödvändiga i att sex vänsterorganisationer lyckats enas för att möta högeroffensiven, blir huvudsidan kritik mot plattformen för denna enhet.

KAF har också vid många tillfällen riktat häftig kritik mot dom drivande organisationerna i FUR. MES och PRP-BR – en kritik som kulminerat efter högerkuppen, då trotskisterna stämmer in i borgarnas hets mot ”kuppmakarna från vänster”. Eftersom KAF utnämnt dessa organisationer till ”Förbundet Kommunistiska broderorganisationer”, riktar sig denna kritik även mot Förbundet Kommunist.

I *ArbetarKamp* den 13 oktober skrev vi: ”Förbundet Kommunist har nära kontakter och samarbete med två vänsterorganisationer i Portugal: MES och PRP-BR. Det är dessa två som, enligt vår uppfattning, visat störst politisk klarsyn och störst förmåga att driva dom revolutionära krafterna framåt. Dom motsättningar som givetvis finns mellan MES och PRP-BR anser vi idag inte vara av den arten, att det skulle vara vare sig nödvändigt eller riktigt att ta ställning för endast en av dessa båda organisationer.”

Varken mer eller mindre. Vi samarbetar med och stödjer dessa organisationer därför att dom är dom viktigaste krafterna i Portugals revolutionära vänster som står nära en politik vi bedömer som korrekt.

Det betyder inte att dom skulle vara något slags programmatiska kopior till vår organisation. Vi har bedömt organisationernas roll och insatser i klasskampen och deras utvecklingsmöjligheter. I flera frågor, t.ex. synen på leninismen och partibygget, har MES och PRP ståndpunkter som mer eller mindre skiljer sig från Förbundet KOMMUNIST, liksom dom f.ö. skiljer sig inbördes.

Den revolutionära vänstern i Portugal består av mycket unga organisationer. Dom har antingen bildats eller förändrats kraftigt efter fascismens fall den 25 april 1974. Sedan dess har hela tiden klasskampens praktik stått i förgrunden. Den blixtnabba utvecklingen medgav ingen tid till grundlig politisk och teoretisk konsolidering. Dom revolutionära organisationerna i Portugal har en oändligt mycket rikare praktisk revolutionär erfarenhet än våra organisationer i Sverige. Men den politiska analysen blev ofta betydligt mindre avancerad än praktiken. Trots dessa svåra förhållanden har både MES och PRP utvecklats mycket dynamiskt och positivt.

Slutligen: En kommunistisk organisation med ansvar kan inte vänta med samarbete och solidaritet till dess att ”Den Perfekta Leninistiska Organisationen” vuxit fram. I en så viktig revolutionär process som den portugisiska är det självklart för oss att ge allt stöd till dom mest progressiva politiska krafterna, samtidigt som vi hela tiden för fram våra egna ståndpunkter och bedömningar till dom.

Att upprepa detta klagörande betyder inte att vika undan för trotskisternas kritik. Deras kritik av MES, PRP och FUR blir nämligen inte riktigare för det.

Vad gäller vänsterns syn på MFA, PS och PCP, så har jag redan bemött trotskisternas argument. Kvar står anklagelsen för ”kuppmakeri”, för att ”ställa det väpnade upproret på dagordningen”.

Trotskisterna, både i Portugal och Sverige, förordade en defensiv linje: Först skulle folkmaktsorganen utvecklas, stärkas och samordnas, och sedan, när detta var fullbordat, skulle dom ta makten. Detta vore naturligtvis alldeles utmärkt – förutsatt att det var en idealmodell man rörde sig i, förutsatt att man inte behövde ta någon hänsyn till motståndarsidan eller till den ekonomiska, politiska och sociala krisen. Kort sagt, förutsatt att det var dröm och inte verklighet.

Folkmaktsorganen var ännu inte tillräckligt starka för att bli den nya makten. Men samtidigt var läget, som FN visar, sådant att varje konfrontation kom att beröra frågan om den politiska makten, och kunde lätt utvecklas till den stora konfrontationen om makten – vare sig revolutionärerna ville det eller inte. Varje defensiv från vänstern skulle ge borgarna utrymme för att etablera sin statsapparat och göra slut på den förrevolutionära perioden – det visar högerkuppen i november, då vänstern inte kunde svara på borgarnas attack.

Istället för ett lugnt uppbygge av folkmakten, var vänstern tvungen att gå till offensiv med otillräckliga styrkor. Man var tvungen att ha ett alternativ för den politiska makten, trots att

förutsättningarna för en socialistisk revolution inte var omedelbart för handen: Ett alternativ för att blockera borgarna och skapa förutsättningar för att folkmaktsorganen och den revolutionära förtruppen skulle utvecklas och tillräckliga klassallianser skapas för revolutionen.

FURs lösning på detta var helt riktig: En offensiv för en revolutionär enhetsregering, bestående av krafter från FUR, SUV och folkmaktsorganen, samt om möjligt också från PCP och vänstermilitärer, på ett program som skulle utveckla förutsättningarna för en socialistisk revolution.

Detta var nödvändigt inte bara för att blockera borgarna, utan också för att skapa en nationell referenspunkt för folkmaktsuppbygget, starkare än den FUR själv kunde utgöra. Och för att påbörja dom reformer som skulle kunna skapa ett tillräckligt klasstöd för revolutionen, för att vinna respektive neutralisera olika delar av mellanskikten och småbourgeoisin: Krediter till småjordbrukarna o.s.v. Det var på detta sätt, och inte genom abstrakta enhetsfrontparoller till Mario Soares, som den viktiga frågan om klassallianser skulle kunna lösas, som man skulle komma ur dilemmat att småborgarna drabbades hårt av regeringens borgerliga politik men kunde mobiliseras att rikta sitt missnöje mot revolutionen och för reaktionen.

Eftersom man inte själv kunde välja tidpunkten för konfrontationen, måste vänstern givetvis samtidigt förbereda arbetarklassen för det väpnade upproret. Det var detta PRP menade med att det väpnade upproret stod på dagordningen – inte att det var något man omedelbart skulle sträva efter att genomföra. PRPs berömda ”upprorsmanifest” handlar just om att det väpnade upproret måste vara massornas verk och inte en isolerad kupp av vänstermilitärer. Detsamma gäller det av trotskisterna kritiserade manifestet från 18 revolutionära officerare den 20 november, vars kärnpunkt jag återgav i *ArbetarKamp* 9/12:

– *Vi förkastar alla statskupper av officerare, skilda från arbetarnas och soldaternas organisationer. Det är dessa senare som måste gå i spetsen. Därför gäller det nu att utveckla, samordna och beväpna folkmaktsorganen. Denna väg till den socialistiska revolutionen är det enda som kan stoppa det inbördeskrig som regeringen provocerar fram.*

Det var en klar polemik mot borgarnas vrångbilder av revolutionen, och också mot dom vänsterkupp-idéer som otvivelaktigt fanns inom vissa delar av *kommunistpartiet PCPs* vänster. Man kan kritisera Portugals revolutionärer för att dom, t.ex. i PRPs ”upprorsmanifest”, inte klarare preciserade vad dom menade med att ställa det väpnade upproret på dagordningen och exakt i vilka lägen det var aktuellt. Men detta, har inget att skaffa med trotskisternas kritik mot hela offensiven för en revolutionär enhetsregering, och mot att ö.h.t. ställa upproret på dagordningen.

Trotskisterna förlöjligade den revolutionära enhetsregeringen för att den inte skulle vara ett fullödigt uttryck för arbetarmakten (*Internationalen* 17/10), och manade istället till defensiv tills allt var klart för den fulländade socialistiska revolutionen. Facit på denna politik vet vi tyvärr redan: Det var just när defensivens förespråkare (PCP, understött av UDP, MDP och trotskisterna i LCI) fick initiativet inom vänstern, i november, som borgarklassen fick sitt länge eftertraktade tillfälle att slå till.

MES och PRP hade inget att göra med fallskärmsjägarnas påtryckningsaktion den 25 november. Den var dels spontan, och dels påskyndad av PCP-vänliga underofficerare. Men när det visade sig att högern tänkte utnyttja den som förevändning att slå till, var MES och PRP dom enda organisationerna som med kraft manade till offensiv för att blockera högerkuppen. Deras styrka räckte inte. Vägleda främst av PCP valde dom flesta defensiven, borgarna fick sitt manöverutrymme och utnyttjade det till 100%. Det var dom som före-

språkade defensiven som var starkast, och det är dom som bär skulden för att borgarna kunnat upprätta sin förtrycksmaskin igen.

Det stämmer att revolutionärerna till viss del överskattade sin styrka. Men i detta sammanhang är det inte avgörande. För det blev borgarna som valde tidpunkten för konfrontationen. Inte dom.

Borgarna har idag allt intresse av att legitimera högerkuppen, genom att blåsa upp fallskärmsjägarnas aktion till ett vänster-kuppförsök och genom att hetsa mot MES och PRP. Det är beklagligt att KAF faller in i den hetsen. Särskilt beklagligt är att man, som jag visade i inledningen, inte ens drar sig för lögnen som vapen.

Sammanfattning

Det går inte att sammanfatta trotskisternas linje i vanliga politiska termer. Den är vänsteristisk i förhållande till MFA, sekteristisk i förhållande till den revolutionära vänstern, och högeropportunistisk i förhållande till socialistpartiet och i frågan om offensiv eller defensiv. Denna splittrade bild beror på att det inte är en politisk linje i vanlig mening. Varken här eller i Portugal är trotskisterna en sådan politisk kraft att dom behöver ta ansvar för sin politik. Dom kan inta den utomstående betraktarens bekväma ståndpunkt.

Den gemensamma nämnaren för trotskisternas linje står därför inte att finna i politiken, utan i förhållningssättet. Den sammanbindande länken är dogmatismen och idealismen: Man utgår från ett givet schema och försöker efter bästa förmåga passa in verkligheten i detta.

MFA = officerare vid makten = bonapartistisk borgerlig diktatur. Slutsats: Bekämpa och splittra. PS = arbetarparti. Slutsats: Samverka i proletär enhetsfront. Revolutionär enhetsregering = kompromiss i förhållande till den fulländade arbetarmakten. Slutsats: Vänta tills denna senare kan införas.

Hela tiden dessa standardrecept, som ska gälla i alla länder, i alla lägen. Istället för att analysera samhället i dess rörelse, är verkligheten bara till för att jämföras med ett redan färdigt schema. Är det något som inte stämmer, så är det osvikligen verkligheten det är fel på. Mycket riktigt är det just detta schema, och inte en gemensam politik, som håller samman den trotskistiska rörelsen. Den håller samman helt enkelt för att dom olika organisationerna där inte trampat ut barnskorna.

Solidaritetsarbetet

Trotskisternas ansvarslösa inställning till solidaritetsarbetet måste ses i ljuset av detta förhållningssätt. När FUR bildades, såg Förbundet Kommunist att detta var ett viktigt och avgörande steg framåt – det gav för första gången en möjlighet att bygga upp ett revolutionärt politiskt alternativ på nationell nivå att samlas kring. Vi tog initiativet till Portugalgrupperna, och portugalfonden där över 30.000 kronor samlades in till FUR. Trotskisterna hade kritik mot FUR, kritik som vi i och för sig anser vara felaktig. Men det viktiga i detta sammanhang är, att KAF såg denna sin kritik mot FUR som viktigare än den progressiva betydelsen av att FUR bildats. Därför vägrade KAF att delta i solidaritetsarbetet, trots att deras egen broderorganisation LCI deltog i FUR.

Man anklagade vårt solidaritetsarbete för att vara sekteristiskt, och talade vitt och brett om ett bredare solidaritetsarbete. Vi ansåg att ett solidaritetsarbete med avantgardet i FUR var nödvändigt, eftersom kampen i Portugal utvecklats så långt att den gällde makten i samhället. Men vi ansåg också, att detta skulle kompletteras med bredare kampanjer och insamlingsprojekt. Trotskisterna skrev mycket om bredare solidaritet – men rörde inte ett finger för att förverkliga den. Resultatet blev att man, sedan insamlingen i våras till LCI inför valet (!),

ställt sig nästan helt utanför allt stödarbete för den portugisiska revolutionen. Berodde det på att man ansåg sig sakna resurser så borde man erkänna det. Kanske borde man i så fall också omfördela dom krafter som ägnade sida upp och sida ner i *Internationalen* åt att kritisera Förbundet Kommunist och den portugisiska vänstern till viktigare uppgifter. Den kritiken är ändå svår att ta på allvar, när den kommer från en organisation som känner så lite ansvar för den internationella solidariteten.

Så länge trotskisterna inte behöver ta ansvar för sin politik, är det för mycket att hoppas på att dom skulle göra en grundlig självkritik på sin syn i Portugal-frågan. Men dom är fortfarande välkomna att delta i solidaritetsarbetet, och visa att det kanske funnits något av politiskt allvar bakom alla dom spaltmeter dom skrivit om Portugal.

Stig Andersson

Portugal

Ur *Kommunist* nr 23 (1976)

Högerkuppen den 25 november betydde ett dramatiskt omslag i den portugisiska klasskampens styrkeförhållanden. Den blyxtbelyste också de revolutionära krafternas svagheter. För att bidra till återskapandet av massornas styrka, bryta den borgerliga reaktionära offensiven och lägga en fast grund för uppbygget av ett kommunistiskt parti måste revolutionärerna genomföra en grundlig självkritisk analys och göra en klar bestämning av dagens kampuppgifter.

MES II. kongress 14-16 februari är ett viktigt steg framåt i detta arbete. En rapport från denna kongress pekar ut vad man hittills uppnått.

Efter denna rapport följer en artikel utarbetad på grundval av diskussioner i Förbundet KOMMUNISTs Centralkommitté i början på februari. Artikeln analyserar utvecklingen efter den 5. regeringens fall och är också ett led i Förbundet KOMMUNISTs självkritiska politiska värdering av de portugisiska erfarenheterna.

Den revolutionära organisationen MES andra kongress var ett viktigt steg i vänsterns självkritiska analys efter 25 november.

Portugal – revolutionärerna inför nya uppgifter

Av Fredrik Nordensson

I artikeln ”Portugal – slutet på den för-revolutionära perioden” i KOMMUNIST 22 påvisade jag den motsättning som skar rakt igenom den portugisiska revolutionära processen:

Å ena sidan den explosiva rytm som processen utvecklade tack vare stats- och våldsapparatusens långt gångna upplösning och det nästan obegränsade utrymme som massorna lätt och utan blodiga konfrontationer kunde erövra i förhållande till den lamslagna bourgeoisin. Å andra sidan en eftersläpning i massornas medvetenhet, enhet och organisering och en avsaknad av revolutionär ledning.

De revolutionära krafterna kunde inte lösa denna motsättning i ett trollslag. De kunde bara välja att inom denna process försöka övervinna de värsta svagheter och vara nyktert medvetna om att en konfrontation kunde komma och därmed förbereda sig på bästa sätt.

Att mot detta hävda att revolutionärerna i stället borde ”byggt ett parti” och ”väntat” med en konfrontation vore i detta fall att ställa sig utanför klasskampens realiteter. Det är i grunden samma sak som då revisionisterna säger att ”tiden är inte mogen”, vi måste kompromissa och

försvara det vi uppnått. Just motsättningen mellan revolutionens möjlighet p g a borgar-samhällets sönderfall och alla de brister som massorna och revolutionärerna dras med har alltid varit reformismens och revisionismens (och även sekternas) levebröd.

Men det räcker inte att analysera nederlaget den 25 nov. enbart som ett antal sammanfallna olyckliga omständigheter, eller en undervärdering där och en övervärdering där o s v. Erfarenheterna ifrån den för-revolutionära fasen måste ställas mot de historiska och aktuella erfarenheterna från klasskampen världen över för att klargöra på vilka punkter som de revolutionära krafterna hade en bristande teoretisk och strategisk analys och hur de uppfattade sådana centrala frågor som partiet, revolutionsprocessen, maktövertagandet etc.

Därför menar jag att det unika portugisiska exemplet måste belysas i ljuset av ett antal till synes banala marxist-leninistiska principer:

1. Ingen revolution utan ett revolutionärt parti.
2. Ingen revolution utan att reformismen/revisionismen är bekämpad inom arbetarklassen.
3. Ingen revolution utan en dubbelmakt.

Frågan gäller idag att analysera hur de revolutionära krafterna uppfattade dessa strategiska frågor och hur de placerade in dem i den portugisiska processen. MES har gjort en viktig självkritik som rör de två första frågorna. Jag ska återge dem samt i ett tillägg ta upp den tredje punkten, som inte finns med i MES' självkritik.

MES – organisationens ursprung och utveckling

En av de erfarenheter vi kan ta del av från Portugal är hur den revolutionära vänstern har utvecklats i förhållande till den revolutionära utvecklingen. För första gången sedan den 25 april 1974 har det nu funnits verkligt utrymme för en mer omfattande konsolidering och självkritisk granskning i det revolutionära lägret. MES' kongress 14-16 februari har varit ett viktigt moment i denna process.

MES har sitt ursprung i krafter som var verksamma före den 25 april: studentrörelser, vänsterkrafter inom fackföreningarna, katolska vänstern och den antifascistiska fronten CDE.

Omedelbart efter 25 april konstituerades organisationen, men då snarare som en samling av olika antikapitalistiska och ganska vagt antireformistiska strömningar. Denna oenhetlighet övervanns inte heller på den första kongressen i december 1974.

I förhållande till den revolutionära process som inleddes med ”nejlikornas revolution” uppkom det snabbt motsättningar inom MES. Det utkristalliserades en klart vänster-socialdemokratisk falang, som lade den största vikten vid den onekligen imponerande styrka MES hade skaffat sig på institutionell nivå. Denna grupp förespråkade ett samarbete med PCP på toppnivå och ett successivt stärkande av MES genom arbete på regeringsplanet. Mot denna opportunistiska fraktion utvecklades en opposition som hämtade sin kraft ur massarbetet, och lade tyngdpunkten vid politiskt och organisatoriskt uppbygge i basen, ett uppbygge av en kommunistisk kamporganisation. Den vänster-socialdemokratiska fraktionen kom i minoritet och uteslöts. Kort därefter bildade den kända Ex-MES-gruppen, som snabbt närmade sig Antunes.

Svagheten i denna splittring var att den enbart var ett avskiljande och inte ledde till en verklig revolutionär politisk klarhet.

Under hela 1975 växte MES hastigt och knöt allt fastare band med arbetaravantgarderna och massorna. Det politiska och fr a ideologiska inflytandet ökade avsevärt. Av speciell vikt var

att man kunde utöva en stark press på MFAs ledning ända fram till den 5. regeringens fall i augusti.

Men under denna tid ökade också gapet mellan det ideologiska inflytande som MES utövade och den politiska och organisatoriska förmågan att dels ”översätta” detta i en stabil organisatorisk-politisk närvaro på massnivå, dels utveckla en kollektiv, systematisk analys av erfarenheterna och den politiska processen.

Detta gap kunde endast hjälpligt skylas över via en teoretisk-politiskt stark ledning, en dynamisk kader och en allmän ”öppenhet” inför de politiska och strategiska problem som ställdes. ”öppenheten” var emellertid både en styrka och en svaghet.

25 november har ställt MES inför en kritisk omvärdering och strategisk granskning av grunderna för organisationens existens.

Detta ledde en tid till hårda motsättningar inom organisationen. Man har fått kämpa mot småborgerliga och ”studie-inriktade” grupperingar, med fäste bland lärarna och banktjänstemännen i Lissabon, där MES tidigare hade en stark position. Huvuddelen av dessa har nu uteslutits eller själva lämnat organisationen.

Kongressen visade på att en stark ideologisk sammanhållning återskapats, samtidigt som den var ett viktigt led i det politiska och strategiska klagörandet. Kongressen fördjupade sig dels i de grundproblem som kan ge organisationen stabilitet. Dels ställde den självkritiken i förhållande till en övergripande uppfattning om vad en revolutionär organisation är idag.

Kongressen tog upp en rad strategiska problem, dock utan att göra anspråk på att i ett slag lösa dem.

- En fördjupad analys av revisionismen.
- Ett klagörande av det revolutionära partiets roll och plats.
- En fördjupad debatt om förhållandet mellan ”masskampen” och de möjliga lösningarna på nationell nivå (regeringsfrågan).
- En bestämning av hur arbetarklassens enhet ska skapas.
- En diskussion av uppbygget av självständiga avantgarden på massnivå. (Jfr de italienska arbetarkommitté-erfarenheterna).

En rad av dessa problem är mycket likartade de problem som den revolutionära vänstern, och då särskilt de leninistiska krafterna, ställer sig i hela Europa.

Samtidigt tog kongressen upp den organisatoriska uppbyggnaden av MES. En kaderorganisation, genomsyrad av den demokratiska centralismen är den enda förutsättningen för att kunna sammansvetsa MES runt en kollektiv praktik och politik. Endast därigenom kan man ta sig ur den ”federalism” (olika linjer i olika delar av MES) och den onda cirkeln av ”ultra-demokrati” och ”byråkratism” som länge försvagat organisationens slagkraft.

Som sista, och inte minst viktiga punkt har kongressen inlett en omfattande diskussion om den internationella situationen: Sovjets roll, Kinas, både dess roll som positiv referenspunkt och dess kontrarevolutionära utrikespolitik. Samt inte minst Portugals plats inom ramen för europeiska imperialismen, EG och NATO.

Det vore missvisande att säga att kongressen har löst alla dessa problem. Men MES har inlett en process där de värderar sin praktik och politik i förhållande inte bara till de särskilda portugisiska problemen utan också till allmängiltiga strategiska och taktiska problem som viktiga delar av den europeiska revolutionära vänstern idag står inför.

Därför har kongressen också inneburit en politisk-ideologisk homogenisering av MES med marxismen-leninismen som grund och en hårdare avgränsning gentemot dogmatiska, vänstersocialistiska och revisionistiska krafter.

Frågan om revolutionär ledning

MES säger mycket riktigt att nederlaget den 25 nov förklaras av ”avsaknaden av en revolutionär ledning som kunde föra massoffensiven till seger. Att det inte fanns en revolutionär ledning innebar att enheten inom arbetarklassen inte var uppnådd och därmed heller inte arbetarklassens ledning inom massrörelsen. Det innebär (också) att enheten inte uppnått inom arbetaravantgardet runt ett revolutionärt program”. (*Poder Popular* nr 29)

MES klargör följande viktiga punkter i sin självkritik:

a) MES, och de övriga revolutionära krafternas, ideologiska inflytande motsvarades inte av en politisk och organisatorisk förmåga att permanenta och fördjupa detta inflytande. Det gällde både de revolutionära organisationernas bristande förmåga att organisera ett stabilt massarbete och konkretisera en från reformismen självständig linje. Men även en oförmåga, eller snarare en bristande förståelse för, att organisera det avantgarde som växte fram bland de mest militanta och medvetna elementen på massnivå och ge dem en politisk och organisatorisk självständighet.

b) En sammanblandning mellan det ideologiska inflytande som revolutionärerna utövade och deras faktiska förmåga att successivt leda kampen efter en klass-självständig linje. På en ideologisk uppfattning av processen tillskrev man sig en ledande roll på massplanet som man i praktiken inte hade.

I ett CK-dokument från oktober fastslår MES t ex:

”FUR har idag styrka att slå ut reformismen i ledningen för massrörelsen”.

Och vidare

”Alla dessa aspekter på massrörelsen bekräftar fullt ut vår ståndpunkt att, vad gäller massornas självständiga organisering, så har bourgeoisin och reformismen blivit slagna i grunden”.

Med denna felaktiga syn följde en brist på systematiskt arbete på massnivå, inom fackföreningar och folkmaktsorgan, för att utforma och konkretisera ett självständigt kampprogram, ta kontroll över massorganen och leda dem bort från reformisternas inflytande.

Kommentar:

Vi har tidigare understrukt glappet mellan revolutionärernas betydande inflytande i basen och deras oförmåga att ingripa på nationell och institutionell nivå. Detta är dock bara en del av sanningen. För att kunna hävda ett alternativ på nationell nivå, och där utkämpa en kamp mot reformismen, krävs det att revolutionärerna redan har en förmåga att permanent leda delar av masskampen, ta kontrollen organisatoriskt på vissa nivåer och runt sig samla ett ”fält” som har en tillräcklig självständighet och motsättning till reformisterna. Först då kan en kamp i samhällslik skala utkämpas mellan ”de två linjerna”. Det innebär inte att det finns någon mekanisk motsättning mellan bas och ”topp”-arbete. Det gäller att hela tiden analysera de politiska och ideologiska styrkeförhållandena. Att försöka slå reformismen på en nationell

folkmakts-kongress som trotskisterna i Portugal ställde som uppgift hade varit att ge sig i kast med något som helt saknade täckning i styrkeförhållandena på massnivå.

•

c) Sammanblandningen mellan frågan om enhet mellan de revolutionära organisationerna och problemet att bygga en politisk ledning. Detta tog sig främst uttryck i en undervärdering av revolutionärernas uppgift att på massnivå, och i den praktiska kampen, utforma en ledning och i denna process utveckla en politisk och ideologisk medvetenhet. Men det visade sig också vad gäller FUR. MES påpekar att avsaknaden av en revolutionär ledning – Ett Revolutionärt Parti – tvingade revolutionärerna att försöka övervinna det mest påtagliga hindret: splittringen mellan de revolutionära organisationerna med de medel som var möjliga. Men MES säger också mycket riktigt, att formeringen av FUR som ett ideologiskt avantgarde, inte kunde ersätta uppgiften att bygga upp en revolutionär ledning och därmed tvinga revolutionärerna att konkretisera sin taktik, sin politik och organiseringen. FUR hade kunnat vara ett medel för att på allvar ta itu med denna uppgift. FUR hade också kunnat vara ett instrument för att tvinga fram en närkamp och mer djupgående diskussion inom de ”ideologiska” avantgarderna för att mejsla fram en korrekt politik och ideologi. Men med revolutionärernas huvudsakligen ideologiska syn på FUR (och partibygget i allmänhet) så skedde detta inte. Man konkretiserade inte programmet, massarbetet och organiseringen.

Kommentar:

Jag tror att de portugisiska kamraterna just saknade en förståelse för att en revolutionär ledning – ett parti – byggs upp i masskampen genom en förmåga att i de mest konkreta frågorna erbjuda ett alternativ, organisera massorna på ett dynamiskt sätt, bekämpa reformisternas kontroll över massorganen och successivt ”bryta loss” de element som utvecklar en självständighet till reformisterna. Partiet är alltid produkten av revolutionärernas medvetna ingripande i masskampen. I stället föreföll de portugisiska kamraterna tro att den revolutionära ledningen var något man i ett givet tillfälle kunde ”lägga till” den revolutionära processen, som ett högkvarter som har ett ideologiskt inflytande över massorna.

Frågan om reformismen

Detta är en mycket viktig punkt i MES självkritik. MES klargör att, ”vi förmådde inte i grunden avslöja PCP:s politik och dess verkliga natur, vilket möjliggjorde att det inom vissa sektorer, inklusive oss själva, skapades en övertygelse att PCP, ställd inför en situation av skärpt klasskamp skulle tvingas över till en revolutionär ståndpunkt”.

Det innebär följande:

a) Som en direkt följd av en bristande takt i partibygget förmådde man inte utveckla en kamp mot reformismen på alla plan (politiskt, ideologiskt, organisatoriskt) utan stannade vid en allmän-ideologisk polemik som inte anknöt till massornas förhållande till PCP.

b) Man hade en teoretisk vacklan i synen på revisionismens natur. MES drog med en analys av PCP som sammansatt av en ”arbetardel” och en byråkratisk-borgerlig ledning.

Man förstod inte att PCP representerade en klassförsonande kraft inom arbetarklassen som inför bourgeoisin avväpnade proletariatet, och att detta inflytande tyngde allt värre ju närmare avgörandet kom. I stället talade man om PCP som en ”vacklande” kraft och man kom att fungera mer som en vänsterpåtryckning och 'vänster-opinionsparti' i förhållande till PCP än en verkligt självständig revolutionär kraft i ledningen för ett revolutionärt fält som erövrats i kamp mot PCP-reformismen.

c) Illusionen om PCP:s ”vacklan” ledde revolutionärerna till att tro att det faktiskt skulle vara möjligt att avancera mot maktövertagandet tillsammans med PCP (som dominerande kraft, något annat är inte tänkbart) men att själva dynamiken skulle avgränsa och krossa den byråkratiskt-borgerliga delen av PCP. I grunden förstod man inte att reformismen måste vara bekämpad inom arbetarklassen för att en proletär revolution ska lyckas.

Kommentar:

Jag tillfogar ett exempel: enheten med PCP i det visserligen kortlivade FUR vilade på denna vacklan. Vad jag kan förstå trodde man att det skulle vara möjligt (och alltså en lämplig taktik) att ingå allians med PCP för att gå mot maktövertagandet, d v s revolutionen. Min egen uppfattning är att en enhet med PCP hade varit riktig men bara om det grundats på ett program för revolutionens stärkande och på basis av detta tillämpat en (traditionell) enhetsfronttaktik för att inför massorna avslöja PCP:s klassförsoningssträvan och samtidigt tvinga PCP till ett aktivt deltagande i masskampen. D v s som en taktik för att förändra styrkeförhållandena mellan revolutionärer och reformister och samtidigt upprätta en front mot bourgeoisin.

Regeringsfrågan och dubbelmakten

Dessa problem behandlas inte i MES självkritik, men hänger intimt samman med de två övriga punkterna, varför jag tar upp dem här ändå. Vad var det för politisk ”makt”-lösning som stod på dagordningen i den extremt instabila situation som rådde före den 25 nov. Jag har tidigare påpekat att krisen mycket lätt kunde leda till en generalkonfrontation och att revolutionärerna räknade med detta. Men de hade ytterst svårt att styra denna utveckling. Med tanke på de styrkeförhållanden som rådde mellan revolutionärer och reformister kan vi inte tala om ett proletärt maktövertagande som den omedelbara uppgiften. Vidare kräver ett maktövertagande också att en verklig dubbelmaktssituation råder. Denna kännetecknas av både den borgerliga stats- och våldsapparatusens upplösning och att massorna är beredda att ta makten och utöva den själva mot bourgeoisin. Detta i sin tur förutsätter någon form av dubbelmaktssituation som verkligen kämpar om den samhällsliga politiska makten.

Förvisso hade upplösningen av den borgerliga statsauktoriteten och våldsapparaten gått långt i Portugal. Men jag vill hävda att det inte fanns någon dubbelmakt i politisk mening. Ett maktövertagande var därför inte en objektiv möjlighet. (Vi kan visserligen tänka oss en situation där konfrontationen upplöser alla mellanvägar. Men det skulle inte desto mindre var omöjligt att försvara ett sådant ”maktövertagande”).

Vad stod då på dagordningen...?

I artikeln ”Portugal – slutet på den för-revolutionära perioden” drog jag upp två tänkbara alternativ. (Se *Kommunist* 22, s 39 [artikeln finns med ovan]). Men här utredde jag inte frågan, tog inte ställning och använde fö begreppet övergångsregering på ett slapt sätt.

Den för-revolutionära fasen bar inom sig möjligheten av en konfrontation med störtande av den VI:e regeringen genom en folklig resning med militärt stöd. (Detta är inte samma sak som ”väpnat uppror” vilket är en specifik fråga i ett maktövertagande och ingen strategi i sig). Den möjliga lösningen här skulle varit en Revolutionär Enhetsregering med PCP, FUR, revolutionära och progressiva militärer plus civila. Denna regering skulle stödja sig på och utveckla folkmakten; försvara revolutionen; bekämpa reaktionen och bourgeoisins offensiv; dra in nya skikt i revolutionen d v s knyta klassallianser o s v. Detta skulle inte varit ett maktövertagande. Det skulle varit en kvalitativ förändring på nationell och institutionell nivå dock utan att den borgerliga staten krossas.

Ur revolutionär synpunkt skulle denna lösning haft till syfte att:

- Via en enhet mellan reformisterna och revolutionärerna på basis av ett revolutionärt program för denna fas stärka de revolutionära krafterna, utveckla klassjälvständigheten och systematiskt konfrontera massorna med två linjer för att avslöja och bekämpa reformismen.
- Skapa en institutionell stödjepunkt för revolutionärerna i kampen mot reformismen om det nationella ledarskapet för arbetarklassen.
- Öppna nya utrymmen för Folkmakten i perspektivet av uppbygget av en dubbelmaktssituation.

Alltså: Ackumulera krafter, angripa bourgeoisin och förbereda ett maktövertagande.

Jag kan konkretisera:

Kulmen för massrörelsen under den för-revolutionära perioden var belägringen av San Bento under byggnadsarbetarstrejken. Härefter fanns det bara två vägar: antingen revolutionens offensiv eller bourgeoisins. Det blev bourgeoisin som gick på offensiven. Ty tack vare PCP-reformismens dominans i massrörelser kom efter San Bento handlingsförlamningen och villrådigheten att breda ut sig hos massorna, alltmedan högern snabbt grep initiativet, gick till offensiven och genomförde sin 25 november.

Belägringen av San Bento pekar inte ut maktövertagandet som lösningen. Tvärtom visas här att massorna visserligen gick att mobilisera mycket brett och under mycket militanta och ”respektlösa” former, men att de inte var beredda eller förmögna att ta makten, utöva den själva och på alla områden förtrycka bourgeoisin. Inte heller militärt fanns det förutsättningar för ett väpnat uppror. Däremot fanns det just då en handlingsförlamning ide reaktionära förbanden och ett faktiskt stöd för massorna från viktiga enheter. San Bento visar just på den lösning som jag skissat. Huvudproblemet var att störta den VI. regeringen.

De revolutionära krafterna hade förvisso ett minimalt handlingsutrymme i detta läge. Men deras strategiska och taktiska förvirring försvårade ytterligare situationen. Varken MES eller FUR i sin helhet hade i grunden klart för sig skillnaden mellan en Revolutionär Enhetsregering och en övergångsregering, d v s en regering som tar sig an uppgiften att bygga socialismen. Detta sammanhänger ju intimt med en bristande förståelse för Partiet och revisionismen. Därför hade de självklart svårt att konkretisera parollen om en revolutionär enhetsregering i konkreta krav, en taktik till PCP och förankra detta i anslutning till massornas medvetandenivå och förhoppningar.

Den nya fasen

Under avsnittet ”Framtidsperspektivet” i KOMMUNIST 22 påpekade jag att 25 november inte löste bourgeoisins problem. Kontrollen över våldsapparaten och repressionen har lämnat endast ett tillfälligt andrum för bourgeoisin att utveckla sin linje som återupprättar kapitalismen, den borgerliga statsapparaten, bourgeoisins politiska enhet och slår tillbaka massorna och vänstern.

Detta har emellertid inte skett. I stället har perioden efter den 25 november präglats av en intern kamp inom bourgeoisin mellan olika lösningar. Vidare har massorna fortfarande tillräcklig styrka för att försvara sig och på sikt hota bourgeoisins politiska dominans. Läget är således mycket komplicerat och motsägelsefullt. I detta avsnitt ska jag försöka göra en sammanfattning av MES' bedömning av läget hur man ser på olika partier, styrkeförhållanden inom bourgeoisin, osv.

Huvuddragen i den nya fasen är:

Styrkeförhållandena är avgjort förändrade men den politiska och sociala krisen är fortfarande öppen. Huvudproblemet för bourgeoisin är fortfarande att uppnå en tillräcklig politisk

stabilitet. Men samtidigt är det oerhört svårt att lösa denna fråga utan att gripa sig an den ekonomiska krisen och ytterligare pressa tillbaka arbetarklassen. Häri ligger bourgeoisins svaghet och samtidigt den möjlighet som massorna har att förlänga och fördjupa krisen.

Två tendenser i borgarklassen

I kampen inom borgarklassen på politisk-institutionell nivå har det i huvudsak utkristalliserats två tendenser. Men motsättningarna inom bourgeoisin är långt fler varför möjligheterna att upprätta en dominerande socialt block inte inskränker sig till utgången av denna kamp:

- *De 9 och Antunes* som hämtar sin styrka ur sin ställning på militär och centralt politisk nivå (t ex de 9:s dokument). Genom sitt spel före och under den 25 november banade de vägen för reaktionen. Men själva står de för ett socialdemokratiskt (borgerligt demokratiskt och kapitalistiskt) projekt med resterna av MFA, PS och PCP som hörnstenar. PCPs deltagande är här viktigt för att arbetarklassen ska kunna kontrolleras.

- *En reaktionär högerfraktion* som har vissa fascistiska inslag med huvudfästet inom militären på toppnivå. PPD, är den starkaste politiska kraften i denna fraktion. Den företräder storbourgeoisins krav på fullständigt återupprättande av privatkapitalismen, hårda slag mot revolutionens landvinningar (nationaliseringarna, jordreformen, arbetarorganiseringen) och en Stark Repressiv Stat med demokratisk fasad.

Vid sidan av dessa har de mera *klassiskt fascistiska krafterna* stärkt sig och hämtar idag sin kraft ur vissa spridda klasser och skikt, fr a småbourgeoisin och bönderna i norr men även vissa delar av mellanskikten. Det är CDS, PPM, PDC och självklart Spinolas MDLP som fr a är starkt på militär nivå.

MES är noggranna att skilja en "reaktionär" politik från en "fascistisk". Med fascism förstås ett projekt som syftar till fullständigt krossande av arbetarorganisationerna, även de reformistiska, och totalt borgerligt terroristiskt klassförtryck av arbetarklassen. (Socialdemokrati däremot bygger huvudsakligen på klass-samarbete.

Den senaste utvecklingen

Inget avgörande har nåtts. Visserligen har högern vunnit viktiga segrar över de 9. Ändå har man inte lyckats ena ett tillräckligt starkt block. Opposition uppkommer nu bland vissa grupper som tidigare stödde högern. Det räcker med två exempel: Dels på militär nivå där viktiga delar av officerskåren börjar motsätta sig fascisternas ökade inflytande och även på toppnivå där kuppgeneralen Eanes (nuvarande arméchef) utvecklar en "legalistisk" linje som delvis närmar sig de 9. Vi ska också komma ihåg att de 9 fortfarande har stöd från 3 av de 4 militära regionschefer (Laurenco-Lissabon, Pezarat-Syd och Charais-center) samt allt oftare sluter allians med vänsterofficerare. Dels på politisk nivå där PPD försvagats genom att en social-demokratisk fraktion lämnat. Dessutom kontrollerar högern ännu inte Costa Gomes.

Socialistpartiets situation

Detta parti upplever idag sin allvarligaste kris. Partiet har nu spelat färdigt den roll man så ivrigt tog på sig sommaren 1975: att vara bourgeoisins spjutspets i kampen mot MFA och arbetarklassen. 25 november markerar slutet på denna fas. Nu är det PPD som är borgarklassens viktigaste parti. Men genom sin tidigare politik har PS fått en social och politisk prägel som driver till fortsatt reaktionär politik. Typiskt är Soares motstånd till Costa Gomes 'erkännande av MPLA. Samtidigt kan Soares inte utan risk för total upplösning av sitt parti ta kamp med PPD om ledarskapet för bourgeoisins klassintressen. Som följd av detta skakas idag PS av en allvarlig fraktionsstrid. Å ena sidan finns en fraktion som verkar för en allians med PPD runt dess reaktionära politik. Å andra sidan finns en fraktion med bl a jordbruks-

ministern Cardoso som strävar efter ett självständigt socialdemokratiskt projekt, möjligen i allians med PCP.

Problemet för PS är att å ena sidan har PPD trängt ut PS som bourgeoisins främsta intresseparti. Och det finns bara plats för ett sådant parti. Å andra sidan är partiet grundligt komprometterat i arbetarklassen. Här är det PCP som är den ledande kraften.

PS' framtid är en viktig sak för bourgeoisin och högern. Om den reaktionära fraktionen får fullständig kontroll över partiet så att det helt sluter upp bakom PPD eller om PS mer eller mindre upplöses som politisk kraft så kommer detta kraftigt underlätta för bourgeoisin att enas kring ett reaktionärt projekt.

På politisk nivå innebär Portugals nya ”konstitution” (den nya pakten mellan MFA och partierna) det hittills allvarligaste nederlaget för de 9. MFA är officiellt upplöst, revolutionsrådet har förlorat i betydelse och den nya maktstrukturen med en stark verkställande makt (presidenten) liknar i mycket den starka stat som t ex byggts upp i Frankrike. Högern satsar nu allt på valet i april som en första fas för att ge en legalitet åt sin makt och definitivt stöta ut PCP och vänstermilitärerna. Alla bedömningar pekar på en seger för den reaktionära högern (PPD och CDS).

Svagheten i de 9:s projekt, och ö h t ett traditionellt socialdemokratiskt projekt ligger i:

- Det finns ingen tillräckligt stark social bas för klassamarbete mellan arbetarklassen och de dominerande delarna av bourgeoisin att bygga på. Arbetarklassen är idag för stark för att passiviseras så till den grad att den accepterar ett klassamarbete.
- PCP kontrollerar idag inte tillräckligt mycket arbetarklassen för att effektivt spela en svensk socialdemokratisk roll, och dess politiska bas är alltför smal.
- Det finns idag inga som helst ekonomiska utrymmen för en reformpolitik och eftergifter till arbetarna med den politiska stabiliteten i behåll. Inte heller den portugisiska kapitalismens traditionella struktur tillåter en sådan politik. Beroendet och underordnandet under det europeiska kapitalet är för stort.

Högern

Högern är idag i första hand intresserad av att successivt stärka sin makt och efterhand göra sig av med sina fiender inom bourgeoisin utan allt för hårda motsättningar, och utan en generalkonfrontation med en arbetarklass som fortfarande är stark. Det innebär att den vill ha en stark stat med tillräcklig repressiv kapacitet och ett fullständigt återupprättande av kapitalismen.

Om vi ser på den ekonomiska krisen så är man i främsta hand intresserad av att återuppta det normala förhållandet till Europa, gynna investeringar, få krediter för att ta itu med betalningsbalansen och ö h t närma Portugal till Europa och EG. Detta kräver inga extrema politiska åtgärder.

De övriga ekonomiska problemen som väger tungt (arbetslöshet, inflation, prisstegringar, osv) kommer visserligen inte att kunna ”lösas” genom de krediter och det utländska kapital som PPD och PS-högern kan uppbringa från Västtyskland m.fl. Men inte heller Pinochetjuntans ekonomiska metoder har ju lyckats med att lösa krisen. Dessutom är de politiska resultaten av det chilenska experimentet alltför negativa för att locka. Internationell isolering, osv.

Däremot är det klart att kapitalismens återupprättande i Portugal kräver en rad attacker mot arbetarkontrollen, vissa delar av jordreformen, vissa rationaliseringar samt attacker mot arbetarklassens starkaste fästen (vissa folkmaktsorgan). Mycket talar för att högern kommer att inrikta sig på att isolera de mest militanta arbetargrupperna och i övrigt driva en kraftig

ekonomisk repression mot arbetarklassen. Dessa attacker kommer visserligen inte gå lätt. De kommer ge upphov till fortsatt social och politisk instabilitet. Men de innebär ändå ett mycket allvarligt hot mot arbetarklassen.

Det fascistiska hotet

Men kommer högern lyckas förverkliga sitt projekt utan att det i praktiken blir fascisterna som får överhanden. Finns det överhuvud taget möjligheter att utveckla en, om än repressiv, borgerlig demokrati i Portugal?

Det är förvisso klart att fascismen åter har stärkt sig i Portugal och att en fortsatt ekonomisk och social kris kommer försvåra för högern att upprätta en stark ”demokratisk” stat. I det sammanhanget finns det en allvarlig risk för att fascistiska krafter kan stiga fram och genomdriva en våldsam lösning. Men idag har de fascistiska krafterna inte en tillräcklig politisk och social bas för att utgöra huvudhotet. EG är också en viktig faktor som bromsar en rent fascistisk utveckling. För att släppa in Portugal och Spanien kräver EG ”demokratisering”. Detta krav hänger samman med den internationella situationen i stort. Europas ledande politiska krafter (den tyska socialdemokratin, m.fl.) vill inte ha några oroshärdar som de inte kan kontrollera.

Trots detta är det en viktig uppgift redan idag att bekämpa den fascistiska faran på gilla nivåer. Framför allt handlar det som att bekämpa den höger (PPD, PS' högerflyger, m fl) som hela tiden öppnar utrymmen för fascisterna. Särskilt viktigt är det nu att dra undan den småborgerliga bas som idag till viss del kontrolleras av fascistiska krafter.

Sammanfattning

För att sammanfatta MES' bedömningar så som jag uppfattar dem. PPD är idag den ledande kraften inom bourgeoisin. Men det är ingen hegemonisk kraft, dvs det har idag ingen förmåga att ena hela bourgeoisin kring ett klart politiskt projekt. Å ena sidan finns en socialdemokratisk flygel. Kampen mellan denna flygel och de reaktionära krafterna förs mitt inne i själva PS och försvagar kraftigt partiet. Splittringen inom PS, Antunes' och de nios roll, m m verkar i sin tur splittrande på bourgeoisin som helhet.

Å andra sidan finns det på bourgeoisins yttersta högerflygel klart fascistiska krafter. Deras närvaro och den politik de driver bidrar också på sitt sätt att splittra bourgeoisin.

Fascismen är emellertid inte huvudsidan i den portugisiska bourgeoisin, eller ens den logiska utvecklingen ur krisen ur borgarklassens synvinkel. Om det vore så skulle helt andra uppgifter ställas på dagordningen.

Arbetarklassen revolutionärerna och den nya fasen

25 november innebar att en ny fas inträdde i klasskampen. Denna fas präglas av nya styrkeförhållanden, nya kampfronter öppnar sig. Ett politiskt klargörande inom vänstern är nödvändigt för att kunna möta denna fas med ett helhetsalternativ, som också tar fasta på den tidigare fasens brister, såväl subjektiva som objektiva, och beväpnar revolutionärerna inför huvuduppgiften: försvara och utveckla massrörelsen och bygga en revolutionär ledning.

Massorna ställs idag inför en situation som präglas av:

- Bourgeoisins försök att stabilisera en auktoritär politisk makt och återupprätta den kapitalistiska ackumulationen.
- En djup instabilitet i bourgeoisins makt. Borgarklassen dras med såväl en intern kamp som alltfler svårigheter på det sociala området.

I denna kris finns två hot: Det ena är att borgarklassen lyckas stabilisera en reaktionär politisk makt under en ”demokratisk” fasad. Men kan inte bourgeoisin uppnå en styrka och enhet så kommer krisen fördjupas och är då inte massorna och vänstern tillräckligt starka så kommer det öppnas allt större utrymme för det andra hotet: den öppna fascismen.

Arbetarklassen är ännu inte slagen i grunden, och demobiliseringen på intet sätt generell. Därför måste en strategi idag inrikta sig på massornas globala svar på denna kris, att med en självständig linje utveckla ett helhetsalternativ; arbetarklassens lösning på krisen d v s en politisk lösning där vänstern och proletariatet dominerar. Bourgeoisins repressiva politik (ekonomiskt och politiskt) måste mötas av massrörelsens kamp för arbetarnas omedelbara och grundläggande intressen samt en politisk kamp mot bourgeoisins dominans, mot dess statsmakt”. (MS)

Men idag kan inte den politiska kampen ställas i förgrunden. Idag är huvuduppgiften att organisera en motståndskamp på alla områden i samhället som öppnar en period av ackumulation av krafter för att i en senare fas återuppta en generell offensiv mot statsmakten. Men denna motståndskamp får inte inskränkas till att endast gälla de mest närliggande och defensiva målen. Enda möjligheten att möta och slå tillbaka bourgeoisins offensiv är att upprätthålla massrörelsens enhet, sammansvetsa alla kampfronter till en massfront och inom denna front kämpa för ett revolutionärt politiskt perspektiv. Falkmakten mot borgarmakten:

Anti-kapitalistisk massfront

MES ställer sig därför uppgiften att verka för uppbygget av en bred ”antifascistisk och anti-kapitalistisk massfront som är förmögen att ena massorna i kampen mot förtrycket och utsugningen, mot den politiska förföljelsen och för försvaret av de landvinningar som massorna vunnit och som är förmögen att skapa en bred massrörelse som kan förena kampen runt de konkreta dagsfrågorna med en konsekvent kamp mot fascismen, kapitalismen och imperialismen”.

Men denna massfront skapas inte genom blotta viljan. Därför säger MES också att ”det fundamentala är att bestämma de omedelbara uppgifterna för massrörelsen inom dess olika kampfronter”.

Kampen idag förs främst på olika områden i samhället runt de omedelbara målen och därmed splittras massorna upp runt olika särintressen.

Mot denna tendens står behovet att försvara den enhet som uppnåddes under kampen 1975, och att utarbeta ett helhetsperspektiv som kan förena massorna runt de gemensamma övergripande målen: kampen mot hela bourgeoisin, kapitalismen, statsmakten och för Folkmakten.

Endast om kampen runt de direkta omedelbara målen kan förenas med detta perspektiv och massorna åter börjar förenhetligas, så kommer massorna att kunna fördjupa krisen på sina villkor och genomdriva sin politiska lösning.

Men denna motsättning kan inte lösas i ett trollslag. Folkmakten är idag inte ett konkret alternativ för massorna. Därför är huvuduppgiften idag att i den konkreta kampen verka för kampprogram, en organisering, en samordning och ett perspektiv som enar massorna i motståndskampen (och detta innehåller självklart en politisk kamp mot regeringen och borgarmakten) för att lägga grunden för en offensiv med ett revolutionärt perspektiv: Folkmakten.

Enheten och styrkan i motståndskampen, och i uppbygget av en massfront vilar på följande faktorer:

- Ett konsekvent försvar av massornas omedelbara intressen som på alla områden tar kamp mot utsugningen och bourgeoisins försök att lösa den ekonomiska krisen på arbetarnas bekostnad. Detta innebär också ett försvar av revolutionens landvinningar såsom jordreformen. Gemensamma krav för massorna såsom arbetslösheten, avtalen etc.
- Försvar av arbetarorganiseringen, fra Folkmakts-organen. Dessa måste idag bli "bastioner" i motståndskampen, utveckla sin arbetardemokratiska karaktär och bli ledande i massfronten genom att stärka sin anti-kapitalistiska sida. Därmed kan de också bli ett vapen mot reformisternas försök att inlänka massorna i kapitalismen.
- Stärka revolutionärernas och arbetaravantgardets självständiga ingripande på massnivå så att dessa krafter kan bli ledande i motståndskampen.
- Utveckla motståndskampen, inte bara på det ekonomiska området i snäv mening, utan även på det sociala, kulturella och fr a politiska området (repressionen etc).

Arbetarkampen

MES fäster uppmärksamheten på de stora skillnader som fanns redan före 25 nov, och som idag snarast stärks, vad gäller medvetande, kamp och organisationsnivå inom arbetarklassen. Detta kräver i sin tur en differentierad taktik, skillnader i vilka frågor som står i förgrunden o s v. Men i huvudsak lägger MES följande politik på fabriker och arbetsplatserna:

[a] Kampfrågor.

- Försvar av arbetarkontrollen
 - Kamp för höjda löner, kamp för kollektivavtal, kamp mot lönesplittringen.
 - Kamp mot arbetslösheten, för nya arbeten på olika arbetsplatser och återanställning av avskedade.
 - Kamp mot ökad utsugning, arbetstakt etc.
 - Försvar av demokratiska fri- och rättigheter inkl alla former av facklig aktivitet. Försvar av Arbetarkommissionernas arbete.

[b] Organiseringen.

Arbetarkommissionerna måste försvaras som det bästa instrumentet för arbetardemokrati, enhet och anti-kapitalistisk kamp. Detta är speciellt viktigt i förhållande till PCP:s (och även vissa delar av bourgeoisin) försök att få kontroll över AK genom att reaktivera Intersyndical. Men man kan inte mekaniskt sätta AK i motsättning till en traditionell facklig organisering. PCP:s tyngd och den spontana kampen kommer med säkerhet ge den fackliga organiseringen större betydelse idag än före 25 november. För revolutionärerna innebär detta att aktivt verka för att fackföreningarna organiseras på en anti-kapitalistisk, klassjälvständig och arbetardemokratisk grund. Samt föra en kamp för ett revolutionärt fackligt kampprogram. Och att facket utvecklar en demokratisk struktur som samordnas med AK. Detta innebär att fackföreningarna måste införlivas i massfronten men det är en konkret fråga hur och under vilka förhållanden detta sker.

Landsbygden

På landsbygden: Om det finns stora skillnader mellan olika arbetargrupper, så gäller detta i än högre grad bönderna och lantarbetarna fr a mellan Alentejo-distriktet och norra Portugal.

I Syd och Alentejo:

- Försvara kooperativen och deras legalisering.
- Försvara jordreformen.
- Samordna mellan kooperativen och utveckla en ständig kontakt med arbetarna i

städerna

- Dra in nya skikt i kampen genom att driva jordreformen vidare. Organiseringen i dessa områden rör fr a en samordning av kooperativen och upprättandet av fattigbonde- och lantarbetarråd och deras samordning.

I norr:

- Stärka småböndernas ställning gentemot storgodsägarna. Förbättra deras ekonomiska bärkraft och stimulera till kooperativ samordning.
- Kamp mot alla mellanhänder.
- Organisering av lantarbetarna.

Detta är en avgörande fråga för att skapa en bred massfront och politiskt och ideologiskt bryta högerens grepp om dessa grupper.

Under den för-revolutionära perioden var massrörelsen i huvudsak begränsad till industriområdet Lissabon/Setubal och lantarbetarna i Alentejo. Denna isolering var ett starkt vapen i högerens händer. Under den nya fas som nu inträtt måste massfronten definitivt bryta denna isolering.

Militären

Kampen inom militärapparaten:

Den kanske viktigaste effekten av kuppen 25 november var att massorna miste det stöd de hade från militärerna och att den allmänt positiva upplösningen av våldsapparaten upphörde. Idag kontrolleras denna effektivt av högeren. Därför ställs idag mera traditionella anti-militaristiska uppgifter i förgrunden:

- Kamp mot de försämrade levnadsförhållandena för soldaterna och underofficerarna.
- Kamp mot den reaktionära disciplinen och repressionen.
- Försvar av de demokratiska fri- och rättigheterna.

Den organisatoriska formen som fortfarande är den mest lämpliga är soldatkommissionerna som en självständig organisering, även om de illegala förhållandena avsevärt försvårar detta arbete. Men det måste redan idag byggas upp en massstruktur som försvarar det förhållande som tidigare fanns mellan soldaterna och massorna. Därtill kommer en viktig uppgift att utnyttja de motsättningar som finns mellan de reaktionära och fascistiska elementen och de demokratiska (t ex de 9) och de progressiva för att vidga utrymmet för ett massarbete.

Sociala området

Kampen på det sociala området:

Arbetarklassen attackeras idag på alla områden. Inte minst en ekonomisk och social attack mot levnadsstandarden och de allmänna livsvillkoren. Detta är ett allvarligt hot mot enheten och en fara för att kapitalets ackumulationsprocess åter upprättas via ekonomisk repression. Därför måste nya kampfronter öppnas och fr a organiseras på det sociala området som tar upp kampen mot:

- Prishöjningar och bristen på nödvändighetsvaror.
- Hyreshöjningar och försämrade bostadsvillkor.
- Försämrade transport, undervisnings, daghemsvillkor etc. Perspektivet är klart: vägra betala krisen!

Hittills har den enda fast organisationsformen varit Bostadskommissionerna. Dessa är idag bräckliga. Endast i proletära områden har de förutsättningar att bli verkliga massinstrument som kan ta sig an samtliga dessa uppgifter.

Partibygget

MES fäster helt riktigt uppmärksamheten på att huvuduppgiften idag är att på massnivå verka för en inriktning, ett kampprogram och en organisering som sammansvetsar massorna runt en antikapitalistisk inriktning. Men 'hur ska denna front bli en politisk kraft, hur ska ett revolutionärt perspektiv kunna leda denna massfront och därmed frigöra den från reformisternas inflytande. Denna fråga, liksom uppbygget av ett revolutionärt avantgarde, kan bara lösas inom ramen för en politisk kamp inom denna massfront och de organ som idag existerar och som kommer att byggas upp.

MES fäster helt riktigt uppmärksamheten på att revolutionärerna inte kan "komma förbi" denna uppgift genom att från "noll" bygga upp en egen "revolutionär front" såsom t ex de portugisiska "ml-grupperna" har gjort med UDP. Uppgiften för revolutionärerna är att inom de kampfronter som idag uppstår utveckla en praktik som faktiskt kan ställa dem i ledningen och därmed förbättra deras positioner för att bekämpa reformismen och ge kampen ett revolutionärt politiskt perspektiv.

Detta ställer direkt frågan om partibygget. MES har ägnat stor del av sin kongress för att klargöra en linje i denna fråga. Man pekar ut följande områden:

- Uppbygget av MES som leninistisk organisation av kaderkaraktär med förmåga till självständiga analyser och en självständig praktik. Organisationens omvandling till en stabil referenspunkt för revolutionära arbetare.
- Att verka för en enhet mellan revolutionärerna vilket måste läggas fast i en enhet på basnivå, i uppbygget av en massfront och runt konkreta kampfrågor.
- Att övervinna revolutionärernas minoritetskaraktär genom att vidga och bredda det självständiga arbetet på massnivå. Detta kan bara lösas om man förmår organisera de viktiga arbetaravantgarderna runt en politisk linje i motsättning till reformisterna och därmed uppnå en förmåga att faktiskt leda kampen på massnivå.
- I förhållande till reformismen stärka den ideologiska och politiska kampen och inom massfronten verka för en anti-kapitalistisk och anti-reformistisk inriktning som avgränsar PCP:s inflytande.

Lissabon 20.2.1976

Orsakerna till nederlaget – Portugal november 1975

Denna resolution har i ett utkast diskuterats på Förbundet Kommunisters centralkommittémöte den 31.1- 2.2. 76. Centralkommittén beslutade om relativt omfattande utvidgningar och förändringar. Dessa har utformats av Kalle Jungkvist som alltså står för den slutgiltiga utformningen.

*

Den 25 november 1975 innebar en kvalitativ förändring av styrkeförhållandena i Portugal. En ny fas i klasskampen inleddes. Genom en högerkupp lyckades borgarklassen återta initiativet och tillfälligt avbryta den revolutionära process som pågått nästan oavbrutet sedan fascismens störtande den 25 april 1974. Men därmed är inte kampen för revolutionen förlorad. Borgarklassen har långt ifrån "löst" krisen. Arbetarklassen är fortfarande tillräckligt stark för att till stor del blockera en lösning. Men idag måste kampen föras under helt nya förhållanden och med nya perspektiv.

Förutsättningarna för att återuppta en ny revolutionär offensiv vilar i hög grad på arbetarklassens och en revolutionär lednings förmåga att övervinna de tidigare bristerna och utveckla en framgångsrik politik. Den revolutionära offensiven under hösten skapade en ideologi om att massornas styrka var omöjlig att bryta. Framför allt framväxandet av den radikala och militanta soldatrörelsen var viktig för att skapa en sådan stämning. Men idag vet vi att så inte var fallet. Kuppen den 25 november visade oss, inte bara att högern var starkare än många trott, utan också att massrörelsen och de revolutionära krafterna drogs med en rad svagheter och svårigheter som möjliggjorde för högern att vinna en ganska lätt seger.

Idag måste vi nyktert analysera dessa svagheter och kunna lära oss från utvecklingen under hösten i Portugal. Detta är en viktig uppgift som kan ge värdefulla bidrag för utvecklandet av en revolutionär strategi och taktik också i Sverige. Men vår uppgift som svensk kommunistisk organisation är inte att sätta ”bockar i kanten” utifrån en idealbild av en idealrevolution. Det finns inga färdiga lösningar för den revolutionära kampen. Därför avvisar vi de som nöjer sig med att rikta anklagelser mot de portugisiska kamraterna för att de inte gjorde det eller det. Fråga om nederlaget den 25 november är inte en fråga om vissa gruppers misstag eller felsteg. Det är en fråga om en revolutionär process som i sin helhet innehöll svagheter tillräckligt allvarliga för att högern skulle klara en konfrontation.

Kampen om statsmakten

Efter valet i april 1975 utvecklades i Portugal en hård kamp om statsmakten, som i sin första fas till stor del inriktades på själva regeringsmakten. De dominerande delarna inom femte regeringen och inom MFA hade under trycket från massrörelsen och i motstånd mot Socialistpartiets attacker utvecklat en vänster-reformistisk politik. Men utifrån avsaknaden av en masslinje och en felaktig bedömning av styrkeförhållandena drev de ofta en ultrasekteristisk och kuppattad politik. Denna fick till följd att stora delar av småbourgeoisin och mellanskikten kastades i armarna på Socialistpartiet, som hade utvecklats till borgarklassens spjutspets. Men likväl hade dessa vänsterreformistiska krafter en betydelse för massrörelsen. De tvingades blockera delar av statsapparaten från dominans av reaktionära krafter. Och efter press från massrörelsen ”öppnade de vägen” för uppbygget av folkmaktsorganen. Dessutom gav MFA folkmakten en legal inramning som effektivt kunde utnyttjas av de revolutionära krafterna. Detta hade stor betydelse för den kommande utvecklingen.

I och med femte regeringens fall och de ”moderata” officerarnas segerrika kamp om MFAs ledning stärkte borgarklassen avsevärt sina positioner i statsapparaten.

Visserligen utvecklades den ekonomiska, sociala och politiska krisen och massrörelsen kunde både breddas och vinna i styrka. Men det var nästan enbart ifrån en position på basplanet. De revolutionära krafterna hade, bortsett från inom Copcon, förlorat sina stödjepunkter i institutionerna och på det nationella planet. De fick visserligen framför allt i september stort inflytande över massrörelsen, men lyckades aldrig permanenta detta inflytande. PCP, däremot, lyckades med stöd av delar av de militärer som stod bakom femte regeringen och bland annat genom taktiska allianser med revolutionärerna, omgruppera sig efter sommarens nederlag. På nytt fick reformismen det dominerande och hämmande inflytande över massrörelsen.

I början av hösten satsade borgarklassen allt på att stabilisera situationen och hävda regeringens auktoritet och makt. Men samtidigt var den allvarligt splittrad. Massoffensiven satte stopp för alla stabiliseringsförsök och i stället vann massorna ny mark. I denna kris utvecklades varje delkamp till en fråga om den politiska makten. Varje åtgärd från regerings sida syftade till att återupprätta kontrollen över statsapparaten, våldsapparaten och därmed

den politiska makten. För massorna gällde det att förlänga krisen, slå tillbaks högerens attacker och bygga upp sin egen styrka – i sin omedelbara förlängning sin egen makt.

Kampen om den politiska makten var inte ett resultat av en långt utdragen klasskamp där borgarklassen till slut stod mot en rivaliserande arbetarklass. Det speciella med klasskampen i Portugal var just upplösningen av stats- och våldsapparaten och de båda huvudklassernas samtidigt kapplöpning med tiden för att bygga upp sin makt.

Därför den rasande fart med vilken krisen utvecklades.

I denna kris fanns det inte längre utrymme för några kompromisser mellan arbetarklassen och borgarklassen. Som i varje förrevolutionär situation "renas" klasskampen från alla mellanvägar och två mer eller mindre klara alternativ ställs mot varandra.

Det var inte massorna och än mindre revolutionärerna som valde denna utveckling, inte heller skapade de den medvetet. Men de tvingades trots sina svagheter och trots behovet av att konsolidera sina ställningar, att följa med framåt och agera på bästa sätt utifrån dåliga styrkeförhållanden. Krisen gjorde en omedelbar lösning på regeringsfrågan som mycket snabbt kunde utvecklas till en våldsam konfrontation, eller ett direkt proletärt maktövertagande till en faktiskt dagsfråga. En reträtt var omöjlig och skulle dessutom omedelbart gett borgarklassen den sedan länge planerade möjligheten att slå till hårt mot arbetarklassen och massrörelsen. Inte heller denna utveckling var något som revolutionärerna valde. Den snabbt utvecklade politiska krisen och massrörelsen pressade hela tiden på. Hur oförberedd och "omogen" arbetarklassen än var, hur föga utvecklad folkmakten än var, ställdes proletariatet inför detta ansvar; nödvändigheten att förbereda sig inför möjligheten att gripa makten. Tar man inte på sig detta ansvar i en sådan situation har man lämnat fritt fram för den nakna borgarmakten.

Tre uppgifter

Under dessa förutsättningar vilade en revolutionär lösning på att tre huvuduppgifter kunde lösas:

[1] En massoffensiv som konsekvent kunde slå tillbaks borgarklassens manövrar. Folkmakten måste utvecklas, samordnas och stärkas politiskt som organ på massnivå för att gripa sig an kampen om makten på allt fler områden i samhället. Folkmakten måste utvecklas till ett instrument för en spirande proletär stat. Detta krävde att den politiska kampen överordnades den ekonomiska för att ena massorna runt ett politiskt program, där just kampen om makten och krossandet av den borgerliga staten stod i centrum.

[2] En förutsättning för att denna uppgift skulle kunna lösas var att samtidigt arbeta för en enhetslegering, bestående av både reformistiska och revolutionära krafter, det vill säga PCP, FUR och progressiva militärer. En sådan regering skulle på nytt kunna ge folkmakten det välbehövliga utrymmet att stärka sig. Ett utrymme som delvis saknades beroende på revolutionärernas svaghet på det nationella planet. Det behövdes en stödjepunkt i den borgerliga statsapparaten för den fortsatta utvecklingen.

[3] Stärka och ena en revolutionär förtrupp. Dels för att bekämpa reformismens inflytande inom massrörelsen och för att kunna ena massorna kring ett revolutionärt program. Dels som ett helt oundgängligt instrument för att föra upp kampen på nationell och institutionell nivå, för att stärka sina positioner och tvinga fram en vänsterregering, som medel att ytterligare stärka massoffensiven och ytterligare förbättra styrkeförhållandena mellan revolutionärer och reformister.

De revolutionära krafterna koncentrerade sig framför allt på den första och tredje uppgiften, för att förbereda massorna på den konfrontation som mycket snabbt skulle komma och som var oundviklig på sikt. Det var en taktik för att snabbt övervinna svagheter i massrörelsen

inför en trolig konfrontation. Men taktiken kom att lida av brister bland annat för att synen på enhetsregeringen var mycket splittrad och oklar. Samtidigt var de objektiva begränsningarna betydande. Krisen utvecklades i sådan hastighet att man var dömd att hela tiden ligga flera steg efter.

Styrkeförhållandena

Då vi nu ska gå in lite närmare på förutsättningarna för denna taktik måste vi ta hänsyn till de faktiska styrkeförhållanden som rådde. Som vi ska se fanns det betydligt allvarigare svagheter än vad de revolutionära krafterna trodde. Och deras taktik grundade sig delvis på en missvärdering av de faktiska styrkeförhållandena.

På militär nivå ...

fanns det en betydande övervärdering av såväl soldatrörelsens styrka som de revolutionära officerarnas roll. De senare präglades oftast av en plötslig radikalism som hade lite att göra med en revolutionär medvetenhet och en masslinje. Dessutom fanns bland de progressiva officerarna flera äventyrspolitiker som hade en direkt oansvarig syn på den portugisiska revolutionen. Dessa hade främst allierat sig med Kommunistpartiet.

Soldatrörelsen hade främst utvecklats som ett svar på borgarklassens attacker och mot den hårda disciplinen och soldaternas maktlöshet. Fortfarande under hösten betydde de egna intressekraven relativt mycket i massmobiliseringarna. Men det viktigaste var att upplösningen av kadaverdisciplinen inte hade betytt en motsvarande uppbyggnad av en revolutionärt medveten disciplin. När de reaktionära officerarna sparkades ut från flera regementen valdes nya ledare enbart på politiska meriter, aldrig militära. Huvudparollen ”Alltid, alltid på folkets sida”, blev därför mer en stämning bland den förkrossande majoriteten av soldaterna än ett klart politiskt ställningstagande runt frågan och vad den egentligen innebar i praktiken. Denna revolutionära stämning fick alltså aldrig någon organisatorisk motsvarighet. Det var därför de röda regementena under högerkuppen kunde stå så svaga. När de revolutionära officerarna antingen häktades eller gick med på kompromisser med de ”moderata” fanns inte längre någon ledning. SUV kunde aldrig övergå från att vara en nog så betydelsefull och stark ”stimulerande” faktor till att bli en reell revolutionär ledning. I den avgörande stunden lämnades soldaterna ensamma och uppsplittrade.

Slutligen undervärderade man Kommunistpartiets och reformisternas styrka på vissa regementen och dessutom högerens möjligheter att i en avgörande stund kunna slå till med sina fåtaliga men ändå väldisciplinerade stödtrupper.

Massrörelsens svaghet

Den portugisiska arbetarklassen hade relativt små kamperfarenheter att falla tillbaka på innan den 25 april 1974. Fascismen hade omöjliggjort varje effektiv organisering. Det var alltså ett stort handikapp att kasta sig in i kampen mot borgarklassen utan att det någonsin fanns utrymme för konsolidering, politiska klargöranden och omgrupperingar. Därtill kom revisionismens starka politiska ställning, mycket tack vare den antifascistiska kampen.

Den sociala och politiska krisen lämnade stort utrymme för masskampen och massorganiseringen att utvecklas. Avsaknaden av en stark borgerlig statsapparat, splittringen inom borgarklassen, upplösningen av våldsapparaten och det förtroende som detta ingav massorna samt stödet från delar av militären gjorde det möjligt för massorna att överallt utveckla sina positioner. Segrarna var oftast lättvunna och inte ett resultat av arbetarklassens medvetna kamp på väg mot makten. Detta ingav ibland massorna illusionen att revolutionen mer eller mindre kom som en skänk från ovan, att det inte fanns några problem, att segern var given. Massorna var på så sätt inte medvetna om den politiska kampens betydelse. De lätta segrarna

skymde frågan om kampen mot den borgerliga staten och dess krossande. Stödet till folkmakten i nationell skala blev därför mer ett ideologiskt stöd, en ”stämning”, än en medveten politisk linje.

PCP:s dominans

Om vi ser på själva masskampens utseende så står det klart att den trots detta var ganska välutvecklad. På en mängd håll hade en relativt avancerad arbetarkontroll tillkämpats. Framför allt månaden före högerkuppen utvecklades också den politiska kampen språngartat. Men den politiska kampen utgick direkt ur den ekonomiska kampens behov. Den politiska sidan gav sig mer eller mindre av sig själv. Eftersom varje delkamp, också i rent ekonomiska frågor, omedelbart blev politisk kom man också spontant att underordna sig Kommunistpartiets strategi på flera områden. Det vill säga en ”lite bättre regering”, en regering som stödde arbetarna i framför allt deras ekonomiska kamp, en regering utan några reaktionärer. Därför kunde parollerna ”PPD ut ur regeringen” och ett mer vänsterinriktat revolutionsråd bli så dominerande trots att en sådan lösning på sikt stod i motsättning till folkmaktsorganen. En sådan kompromiss mellan Socialistpartiet och Kommunistpartiet skulle nämligen obönhörligen bli ett slag mot folkmaktsorganen. PCP ändrade också sina paroller om ”folkakt” till ”för en folklig rörelse”, under denna period. Folkmaktsorganen skulle enligt PCP inte vara kommande maktorgan för de förtryckta massorna utan stödjepunkter för partiet i kampen om regeringsmakten i den borgerliga staten och komplement för PCPs maktutövning via regeringsmakten i den borgerliga staten, dvs underordnade denna stat. PCPs inflytande var grunden för att linjen om en ”bättre regering”, som stöd för den ekonomiska kampen, kunde få sådant inflytande i massrörelsen trots att folkmaktsorganen hela tiden spontant stod i spetsen för kampen och samtidigt arbetade för att stärka sin makt.

Eftersom den ekonomiska kampen fortfarande hade en central betydelse och den politiska kampen dominerades av reformismens, PCPs perspektiv, var det svårt att ena hela arbetarklassen. Endast om massrörelsen kan ta ett kvalitativt språng, så att den politiska kampen om makten blir dominerande, finns det en möjlighet att ena arbetarklassen. Först då kan olika särintressen bli underordnade och först då finns det möjlighet att på ett avgörande sätt vinna helt nya skikt för revolutionen.

Socialistpartiets inflytande

Uppbygget av en allians mellan arbetarklassen och andra skikt, framför allt vissa tjänstemannagrupper och delar av småbourgeoisin hade påbörjats på basplanet i bostadskommissionerna. Men denna allians försvarades bland annat av att Socialistpartiet under sommaren strider kommit att få ett avgörande inflytande över dessa skikt. Dessa grupper kämpade enbart för ekonomiska krav och stödde inom dessa ramar Socialistpartiets projekt med parlamentarismen. Att vinna över dem för ett folkmaktsuppbygge i motsats till den borgerliga staten kräver en nationell kraft och ett nationellt alternativ, med ett väl definierat politiskt program. Ett program som griper tag i de ekonomiska, sociala och politiska krav som är aktuella bland dessa skikt och ställer dom under arbetarklassens politiska lösning. Det var glappet mellan en visserligen militant och offensiv kamp å ena sidan och å andra sidan de uppgifter som den politiska krisen ställde massorna inför som var akilleshälen.

En kritik kan riktas mot de revolutionära krafterna för att de övervärderade den politiska styrkan hos massrörelsen och att de inte mer systematiskt gick in för att succesivt ena de olika delarna av massrörelsen runt ett program för de viktigaste sociala och politiska frågorna. Detta skulle kunnat vara ett medel att planera delkonfrontationer med borgarklassen, regeringen och staten. Men det fanns mycket lite utrymme för en sådan fas och möjligheterna att göra det begränsades än mer av de politiska styrkeförhållandena till revisionisterna.

Kampen för en revolutionär förtrupp

Förutsättningarna för att ta det kvalitativa språnget över till den politiska kampen och därmed gripa sig an nya områden och motsättningar, att föra fram en enad massrörelse på nationella planet vilar alltid på förekomsten av ett revolutionärt parti. Endast med detta instrument kan de gemensamma målen dominera över särintressena och förhållandet till övriga klasser och politiska krafter etableras.

Därför stod frågan om partibygget i centrum, det var en dagsuppgift för revolutionärerna under den förrevolutionära krisen. Men detta parti kan bara skapas utifrån massrörelsens utvecklingsnivå. Något parti helt skilt från de svagheter som präglade massrörelsen hade aldrig varit ett revolutionärt parti – möjligen en teoretisk smågrupp. Förutom denna problematik stod frågan om PCPs politiska dominans som måste grytas.

Revolutionärerna stod inför en mängd problem:

Helhetspolitik

Att på massnivå omvandla dynamiken, militansen och den spontana politiseringen till ett stöd till en revolutionär helhetspolitik. Det spontana stödet till "revolutionen" och till "folk-makten" måste omvandlas till en medvetenhet och till praktisk revolutionär handling. Medlet för detta är ett revolutionärt program och de revolutionära krafternas förmåga att övergå från att vara en mobiliserande och "stimulerande" faktor till att i allt större utsträckning bli en verkligt ledande nationell kraft.

Klart är att det fanns en bristande förståelse för detta problem. Det tillfälliga stödet till revolutionärerna, och det tillfälliga "brottet" med vissa aspekter hos revisionisternas politik, sammanblandas med en verklig politisk självständighet hos massorna. En sådan självständighet måste innebära ett brott med de grundläggande dragen hos PCP och ett brott med själva partiet.

Men så sker inte på många viktiga fabriker. På stormöten på till exempel Lisnave lyckas revolutionärerna ofta driva igenom sin politiska linje i kamp mot PCP. Men i valen till arbetarkommissionerna vinner sedan ändå PCP.

Taktik i partibygget

I denna process var det nödvändigt att utveckla en smidig taktik i partibygget. Viktigast var att utifrån en realistisk analys av styrkeförhållandena bland massorna utkristallisera en förtrupp som i masskampen hade utvecklat en tillräcklig grad av medvetenhet och självständighet, att den kunde organiseras för en revolutionär linje. Det vill säga en förtrupp som permanent kunde brytas loss från revisionismens inflytande, bli en ledande kraft i masskampen.

Den politiska utvecklingen krävde ett avantgarde som kunde fylla tomrummet som de revolutionära organisationerna (inklusive FUR) inte förmådde fylla.

I anslutning till detta problem stod uppgiften att noggrant analysera massrörelsens sammansättning för att kunna bestämma och avgränsa en "betydande minoritet" som utvecklat en tillräcklig grad av medvetenhet, organisering och kampförmåga, för att på kort sikt kunna ställas under revolutionärernas inflytande. Det vill säga en tillräckligt viktig del av arbetarklassen som dels kunde spela rollen av ett "massavantgarde", dels vara en kraft för revolutionärerna för att förändra styrkeförhållandet till revisionisterna.

PCP-basen

Inom ramen för dessa uppgifter var frågan om taktiken till PCP-basen en knutpunkt. Stora delar av denna bas hamnade ofta i motsättning till PCP-ledningen, framför allt i kamp-situationer, och stödde öppet masskampen. Också i partiet som helhet fanns det tendenser till en svag och spontan revolutionär strömning med stöd åt folkmakten och uppbygget av en proletär stat. I förhållande till denna ”öppning” hade det krävts en aktiv taktik både på basplanet och nationellt för att alltmer knyta upp delar av PCP runt ett revolutionärt alternativ, ett alternativt program och helst en organisering för förtruppen på fabriker och i bostadsområden. Därmed hade man kunnat vidga och utveckla de motsättningar som fanns framför allt mellan PCPs vanliga och oftast nyrekryterade militanter och de delar av partiet som stod för en konsekvent reformistisk politik. Detta var en svår uppgift. Och ofta hade revolutionärerna en passiv attityd till detta problem. Det berodde delvis på en icke leninistisk syn på taktiken och ett politiskt parti, som fanns hos främst PRP men även hos MES.

Man såg PCP uppdelat i enbart en bas och en ledning. Ledningen representerade en reformistisk politik med klassarbete på sitt program. Basen sågs mer eller mindre som spontant revolutionär, nästan mer som en del av klassen än som medlemmar i PCP. Med denna syn spelas enbart på motsättningen bas – ledning i taktiken. Och politiken blir det samma som massornas aktivitet. Går PCPs baskader med revolutionärerna i militanta aktioner tror man att de också ”brutit” med ledningen för all framtid. Därför övervärderar man massrörelsens politiska styrka och tror att ett revolutionärt ”brott” med kommunistpartiet enbart beror på revolutionärernas styrka på basplanet. Betydelsen för klasskampen av Kommunistpartiets politiska styrka i fackföreningar, i flera viktiga arbetarkommissioner och mer eller mindre byråkratiska samordningar av arbetarkommissioner, inom arméns ledning, i den borgerliga statsapparaten underskattas. På samma sätt underskattas PCPs organisatoriska styrka.

På så sätt övervärderas motsättningarna mellan bas och ledning och taktiken inriktas till stor del på enhetsarbete på basplanet, utan att egentligen kunna ”bryta loss” delar av PCP-kadern för ett permanent revolutionärt arbete. Därmed blir det också lättare för PCPs ledning att neutralisera motsättningarna och i avgörandets stund antingen ha med sina egna medlemmar eller i varje fall förhindra—att de aktivt stöder revolutionärerna.

PCP som parti

Följdriktigt saknades också till stor del ett aktivt förhållande till PCP som parti. Ett enhetsarbete med uppgift att dels verkligen tvinga PCP till en vänsterregering som ger någon öppning för att stärka folkmaktsuppbygget, och som underlättar förändringen av styrkeförhållandet inför det kommande avgörandet inom massrörelsen mellan reformister och revolutionärer. Dels för att avslöja PCP som ett reformistiskt parti och förbereda en uppsplittring av partiet. Utan en sådan konfrontation till revolutionärernas fördel är ett verkligt maktövertagande för folkmakten en omöjlighet. En klar taktik inför detta problem saknades. Likaså att utveckla ett politiskt program för en enhetsregering.

FUR:s svaghet

Samtidigt måste vi komma ihåg det negativa ”styrkeförhållandet till PCP på det nationella planet. Hela den revolutionära processen och masskampen utvecklades snabbt upp på en nationellt-institutionell nivå som på ett avgörande sätt stärkte PCP. Möjligheterna att förändra detta styrkeläge vilade på styrkan i basen. Men samtidigt har vi visat att en styrka i basen inte automatiskt förändrar det samhälleliga styrkeförhållandet. Det krävs speciella insatser: en stark organisation och framför allt ett väl utvecklat politiskt program för den ekonomiska, sociala och politiska krisen. Men i stället för en klar enhetstaktik hände det att de

revolutionära krafterna delvis paralyserades av PCPs imponerande massinitiativ. Skapandet av FUR var därför en mycket viktig och riktig taktik för att snabbt övervinna den revolutionära vänsterns svaghet. Men FUR kom ganska snabbt att blockeras i hela sin utveckling av reformistiska krafter som MDP, eller vacklande centristiska som LCI. Dessutom hade man delvis övervärderat sin egen styrka. När PCP efter sommarens strider tappade sina positioner i regering, MFA, Statsapparat och dessutom inte kunde använda sin styrka i fackföreningsrörelsen för att mobilisera massorna är det mycket allvarligt för ett reformistiskt parti som hänger upp hela sin strategi på dessa områden. Partiet försvagades och paralyserades delvis. Därför hade partiet ett visst intresse av att FUR, som nu tagit initiativet, verkligen tryckte på mot den nya regeringen. Helt logiskt gav man dessa aktioner ibland ett passivt stöd. Ett stöd som FUR-organisationerna delvis blandade samman med sin egen syn att kommunistpartiets bas nu leddes av revolutionärerna. Därför tenderade man att upprätthålla FUR betydligt längre än vad som var politiskt riktigt. För även om det hade verkat ideologiskt negativt att slänga ut LCI och MDP ur FUR kan vi nu ”i efterhand” säga att det varit en styrka och bättre grund för att utvecklas mot en verklig revolutionär ledning. För att FUR skulle kunna bli denna kraft krävdes det en enhet runt de viktigaste strategiska och taktiska frågorna, framför allt då konfrontationen närmade sig med expressfart. På samma sätt krävdes ett organisatoriskt nationellt uppbygge över hela landet. Nu blockerades detta av reformister och centrister. Svagheterna i detta hann revolutionärerna aldrig övervinna.*

PCP:s två tendenser

Det finns en ännu viktigare orsak till de negativa styrkeförhållandena på politisk nivå. Det är revolutionärernas syn på PCP och revisionismen. Till stor del drogs revolutionärerna med en felaktig teoretisk syn på PCP. Detta beror delvis på att PCP har en komplex karaktär och inte är en enkel kopia av de italienska och spanska kommunistpartierna.

Partiet består av i huvudsak två tendenser som står för ett gemensamt politiskt projekt: övertagandet av den borgerliga statsapparaten. Kort sagt är det grundläggande draget reformismen, och därmed står partiet för en klass-försonande politik inom arbetarklassen. Men inom detta gemensamma projekt fanns olikheter i strategin. I olika faser dominerade olika inriktningar, beroende dels på styrkeförhållandena i samhället som helhet, dels beroende på styrkeförhållandena i tendenskampen inom partiet. Detta förvirrade bilden av PCP och gjorde en klar analys svårare.

Den ena tendensen står för samma reformistiska och klassamarbetande politik som de spanska och italienska Kommunistpartierna. Det vill säga ett successivt övertagande av den borgerliga statsapparaten genom förändrade parlamentariska styrkeförhållanden, allianser med andra klassamarbetande krafter och öppet borgerliga partier. Inom denna allians sedan en kamp för att uppnå dominans. Man använder sig av masskampen, men enbart för att förändra styrkeförhållandena i parlamentet och inom den politiska allians som byggts upp. I praktiken blir målet för denna politik en moderniserad och demokratisk monopolkapitalism.

* Idag består inte FUR längre. LUAR är så gott som upplöst. Det trotskistiska LCI som trots ”Fjärde Internationals” våldsamma kritik deltog i FUR under hösten, har nu återförts till ”ordningen” av det trotskistiska högkvarteret. Organisationen spelar över huvud taget en mycket obetydlig roll.

Enheten mellan de revolutionära krafterna, då i första hand MES, PRP UDP – PCPr och FSP, är emellertid viktigare än någonsin. Särskilt MES gör stora ansträngningar för att åstadkomma enhet i praktisk politisk aktion.

Ett mycket lyckat enhetsarbete mellan dessa fyra organisationer var manifestationen den 20 februari i Lissabon för frigivandet av de fängslade revolutionärerna och antifascisterna. Åtskilliga fackföreningar, arbetar- och bostadskommissioner mobiliserades och demonstrationen samlade över 40.000 deltagare – trots PCPs alla sabotageförsök. Bl a hade man utlyst ett eget möte samma tid och samma dag, men tvangs efter häftiga diskussioner i fackföreningar och arbetarkommissioner att inställa det.

Den andra tendensen har en mer ”kupppartad” inställning till politiken och driver en ren äventyrspolitik i dagsfrågorna. Man är beredd att genom masskampen förändra styrkeförhållandena så att partiet i samarbete med progressiva militärer med kupppartade metoder kan gripa makten i den borgerliga statsapparaten utan direkt inflytande från massorna. Taktiskt sett är man beredd att i vissa situationer använda direkta och hårt slående utomparlamentariska aktioner mot borgerliga krafter som till exempel Socialistpartiet. Denna inriktning står inte i motsättning till ett traditionellt parlamentariskt arbete i lugnare perioder.

Det var en sådan politik som inspirerade delar av de officerare som allierade sig med Kommunistpartiet under den femte regeringen. De som i ord var radikala, men som i praktiken förde en sekteristisk politik utan massanknytning.

Men PCPs äventyrspolitik kan i nästa stund förbytas i ytterst långtgående kompromisser med borgarklassen, oavsett vad detta betyder för massrörelsen.

Denna sammansatthet hos Kommunistpartiet inom en reformistisk ram fick revolutionärerna att se partiet, som en ”vacklande och opålitlig” strömning inom arbetarklassen. Effekten blev att man drogs med en föreställning om att PCP skulle följa med klasskampen ända till en viss punkt där partiet skulle svika massrörelsen. Men då hade redan massorna satts i rörelse och skulle mer eller mindre automatiskt spela över PCP och gå vidare mot revolutionen och arbetarmakten. Uppgiften att arbeta för en enhetsregering blev därför inte så viktig enligt denna syn.

Därför förstod man inte att det faktum att PCP hade ett avgörande inflytande över massrörelsen samtidigt innebar en osjälvständighet för massorna, en splittring och en brist på politisk, ideologisk och organisatorisk självständighet. Detta innebär att massorna är oförberedda inför den avgörande konfrontationen, för själva revolutionen.

Det är därför i grunden fel att vänta sig något annat av PCP än dess agerande den 25 november. I en sådan situation, är ett reformistiskt parti alltid berett att i stället för en avgörande masskonfrontation verka för en kompromiss på borgarklassens villkor.

Revolutionärerna undervärderade betydelsen av att bryta loss och avgränsa massorna och avantgardet från PCP. Man övervärderade, som tidigare nämnts, klyftan mellan bas och ledning, som förvisso fanns men som inte var den enda betydelsefulla motsättningen. Man lade stor vikt vid graden av militans hos PCP-basen. Kampen inriktades till stor del mot PCPs byråkratism och ledarmentalitet så att andra viktiga frågor som PCPs reformistiska strategi delvis undanskymdes. PCPs politiska-taktiska problem sammanblandades med en verklig kris för revisionismen, en kris för en hel politik.

Konspirationen

Ett sista avgörande problem var den direkt konspiratoriska sidan av revolutionen. Alla historiska lärdomar talar för behovet av en enhetlig militär generalstab, en utvecklad ledning och revolutionär militär ledning. Nu talades det i ord mycket om denna sida. Men i praktiken utvecklades inte en sådan ledning bland revolutionärerna. Delvis beroende på partisplittring och objektiva svårigheter. Men också beroende på att mycket av denna sida överläts åt antingen redan befintliga militära organ ide revolutionära officerarnas händer, eller till de revolutionära officerarna själva.

Revisionismen och den 25 november

Till stor del vilade högerens tillförsikt inför konfrontationen den 25 november på just PCPs roll. Borgarklassens mest framstående politiker visste mycket väl att PCP skulle förespråka en

klassförsoning, och i konsekvens med det inte var ute efter att ta makten. Tvärtom skulle de verka för en långtgående kompromiss.

PCPs roll under den 25 november har lika lite som den revolutionära vänstern att göra med en vänsterkupp. Tvärtom var det en väl planerad högerkupp. PCP mobiliserade dock dagarna innan för att förbättra sin förhandlingsposition inom ramen för en omfördelning av makten inom regeringen och revolutionsrådet. Men då borgarklassen mötte med skicklig kupp avväpnade PCP fullständigt massrörelsen. Man slog till total reträtt och var beredd till i stort sett villkorlösa kompromisser med borgarklassen. Just här ligger PCPs kontrarevolutionära roll. Å ena sidan en äventyrspolitik. Å andra sidan när denna politik leder till total konfrontation eftergifter och kompromisser utan att försvara massrörelsen. Samtidigt var konfrontationen inte oväntad. Den måste komma förr eller senare. Det är detta som är både äventyrspolitiken och utopin i PCPs reformistiska strategi.

Enhetsregering?

PCPs inflytande inom massorna och de svagheter vi har visat på förklarar nederlaget den 25 november. Revolutionärerna låg hela tiden efter i den snabba utvecklingen och hade inte valt denna konfrontation. Men de tvingades agera för att försöka rädda det som gick för att försvara massornas segrar. Därför deserterade man inte utan manade till motstånd för att motverka PCPs demobilisering.

Ett revolutionärt maktövertagande var vid styrkeförhållandena den 25 november inte möjligt. Därtill saknades allt för mycket både inom massrörelsen och ett revolutionärt ledarskap. Den enda möjligheten att ytterligare skjuta fram massornas positioner hade varit inom ramen för en enhetsregering. En vänsterregering med reformister och revolutionärer som inte innebar ett fullständigt brott mot kapitalismen. Men däremot nya öppningar för uppbygget av folkmakten och för att ge den revolutionära vänstern stödjepunkter inom regering på den nationella nivån. På så sätt skulle det finnas större möjligheter att stärka sina styrkor i förhållande till reformisterna samtidigt som en enhetsregering var enda möjligheten att bygga upp klassallianser och neutralisera de reaktionära småbönderna i norr.

Det fanns stor risk för att också en vänsterregering hade varit praktiskt ogenomförbar. Att kampen för den skulle innebära den slutgiltiga konfrontationen med borgarklassen. Antingen i form av en högerkupp eller inbördeskrig. Men det var likväl den enda tänkbara vägen framåt. Ett direkt maktövertagande var det inte moget för. En öppen reträtt å andra sidan skulle innebära en mycket viktig seger för borgarklassen.

Motsättningar inom borgarklassen

Högerkuppen den 25 november var en delseger för bourgeoisin. Den andra viktiga efter V:e regeringens fall och MFA:s faktiska upplösning under krisen i augusti-september 1975. För arbetarklassen är det ett viktigt nederlag, men kampen för den proletära revolutionen är därmed inte förlorad.

Kuppen innebar att bourgeoisin kunde krossa den militära vänstern och få kontroll över våldsapparaten. Därmed har den skaffat sig ett utrymme som den inte tidigare haft för att börja bygga upp sin makt, statsapparaten, ekonomin o.s.v. Men frågan om makten är därmed inte löst. Arbetarklassen är fortfarande tillräckligt stark för att bourgeoisin inte ska våga sig på en generalkonfrontation.

Den enhet som uppnåddes inom bourgeoisin för att ta en konfrontation den 25 november var ytterst bräcklig. Idag måste de nya förhållandena ge plats för en uppgörelse mellan de olika fraktionerna. Det gäller att "översätta" de nya styrkeförhållandena på politisk och institutio-

nell nivå, att övervinna motsättningarna eller nå en uppgörelse där en fraktion dominerar. Mycket tyder på att denna uppgörelse kommer att ske genom valet den 25 april.

Bourgeoisin står därför idag inför en svår motsättning och en kapplöpning med tiden: Å ena sidan maximalt utnyttja det andrum man skaffat sig för att snabbt angripa och försvaga massorna och vänstern. Å andra sidan samtidigt ta itu med de inom-borgerliga motsättningarna som riskerar att paralysera bourgeoisin. I denna motsättning kan arbetarklassen gå in", utnyttja detta "glapp" för att utveckla en kamp, ett motstånd och en organisering som ytterligare förlänger krisen och fördjupar motsättningarna inom bourgeoisin.

Inom borgarklassen finns i dag tre politiska tendenser:

[1] De direkt fascistiska krafterna. Det rör sig om delar av militären, partier som CDS, PPM och PDC. Dessa krafter har stärkt sig och spelar idag en ledande roll bland bönderna i norr. Målet är ett återupprättande av det gamla fascistiska systemet.

[2] Den reaktionära högern. Inom militären är detta block starkt. På det civila planet är den främsta kraften PPD, som snabbt vunnit i styrka. Målet har varit att maximalt utnyttja de nya styrkeförhållandena för att på alla nivåer slå tillbaks vänstern och arbetarklassen. Därför är man beredd att använda en mycket hård repression med sikte på en stark reaktionär stat. Det är utan tvekan detta block som hittills vunnit mest på situationen efter den 25 november.

[3] En modernt klassamarbetande falang. Det är de "moderata" officerarna, framför allt "de nio" med Melo Antunes i spetsen som stöder denna linje. Deras mål är en stark stat med repression men med en demokratisk fasad. De utgår från att styrkeförhållandena inte tillåter en general attack mot arbetarklassen som skulle gynna de klart fascistiska krafterna. Därmed skulle det viktigaste målet vara förlorat, en modernisering av den portugisiska kapitalismen, en demokratisk fasad som möjliggör ett tätt samarbete med Europa och ett dynamiskt klassarbete. Följdriktigt har man motsatt sig att revolutionsrådet helt ska lämna politiken eftersom det skulle gynna fascisterna och de ultrareaktionära krafterna. För att gynna ett klassarbete och en politisk stabilitet är man för PCPs deltagande i regeringen. Indirekt stöder sig också dessa krafter delvis på PCP.

Socialistpartiet är idag splittrat och försvagat. Det har förlorat sin roll som borgarklassens spjutspets och måste avgränsa sig mot fascisterna. Men partiets tidigare roll och politik tvingar det hela tiden att trots allt stödja högerns offensiv och repression. Till vänster och inom arbetarklassen blockeras PS av PCP.

PCP och det nya läget

PCPs roll under den 25 november låg helt i linje med deras reformistiska politik, och därmed var det också klart vilken roll det skulle spela under denna nya fas. Det är viktigt att komma ihåg att 25 november inte försatte PCP i kris inom massrörelsen, även om partiet försvagats och förlorat många medlemmar. Därmed representerar det fortfarande något också i förhållande till bourgeoisin. I konsekvens med detta har PCP anpassat sig till de nya styrkeförhållandena. Avgränsningen åt vänster och "offrandet" av de tidigare allierade – vänstermilitärerna – har klätt av partiet dess tidigare fraseologi. Därmed har man gett högern en välvillig hjälp att isolera de revolutionära krafterna. PCP har också varit mån om att utnyttja det lilla manöverutrymme som fr a Antunes gav partiet efter den 25 november, d v s som ansvarstagande klassarbetspartner. Cunhal har varit mycket klar på denna punkt och klargjort att "paradoxalt nog" så har 25 november inneburit att nya förutsättningar har skapats för nya och breda allianser. Fr a gäller det alliansen med PS. PCP vet att dess enda möjlighet att stanna kvar vid makten är att stödja Antunes, vilket de gör i varje avseende. För att inte försvåra för Antunes, och för att intyga sitt demokratiska sinnelag har PCP också fördömt revolutionärernas aktioner efter den 25 november.

Därför kan vi vänta oss att PCP under den kommande perioden kommer att agera i följande riktningar:

- Med alla medel avgränsa och isolera revolutionära vänstern.
- Underordna sin politik under de moderata delarna av bourgeoisin med sikte på ett aktivt klassarbete.
- En aktivare repression mot den militanta masskampen fr a med sikte på att neutralisera politiseringen och verka för en inskränkt och inom-kapitalistisk ekonomisk kamp. Lansera Intersindical (fackföreningsrörelsen) i motsättning till Folkmaktsorganen.

Men här finns också fröet till PCP:s svårigheter. Försvaret av levnadsstandarden och arbetarklassens organisering, kommer i den nuvarande krisen inte kunna hållas nere på en inskränkt ekonomisk nivå. Därtill är bourgeoisins politiska maktställning alltför svag, och de ekonomiska utrymmena alltför små.

Massrörelsen efter 25 november

För massorna var 25 november ett nederlag, ett viktigt nederlag. Men därför är inte den revolutionära kampen för socialismen en passerad uppgift. Den demoralisering och demobilisering som följde innebär inte att arbetarklassen och dess revolutionära kamp krossats. Stora delar av organiseringen är fortfarande intakt även om den är försvagad och förlorat mycket av sin dynamik. Ideologiskt finns det ingen framgång för högerens propaganda om ”vänsterkupp” etc.

Det viktigaste resultatet som gör att vi idag kan och måste tala om en ny fas i kampen är följande:

Krossandet av vänstermilitärerna och soldatrörelsen och högerens kontroll över militärmakten gör idag att massorna har förlorat alla de stödjepunkter och ”fria utrymmen” som de tidigare stödde sig på i offensiven. Upplösningen av militärmakten och det mycket viktiga direkta stödet från vissa delar av militärerna ingav massorna ett stort självförtroende. Det har idag förbytts i repression, en allt starkare regering och stat, polisens reaktivering o s v.

Därför kan vi idag säga att den portugisiska massrörelsen endast kan lita till sina egna krafter. Den 25 november har i den meningen haft en ”klargörande” funktion. Klasskampen i Portugal är nu avklädd alla sina unika drag och är nu mera traditionell.

Den nya fasen ställer massorna inför viktiga uppgifter för att på nytt bygga upp sin styrka. (Konkretiseringen av dessa uppgifter utelämnar vi här, eftersom alla de viktiga frågorna finns medtagna i artikeln om MES och klasskampen i Portugal idag. Red. anm.)

Revolutionärerna

Revolutionärerna står idag inför en svår uppgift:

Dels måste de gripa sig an uppgiften att politiskt, teoretiskt och organisatoriskt klargöra sina positioner. De måste analysera den tidigare utvecklingen, gruppera om sina styrkor och utveckla en klarare syn på den nya perioden, och framför allt uppgiften att skapa ett revolutionärt ledarskap.

Dels har de ett stort ansvar för att omedelbart ta itu med att organisera arbetarklassens motstånd och kamp för att hejda tillbakagången.

En huvuduppgift för de revolutionära krafterna är alltså att lägga grunden för framväxten av ett starkt revolutionärt avantgarde som kan isolera PCPs inflytande och därmed skapa en viktig förutsättning för att utveckla en ny offensiv. I detta ingår ett klarare enhetsagerande med PCP. Samtidigt måste också de revolutionära krafterna skapa en ny politisk enhet. En

enhet som dock inte får försvåra uppgiften att ta itu med den viktiga självkritiken av den tidigare politiken.

Förbundet kommunist och revolutionen i Portugal

Fram till sommaren 1975 följde Förbundet KOMMUNIST utvecklingen av den portugisiska revolutionen relativt sparsamt i sin press. Framför allt beroende på avsaknad av viktig information och direkta förbindelser med den revolutionära rörelsen.

Trots detta förde vi i sina huvuddrag fram en korrekt syn. Vi betonade vikten av MFA som stödjepunkt i försvaret mot reaktionens attacker. Något som massrörelsen från början inte klarat av ensamt.

När sedan styrkeförhållandena inom MFA förändrades blev MFA en viktig stödjepunkt för den fortsatta revolutionära utvecklingen. Förbundet underströk MFAs känslighet för trycket från massrörelsen samtidigt som splittring utefter klasslinjer förr eller senare skulle bli oundviklig. Men en splittring skulle helst ske under så gynnsamma styrkeförhållanden för vänstern som möjligt. Genom denna syn tog vi också kamp mot bland andra trotskismens felaktiga och stundtals kontrarevolutionära syn på MFA som en entydig del av borgarstaten och ett vapen i borgarklassens händer. En sådan syn ledde till att man i alla lägen förespråkade en splittring av MFA och att MFA skulle överlämna makten till de politiska partierna. Ett krav som senare blev borgarklassens vapen mot vänstern.

På samma sätt betonade vi vikten av beslutet om ”alliansen mellan MFA och folket” som gav en legal utformning av en form av folkmaktsuppbygge. Trots brister gav detta en legal ram för den revolutionära vänstern att arbeta inom och också utnyttja de progressiva soldaterna och officerarna. Under hela hösten kom detta dokument, trots att det formellt var överspelat, att spela en viktig roll i mobiliseringen av massrörelsen mot reaktionens attacker.

Under sommaren upprättade Förbundet förbindelser med de två organisationerna MES och PRP. Upptäckningen i pressen blev nu betydligt mer noggrann och omfattande. Samtidigt påbörjade Socialistpartiet och borgarklassen sin offensiv för att störta femte regeringen och splittra MFA. Förbundet förespråkade under en period både kamp och vissa kompromisser för att uppnå en ny enhet inom MFA. En enhet som pressade tillbaka Socialistpartiet på de väsentligaste punkterna och samtidigt gav fortsatt utrymme för uppbygget av folkmakten. Vänstern var alltför svag för att förlora den stödjepunkt som MFA hade utgjort.

Denna politik var bara möjlig under en kort period tills splittringen utvecklats så långt att kompromisser var omöjliga. Den revolutionära processen gick in i en ny fas.

Den politiska utvecklingen efter V:e regeringens fall innebar ett genombrott för massrörelsen och gav i ett slag den revolutionära vänstern ett relativt stort inflytande under en kort period. SUV och FUR bildades. Den 6:e regeringen började sina attacker mot massrörelsen.

Under denna period gjorde vi en riktig bedömning av att en större konfrontation skulle kunna komma i vilket ögonblick som helst. Borgarklassen var helt enkel tvungen att, för att inte helt tappa greppet, förr eller senare gå till total konfrontation. Denna bedömning visade sig senare vara riktig i och med den 25 november.

Bedömningen och analysen av Socialistpartiet som ett borgerligt parti med sin aktiva bas i småbourgeoisin och mellanskikten var också riktig. Vi avvisade synen på PS som ett ”arbetarparti” och visade i stället att det från valet och fram till den 25 november tvärtom utgjorde borgarklassens spjutspets i offensiven mot massrörelsen och kampen om statsmakten. Därför bekämpades också alla idéer om en ”arbetarregering” byggd på bland andra

socialistpartiet. Under hösten visade utvecklingen att PS ganska snabbt förlorade det huvudsakligen passiva stöd som partiet haft inom arbetarklassen.

Däremot utmålades framtiden stelbent som stående mellan två entydiga kortsiktiga alternativ: socialismen eller fascismen. Detta hade sin grund i en delvis felaktig bedömning av massrörelsens styrka och mognad. Och framför allt i en missbedömning av Kommunistpartiets inflytande och styrka. FURs framgångar utmålades alltför ofta i den portugisiska revolutionära vänsterns fotspår som direkta brott med Kommunistpartiet. Vi tenderade att därför övervärdera massrörelsens styrka och överförde en delvis spontanistisk syn på den revolutionära utvecklingen.

Visserligen kritiserades parollen att upplösa den konstituerande församlingen och en linje om upprättande av en enhetsregering fördes fram. Men den grundade sig inte på en klar enhets-taktik och en grundläggande förståelse för Kommunistpartiets manövrer, bland annat då det utnyttjade FURs mobiliseringar. Därför drabbar den tidigare kritiken mot den revolutionära vänstern också delvis oss själva.

Analysen av själva högerkuppen och utvecklingen fram till idag finns det däremot ingen anledning att revidera.

Inom förbundet fördes en debatt om utvecklingen av den portugisiska revolutionen. Men under hösten fördes sällan vår självständiga politik ut i pressen. Den inskränkte sig mest till att redovisa den revolutionära rörelsens ståndpunkter i Portugal. Detta fick delvis följden att vi framstod som osjälvständiga i förhållande till denna politik.

Solidaritetsarbetet

Förbundet KOMMUNIST är den enda revolutionära organisation som fört något solidaritetsarbete av betydelse med den portugisiska revolutionen. Andra har vägrat att ta ställning till huvudfrågorna eller valt att prioritera andra, ej så viktiga områden, i solidaritetsarbetet. Till skillnad från övriga krafter lade Förbundet också fast en korrekt inriktning för arbetet under hösten.

Det grundläggande var ett stöd till folkmaktsuppbygget och kampen för socialism i Portugal. Utifrån en bedömning om en snar konfrontation mellan klasserna och den revolutionära förtruppen som den svagaste länken valde vi att inrikta stödet till FUR. Utvecklingen i Portugal har helt bekräftat våra ståndpunkter i denna fråga. Det var också Förbundets förtjänst att FUR och det revolutionära alternativet över huvud taget blev känt i Sverige, om än i relativt liten skala.

Det var också helt korrekt att verka för ett uppbygge av Portugalgrupper på denna grundval för att bredda stödet. Vi arbetade också för att i viktiga frågor bredda solidariteten till samarbete mellan alla krafter som stödde den portugisiska revolutionen. Men detta arbete stötte delvis på patrull beroende på andra organisationers sekterism och försenades genom kuppen den 25 november.

Idag är det viktigt att inrikta stödet direkt till arbetarklassens massorganisationer, helst en samordning av arbetar- och bostadskommissioner. Ett uppbygge och samordning av de gamla folkmakts-organen är av avgörande betydelse för den fortsatta utvecklingen.